

The Project Gutenberg eBook of Metsät ja yhtiöt, by Kalle Kajander

This ebook is for the use of anyone anywhere in the United States and most other parts of the world at no cost and with almost no restrictions whatsoever. You may copy it, give it away or re-use it under the terms of the Project Gutenberg License included with this ebook or online at www.gutenberg.org. If you are not located in the United States, you'll have to check the laws of the country where you are located before using this eBook.

Title: Metsät ja yhtiöt

Author: Kalle Kajander

Release date: August 26, 2016 [EBook #52901]

Language: Finnish

*** START OF THE PROJECT GUTENBERG EBOOK METSÄT JA YHTIÖT ***

Produced by Tapio Riikonen

METSÄT JA YHTIÖT

Kirj.

Kalle Kajander

Kansantaloudellisen yhdistyksen palkitsema teos

WSOY, Porvoo, 1901.

SISÄLLYS:

Lukijalle.

- I. Matkalle lähteissä.
- II. Muutamia mietelmiä metsästä.
- III. Esimerkkejä metsäkaupoista ja metsähuijauksesta sekä mitä metsistämme yleensä on saatu.
- IV. Saha- ja tehdasyhdistysten maa-anastuksista.
- V. Mitä syitä on etupäässä huomattavana maatalojen joutumiseen yhtiöitten käsiin.

- VI. Yhtä ja toista keinoista, joita on käytetty metsien ja erittäinkin mautilojen ostossa.
- VII. Yleisiä seurauksia itsenäisten maanviljelijäin vähenemisestä.
- VIII. Kaipaavatko edellä kerrotut seikat korjausta ja mitä niitten suhteen olisi tehtävä?

Lukijalle.

Viime talvena matkusteli allekirjoittanut useissa paikoin maamme sisäosissa, etupäässä silmäilemässä mitä metsänhaaskaus sekä erittäinkin suunnaton mautilojen joutuminen yhtiöitten haltuun on vaikuttanut paikkakuntain oloihin.

Tuloksena niiltä matkoilta on nyt tämä kirjanen.

Se ei pyri olemaan mikään perinpohjainen, pelkkiin numeroihin perustuva tutkimus, mutta se on kuvaus niistä nurjista oloista, joita metsätaloudelliset epäkohdat meillä ovat synnyttäneet. Sen tekijä olisi tarkoituksensa saavuttanut, jos se sellaisena voisi herättää vähänkään suurempaa hellyyttä ja huolta metsiin niitten keskuudessa, jotka välittömästi ovat metsien kanssa tekemisissä, sekä toiselta puolen enentäisi hiukankin harrastusta niitten varjopuolien tarkempaan valaisemiseen ja poistamiseen meidän kansallisessa taloudessamme, joita se käsittelee ja joitten haitallisia vaikutuksia ei kukaan voine kieltää.

Hausjärvellä helmikuulla 1901.

Kalle Kajander.

I.

Matkaile lähteissä.

"Vielä niitä honkia humisee
Tuolla Suomen salomailla —"

Tukkipoika.

Meillä on aina laulettu ja lauletaan nytkin vielä honkiemme kuminasta, kuusiemme kuiskeista ja salojemme siintävistä vöistä, ja totta onkin, että ne siintävät salomme ja metsäiset järviemme rannat ovat olleet ihanimpain tunnelmaimme ja parhaitten runollisten tuotteittemme hellä synnyttäjä ja äiti. Ne ovat panneet yksin hurjan tukkipojankin runolliselle tuulelle, kun hän keväisiä purojen rantoja "pitkävartisissaan" kaalaten on tukkiaa uitellut.

Ja vaikka olin lähtenyt näitä samoja järvien rantoja kiertelemään kerrassaan päinvastaisissa tuumissa kuin runollisissa, tunsin sentään jotain pehmeämpää sykähtelemistä rinnassani minäkin, kun rautatien varresta eroten aloin hevoskyydissä painua sydänmaille.

Savolaisen kyytipojan rallatellessa ja pakistessa ja reen jalaksen narahdellessa nousi mieleeni tunne, että nythän sitä mennään niitä saloja kohti, "jotka ovat niin siniset", ja kohti niitä vanhoja puita, jotka "todistavat menneistä taisteluista", niistä, jotka ovat ammuin olleet ja jättäneet rauhan jälkeensä.

Mutta jota pitemmälle tie venyi, sitä enemmän minusta tällaiset lämpimät, runolliset tunteet katosivat, ja ympärilläni näin melkein kaikkialla vaan kylmää proosaa, tosioloja sellaisia, jotka eivät olleet ollenkaan omiaan mieltä lämmittämään.

Sillä salot ovat käyneet kovin pälvikkäiksi ja katkotuiksi ja niitä vanhoja puita ei näe missään, vaikka kuinkakin tarkkaan tähystelisi. Siintäähän tuolta jostain selän takaa jotain tummansinistä, niinkuin iso metsää, mutta pitkän matkan päähän voi pieni näreikkökin näyttää metsältä. Näkyyhän tuossa jossain kohdassa tien sivulla leveä kanto, mutta pitää olla hyvä määrä mielikuvitusta lisää, ennenkuin siitä mädänneestä pökästä saa kohoamaan mahtavan, tasalatvaisen hongan, joka kykenisi kertomaan esisiemme kamppailuja.

Vaan pienemmät, verekset kannot, tuhannessa ristissä rokkelehtivat katkotut latvat ja oksain jätteet, suurempia puita kaadettaissa syntyneet murrokset pikku metsässä ja koviksi ajatut tukkitiet, jotka tavantakaa laskeutuvat kulettavani maantien poikki ylämailta rantaan ja joiden kohdalla näen rantapenkereillä sylien korkuisia tukkiläjiä odottamassa kevättä — kaikki nämä muistuttavat *sitä* taistelua, joka parhaillaan on käynnissä. Sillä ei tarvitse kovinkaan pitkälle seurata vesistöjemme varsia, kun jo huomaa, että meillä on metsiämme vastaan julistettu säännöllinen, täydellisesti järjestetty sota, jossa hyökkäysarmeijan johtavina kenraaleina ovat etupäässä sahayhtiöt. puumassa- ja lankarullatehtaat y.m. puunjalostuslaitokset sekä paitse näitä vielä suuri joukko yksityisiä, jotka tekevät pienempiä partioita sinne, tänne. Ja miehistönä on näillä kaikilla hyvin harjoitetut ja ammattiinsa kouluutetut joukot tukkijunkkareita, joiden riveihin voimakkaat valloittajat yhä saavat täydennystä niistä monista luopioista, joita reipas elämä voittoisassa sotajoukossa ja sen kirkkaat kolikot viettelevät vähäväkisempäin metsänomistajain puolelta karkaamaan.

Samallaista sotaa on meillä oikeastaan käyty jo useita vuosikymmeniä, vaikkei toki kaikkina aikoina yhtä rajusti. Tuossa 1870-luvun alkupuoliskolla kohosi se äkkiä tulisimmilleen, mutta lauhtui taas, ja sitten käytiin sitä pitkät ajat vaihtelevalla onnella. Mutta nyt, aivan viime vuosina, on tämä sota ottanut ennen saavuttamattoman vauhdin. Silloin, entisinä vainovuosina kaatuivat etupäässä metsiemme vanhukset, jotka olivat elämänsä eläneet, mutta nyt kohtaavat iskut niitten nuoria, vereviä ja vielä parhaassa kasvunvoimassa olevia jäseniä.

Tämä on kovin epävakista taistelua, se on luonnon, se on maa-emomme parhaiten antimien raiskausta, jota väkevemmän on varsin helppo harjoittaa, kun heikommalla ei ole tarpeeksi puolustusta. Ja jos tätä menoa jatkuu, niin ei ole ollenkaan vaikea arvata, kuka siinä lopullisesti tulee sotakustannukset maksamaan. Tietysti metsiemme omistajat, maataviljelevä väestömme, suurin osa Suomen kansaa, joka ei ole niiden rikkauksia puolilleenkaan arvannut, vaan jättänyt ne alttiiksi valloittajien tulelle.

Tässä taistelee pääoma pääomaa vastaan, sahayhtiöitten miljoonat metsiemme miljoona-pääomia vastaan. Edelliset ovat jälkimmäisistä syntyneet ja kasvavat yhä niiden kustannuksella, lisääntyvät yhä niitä valloittamalla ja keskittyvät yhä enemmän harvoin käsiin, sen sijaan, että niissä ennen oli osansa tuhansilla.

Ja näiden kahden pääoman välillä häilyy koko se suuri kansanluokka, joka ei ole pysyväisesti asettunut kummankaan hoteihin eikä palvelukseen, vaan lentelee puolelta toiselle, niinkuin muuttolinnut, asettuen sinne, missä milloinkin on lämpimämpi. Se on se kansanluokka, jota sanomme irtolaisväestöksi, ja jolla on mitä suurin merkitys tässä pääomain taistelussa. Tätä nykyä, kun valloittajat taas ovat panneet päärintamansa liikkeelle ja saavuttavat loistavia voittoja, on se miehissä rientänyt valloittajien riveihin ja elää jotensakin huoletonta elämää. Mutta saattaa joskus sattua siten, että hyökkäysarmeijan pääkortteerista annetaan käsky lakkauttaa sotaliikkeet joksikukuksi ajaksi, ja niin erotetaan liika miehistö sillä kertaa palveluksesta, mutta sille ei annetakaan mitään eläkettä. Valloittajat sulkevat siltä porttinsa, vetäytyvät miljoonilleen linnoituksiinsa niinkuin umpikuoreen. Sotarekillä tehdään harvoin säästöjä, sillä elämä niissä on liiaksi seikkailevaa ja huikentelevaista, ja silloin heittäytyy koko tuo suuri, palveluksesta erotettu joukko taistelun jaloissa poljetun maan niskoille niinkuin johonkuhun ambulanssiin, jonka kunnossa pitämisestä he itse eivät ole pitäneet pienintäkään huolta, eivät enempää kuin valloittajatkaan, joiden palveluksessa he ovat olleet.

Näin saattaa tapahtua minä hetkenä tahansa, ja nykyisen sodan aikana on asia ottanut vielä uuden käänteen, joka uhkaa suuressa määrässä supistaa näiden palkkasoturilaumojen eläkepiiriä. Valloittajat ovat näet alkaneet tehdä pysyväisiä maa-anastuksia, ottaneet ja yhä ottavat ikuisiksi ajoiksi haltuunsa suuria, heidän strategisiin tarkoituksiinsa soveliaita alueita, joita he vastaisen varalle omien tarkoituseriensä mukaisesti linnoittavat ja joiden entisten viljelysten sijalle heidän jo paikoin sanotaan kylvävän suojametsiä itselleen. Niillä alueilla kuuluvat he muutenkin kaikin puolin aikovan rajoittaa metsien luontaista hävitystä viljelysmaiksi, huolimatta siitä, että viljan viljelys tarkkojen laskujen mukaan on meillä näyttänyt soveliailla paikoilla keskimäärin tuottavan sentään viisi kertaa korkeamman nettotulon kuin metsänviljelyä. Mutta, kuten sanottu, heillä ovat omat tarkoituseränsä ja omat laskunsa, aivan toiset kuin niillä, jotka tarkoittavat, että maata pitäisi täytettämän ja asuttaman ja otettaman siitä leipää, sitä parempi jota useammalle.

Paljon meillä puhutaan ja kirjoitetaan maattamme uhkaavista vaaroista, jännityksellä seurataan ulkomaisia asioita ja sotatapauksia, mutta tästä taistelusta, jota parhaillaan käydään laajoilla alueilla omissa saloissamme, näkee harvoin julkisuudessa mainittavan mitään. Syy siihen lienee se, että tätä sotaa käydään kaikessa hiljaisuudessa. Ei siitä kuulu kanuunain pauketta eikä tunnu ruudin käryä. Korkeintaan näkee silloin tällöin pienen parahduksen sanomalehdissä jonkun surkean tappion johdosta tai kuulee sampanjapullojen paukauksia jonkun maaseutukaupungin seurahuoneella, jossa juodaan jonkun "hyvän afäärin" harjakaisia.

Tämän taistelun vaiheista aijon tässä nyt lyhykäisesti kertoa havainnoltani.

II.

Muutamia mietelmiä metsistä.

"Pitkät on puut Pisan mäellä, hongat Hornan kalliolla" tiesi ennen Joukahainen laulaa, mutta hän lienee jo ammin sitten sortunut laihuuttaan Lappinsa puuttomiin soihin ja Väinön jälkeläiset ovat koettaneet viettää lihavampia päiviä lyhentelemällä pitkiä puitaan, koska niitä ei enää näy Pisanmäellä enempää kuin sanottavasti muuallakaan, lukuunottamatta valtionmetsiä. Matkustaja, joka hälväämällä katselee maisemia, eikä pidä erityisenä silmämääränään metsien tarkastusta, tai sitä seikkaa, millaisia puita hänen näkemässään metsässä kasvaa, luulisi meillä vielä löytyvän yltäkyllin näitä luonnon suuria antimia. Mutta päinvastaiseen käsitykseen tulin minä kulkeissani parituhatta kilometriä maamme varsinaisia metsäseutuja. Metsää näkee tosin vielä vähin kaikkialla, mutta ne ovat suurimmaksi osaksi — ei ole liiaksi sanottu miltei säännöllisesti — harvoja, raiskatuita, hoitamattomia pieniä jätteitä, aivan kuin oikean metsän irvikuvia. Ja niitä katsellessa painosti minua aina omituinen tunne, nousi yhä uudestaan samallaisena mieleeni ja juurtui sinne juurtumistaan. Se on jonkunlainen kaihon, tyhjyyden ja turvattomuuden tunne, joka painaa minua katsellessani ihmiskäden raiskaamaa luontoa, sillä siinä on minusta sellaisessa aina jotain pahaa, jotain, jonka luonto itse joskus vastaisuudessa vielä rankaisee. Ja joka kerta kun tämä tunne minut valtaa, ilmestyy sen rinnalla aina mieleeni ajatus vanhoista uhrilehdoista, joita esi-isämme hellin käsin hoitivat ja joihin he lahjansa haltioille ripustivat, uskoen siten saavansa luonnolta yhä runsaampia antimia.

Mutta he kunnioittivat luontoa enemmän kuin me ja heidän uskonsa oli luja.

Taikka heillä oli metsää niin ett'ei mihin panna ja vaikka eivät suuret honkapuut heille olleet oravannahan arvoisia, pitivät he sitä kumminkin jossakussa kohdassa niin pyhänä, ett'ei siihen saanut kirvestä iskeä.

Mutta vanhat viisaat ovat kuolleet ja nyt ei ole metsissä enää pyhitettyä kohtaa ollenkaan. Ne raiskataan rahan himosta ja hetken tarpeen tyydytykseksi empimättä, ja jos vaan pennikin saadaan, niin annetaan mennä vaikka viimeinen linnun istuin. Vaan jos me olisimme säilyttäneet ja viisaasti hoitaneet kaikkia mäkiämme pitkien puitten peitossa, pitäneet ne aina vihannoivina laskematta niihin liian suuria kivisiä päiviä paljaina paistamaan, jos me olisimme hartaalla ja kiitollisella mielellä kaadelleet niistä vanhuksia varttuvan nuorison joukosta pois ja ymmärtäneet sen pyhäksi toimeksi, sellaiseksi, jommoisena pidetään hautaan saattamista vanhan miehen, jonka käsivarsi on jäykistynyt työssä ja toimessa ja nuoremman polven hoidossa — jos niin olisimme ajatelleet ja tehneet, niin luulisin meidän kaikilla mäillämme olevan sellaiset uhrimetsät, ja mäkien välissä sellaiset vainiot, että niistä lähtisi meille ainainen onni, jos nimittäin tämän ajallisen onnen pohjana pidämme aineellista hyvinvointia, joka katsantotapa tietääkseni on yleisimmin vallalla.

Mutta nämä ovat vaan minun omia yksityisiä tunteitani ja ajatuksiani, eivätkä ne tietysti auta itse asiassa mitään, eivät merkitse olojen välttämättömässä menossa mitään — ja useimmat saattavat niille korkeintaan sääliväisästi nauraa.

Sillä tosiasiana on ja pysyy, että metsiämme kohtaan on laajoilla alueilla tätä nykyä syntynyt sellainen tunne, joka vivahtaa milt'ei vihaan. Niistä tahdotaan päästä ja niistä tahdotaan tehdä loppu. On niinkuin niihin olisi kyllästytty ja niinkuin niistä olisi jotain haittaa, ja ne jätetään paljastettaviksi, vaikk'ei niiden verirahoilla monastikaan elettäisi kuin vuosi eteenpäin.

Tähän voi nyt joku heti väittää, että enköhän liioittele, enköhän laske päättömiä lapsellisuuksia, kun otan asian niin vakavalta kannalta, että vertaan sitä oikeihin vainotöihin, sillä eikö se ole luonnollista, että metsiä kaadetaan ja otetaan niistä rahaa, kun niitä kerran on olemassa? Ja onhan jokaisella oikeus tehdä omallaan mitä tahtoo, vaikkapa lahjoittaisi sen toiselle.

Ja miltei lahjaksi niitä on annettukin meillä laajoja metsä-aloja ja annetaan vielä tänäkin päivänä, niinkuin kohta tahdon kertoa, annettu tyhmyydessä lahjaksi yksityisille sekä yhtiöille, vieläpä suureksi osaksi ulkomaalaisille, jotka siten ovat perustaneet miljoonapääomansa — seikka, jota jotkut pitävät erittäin edullisena maan yleiselle hyvinvoinnille, että nimittäin miljoonat kertyvät yksiin käsiin, olipa niistä sitten kuinka suurta häiriötä tahansa niitten keskuuteen, joilta ne ovat kerityt.

[Muuan nuori metsäkonduktööri, joka parhaillaan on erään sahayhtiön palveluksessa, onkin U. Suomettaressa jotensakin julkeasti väittänyt, että on aivan yhdentekevää mitä talonpojat saavat metsistään kun he kumminkin tärväävät suuretkin rahansa, ja että maan yleiselle hyvinvoinnille on muka parempi, että rahat kertyvät suurille miljoonayhtiöille, jotka niitä osaavat oikein käyttää. — Edellisessä seikassa on kyllä paljonkin perää — että rahoja nimittäin tärvätään turhuuteen — mutta jälkimäinen seikka ei sitä suinkaan paranna. Pitää keksiä parempia keinoja.]

Mutta asialla pitäisi olla toinenkin puoli, vakavampi, vaikka vaikea sitä lienee sovittaa metsähuijaukseen.

Löytyy eräs seikka, johon kaikkialla edistyneemmissä yhteiskunnissa on lainsäädännön alalla pantu suuri huomio, ja niin meilläkin. Meillä on selvät asetukset, joiden nojalla henkilö, joka liian tuhlaavasti tai järjettömästi käyttää omaisuuttaan, voidaan asettaa järkevämpäin kansalaisten holhouksen alaiseksi. Saman lain alaisena on alaikäinen, koska hänellä ei vielä katsota olevan täyttä ymmärrystä omaisuutensa hoitamiseen — jos hänellä sellaista on. Ja tämä saattaa koskea omaisuutta, johon meillä todella on täysi omistusoikeus, jonka olemme voineet itse omalla hiellämme ansaita. Mutta metsiin pitäisi järjenmukaisesti yksityisen omistusoikeuden oleman pienimmän, aivan rajoitetun, ja niiden raikauksen suhteen pitäisi meidän kaikkein siis vieläkin suuremmalla syyllä oleman holhouksen alaisina. Sillä ovathan metsät oikeastaan meidän yhteinen, suuri, peritty omaisuutemme, jotka olemme perineet suorastaan maaltamme, joka ne on kasvattanut.

Ne ovat meidän yhteisen äitimme, Suomenniemen rintaperintöä, jota meidän olisi pitänyt täydellä järjellä yhteiseksi hyväksemme käyttää, ja josta meidän pitäisi vielä jälkipolvillemmekin osansa jättää, kun me kyllä tiedämme, kuinka paljon meidän ja jälkeistemme hyvinvointi kuitenkin on niistä riippuva.

Me raivaamme peltoa ja kylvämme siihen viljaa, mutta olemme sentään siksi viisaita, ettemme niitä sitä ennen kuin jyvä on täysi. Tämä riippua siitä, että me tahdomme työstämme saada täyden tulon, tahdomme siitä saada sen, mikä sillä on ollut tarkoituskin — leipämme. Mutta me kaadamme empimättä ja usein ilman todellista tarvettakaan keskenkasvuista metsää, josta jonkun ajan kuluttua olisi voinut olla paljoa suurempi hyöty. Ja tämä tulee siitä, että me emme ole sitä kylväneet, emmekä ole sille maata muokanneet, emmekä siis tunne sen arvoa.

Nykyään harjoitetaan meillä kaikkialla metsäseuduissa — lukuunottamatta pienempiä poikkeuksia — tavatonta liikahakkuuta, todellista metsähuijausta, jota metsien vuotuinen lisäkasvu ei pitkältäkään voi pitää tasapainossa. Tämä on selvä seuraus siitä, että yksityisillä on rajaton omistusoikeus metsiin, ja kun se heillä kerran on, niin he tietysti sitä mielivaltaisesti käyttävät, enkä luule olevan liian rohkeata ennustaa, että meillä tulee tässä suhteessa kulttuurin meno olemaan jotensakin sama, kuin on ollut vanhoissakin kulttuurimaissa, ell'ei ajoissa panna terveellistä salpaa eteen. Meillä otetaan kyllä ahkerasti heiltä siellä esimerkkejä kaikilla aloilla ja seurataan heidän kokemuksiin, mutta olemmeko ottaneet huomioonme sitä tavatonta hartautta ja niitä suuria ponnistuksia, millä monessa kohti Eurooppaa nykyään koetetaan kasvattaa metsiä sellaisiin paikkoihin, joista ne ennen ovat loopen hävitetyt ja joissa niiden olemassaolo on huomattu tuiki tarpeelliseksi, vieläpä välttämättömäksi. Ja he siellä lämpimämmässä maissa ovat kumminkin paljoa vähemmän metsistä riippuvia kuin me täällä kylmässä ja karussa pohjolassa. Meille niitten olemassa-olo on ensimmäisiä elinehtoja. Mutta sitä ei ajatella ja se kokemus voitetaan tavallisesti liian myöhään. Muuallakin ovat kansain silmät auenneet näkemään metsien todellisen arvon vasta silloin, kun niitä ei enää ole ollut. Pitääkö meidänkin tehdä sama kova kokemus, emmekö usko ennenkuin omin käsin koetamme? Siltä näyttää. Samallaisia Tuomaita on maailmassa oltu aina, niin kansat kuin yksityisetkin, ja samat kokemukset näyttävät ihmiskunnan elämässä uudistuvan ijäti, vaikka kyllä aina puhutaan, että meidän nuorempien pitäisi ottaa onkeemme vanhempien kokemukset — ja niin kyllä otammekin, mutta hyvin usein nurinkurisesti, kohdissa jotka eivät meille sovellu.

En tahdo näillä mietelmillä väittää, ett'ei metsiin ollenkaan saisi kajota ja ett'ei niistä kaiken raikauksen ohella sekä mitättömiinkin hintoihin mennä olisi meille ollut äärettömiä tuloja, koska niitä on ollut äärettömän paljon — sillä metsäkaupat ja puutavaran ulkomaille vientihän ne viimeisinä vuosikymmeninä ovat olleet meidän aineellisen edistyksemme juurena — mutta me emme elä emmekä vaurastu vastakaan ilman niitä, ja sitä varten olisi meidän pitänyt ja pitäisi eteenkinpäin niin paljon kuin mahdollista säilyttää niiden pääomia ja ottaa niistä vaan hyväksemme mahdollisimman korkea korko.

Asian laita on nyt kumminkin se, että suurimmassa osassa maattamme on yksityisten metsien selkäranka jo taitettu, ja monella ei ole enää jäljellä muuta kuin rippeitä.

Esimerkkejä metsäkaupoista ja metsähuijauksesta sekä mitä metsistämme yleensä on saatu.

On luonnollista, että niihin aikoihin, jolloin maastamme ei vielä puutavaraa suuremmissa määrin viety ulkomaille, jolloin sen kysyntä meillä oli mitättömän pieni, ei metsienkään rahallisesta arvosta tietty mitään.

Mutta jo noin neljäkymmentä vuotta on tämä liike ollut jommoisessakin vauhdissa, lisääntyen melkein säännöllisesti vuosi vuodelta. Se on jo koko pitkä aika sekin. Sen kuluessa on kokonaan uusi miespolvi ennättänyt astua vanhan tilalle, sen polven tilalle, joka ei tiennyt mitään höyryn käytännöstä eikä rautateistä, ei liioin kansakouluista, eikä monista muista opistoista ja laitoksista, joiden synnyn tämä 40-vuotinen aikakausi on nähnyt. Sen ajan kuluessa on meillä pisimmät harppaukset kaikkinaisen edistyksen tiellä otettu, paljon on kansalle oppia annettu ja koko joukko on opittukin, ja olisi tänä kiihkeänä uudistusten aikakautena luullut jotain uutta hyvää opituksi metsienkin suhteen. Mutta siinä on edistytty ylen hitaasti, pysytty likipitäin muuttumattomalla kannalla, metsämme ovat jääneet lapsipuolen asemaan, niiden hoito, säästäminen ja oikea arvostelu ovat pysyneet rahvaalle tuntemattomina.

Muuan nuori savolainen isäntä haikaili metsien tärväystä, moitti kaskenpolttoa sekä yleensä tyhmiä metsäkauppoja, ja pahoitteli, että hänenkin isänsä ennen oli myynyt kaikki suurimmat puut salolta ihan polkuhinnasta. "Mistä nyt kelpaisi ottaa rahaa", sanoi hän, "minä kun möin tässä lopuskat kaikki 20 senttiin saakka, niin sain sentään vielä 2000 markkaa." Ja asian laita oli kuitenkin siten, niinkuin muut asiantuntijat kertoivat, että tuo sama isäntä oli tullut saamaan vaan noin 10 penniä puulta. Ei tiedetä ollenkaan, onko metsässä 1000 puuta, vaiko 100,000, ja tuntuu ihan siltä, kuin sitä ei tahdottaisikaan tietää, annetaan mennä summakaupassa vaan, virstakaupalla, penikulmakaupalla, suuret salot laidasta laitaa.

Minkään muun tavarahan myynnissä ei kukaan täysijärkinen ihminen ole niin hölmö, ett'ei tietäisi myytävälleen tavaralle hintaa määrätessään jotain sen painosta, mitasta, lukumäärästä tai muista sellaisista luonnollisista hinnan johteista, mutta metsäkaupoissa ei vielä tiedetä hölyn pölähtävää, ell'ei nyt ihan tällä haavaa alettaisi jotain oppia, kun useat maanviljelysseurat ovat hankkineet metsänlukujoita. Vaan niihinkään ei oikein tunnuta luotettavan. Luotetaan yleensä vaan enemmän tukkijunkkariin, joka tekeytyy hyväksi ystäväksi, ja otetaan järkeä hänen taskumatistaan.

Juuri tämä seikka, tämä luonnottoman huokea puitten saanti on kiihoittanut sahaliikettä yhä laveammaksi ja alkanut tehdä jo vaikeuksia sille itselleenkin, se kun on yhdellä nielaisulla hoklaissut kaikki suuret puut, ne, joita välttämättä pitäisi aina olla mukana, ja jotka pää-asiassa puutavaran hinnan määräävät. Liike olisi voinut pysyä kohtuullisissakin rajoissa, metsien täyttä tuotantokykyä vastaavana, maahamme olisi siltä voinut tulla samat rahat kuin nytkin ja metsistä voisi sentään olla monta vertaa enemmän jälellä kuin tätä nykyä — jos niitä olisi osattu järjellisesti käyttää ja ottaa niistä niitten täyttä arvoa vastaava hinta. Mutta siinä se on juuri tuo ainainen "jos".

Raaka-aineen tuotannon ja tavarahan valmistuksen keskinäinen suhde olisi pitänyt pitää terveellisessä tasapainossa. Mutta sitä eivät raaka-aineen myyjät ymmärtäneet ja ostajat välittivät siitä viisi. Kuka vaan vähänkin pystyi, se rupesi "tukkiherraksi", s.o. joko omintakeisesti, tai jonkun "virman" palveluksessa pettämään ja viettelemään lähimmäisiään, koska oli huomannut sen äärettömän tuottavaksi elinkeinoksi.

Joka kohdassa, missä olen Saimaan ja Päijänteen laajojen vesistöitten varsia kulkenut, samoin ikään Näsijärven vesijakson puolella, olen puhutellut asiantuntevia henkilöitä, ja kaikkialla kuuluu tukkipuista tulleen hintaa noin 5:destä 50:neen penniin kannolta, kun on summassa myöty metsälohkoja, joka tapa tähän saakka on ollut aivan yleinen. Paikoin on hinta mennyt alle 5:kin pennin. Sama hinta on käypä nytkin vielä, jos kohta puut ovat pienenneet, sillä samoja metsiä on myöty useaan kertaan. Ensin takavuosina suurimmat puut ja sitten yhä pienempiä. Nyt myydään jo 6 tuumaisia ja paljon siitäkin alle. Rahat ovat monelta menneet yhtä helposti kuin ovat tulleetkin. Viimeisessä hädässä tulevat apuun massatehtaat ja propsien ostajat ja tekevät hävityksen täydelliseksi, jättäen isännälle nahkan kouraan talostansa. Jonkun ajan kuluttua kysii hän päätään, valittaa ettei talonpito kannata — ja lähtee sahayhtiöitten tukinajoon.

Esimerkkejä ylen surkeista metsäkaupoista ja suorista peijauksista voisi luetella loppumattomiin. Tavallisesti niistä puhutaan julkisuudessa hyvin vähän. Usea myyjä ei ollenkaan itse tiedä pettyneensä, luulee saaneensa hyvän hinnan ja koettaa kaikin tavoin pitää salassa saantejaan, ett'eivät muka pääsisi kunnallisessa taksoituksessa tarpeettomasti veroittamaan metsätuloista. Toinen taas kyllä huomaa erehdyksensä, mutta se huomio tulee liian myöhään. Hän ei ilkeä häpeän vuoksi puhua asiasta mitään, valittaa vaan rahan puutetta ja metsänsä huonontumista, ja on siksi kateellinen, ett'ei sentään varoita naapureitaankaan, vaikka huomaisi heidänkin tekevän yhtä tyhmiä kauppoja.

Tässä muutamia hyvin tavallisia esimerkkejä:

Kesälahden pitäjän Marjaniemestä on aivan nykysittain myyty eräs metsäpalsta 1,200 markasta. Siitä on ostaja kaatanut noin 40,000 tukkipuuta.

Ilomantsissa on eteläkulmalla pitäjää Eimisjärven kylä, jossa on 18 talonnumeroa, yhteensä 5 manttaalia. Arvioltani on heillä, paikkakunnan jyvityksen mukaan, kovaa maata noin 10 à 12,000 hehtaaria. Ei kovinkaan monta vuotta sitten päättivät isännät myydä koko kylän metsän yhteisesti ja ottaa siitä rahaa. Ostaja oli heitä tietysti jo kauvan kierrellyt ja kun vihdoinkin sai heidät kaikki samaan apajaan, maksaa rumahutti ukoille 7,200 mk., s.o. 400 mk. mieheen, ja sai siten hakkuu-oikeuden koko kyläkunnan maahan ja vallan ottaa kaikki puut 8 tuumaisiin saakka, missä niitä vaan löytyi. (Sama "puulaaki" kuuluu nyt päättäneen käyttää osan vuotuisesta liikevoitostaan, huhun mukaan 300,000 markkaa, joka vuosi kiinteimistöjen ostoon.)

Iisalmen Nissilän kylässä on eräs isäntä myynyt niinikään metsälohon 500 markalla. Siitä metsästä on sahayhtiö uittanut noin 30,000 puuta. "Hätäinen hullu, nälkäinen raivo", sanoi tästä samasta kaupasta puhuttaissa muuan iisalmelainen, mutta tällainen hulluushan olisi suorastaan rangaistava, ja moni pienempi hullu on holhun alaisena.

Pihtiputaan kirkonkylässä oli muuan köyhä mies myynyt 200 markasta hakkuu-oikeuden metsäänsä 20 vuodeksi eräälle sahayhtiölle. Kaupasta syntyi sentään rettelö, metsä tuli arviotavaksi ja siinä ilmeni sen oikea arvo. Se arviotiin paikkakunnan hinnan mukaan puuluvulla 12000 markaksi! Eivätkä arviomiesten hinnat siellä päin ole erittäin korkeita, keskimäärin noin 50 à 70 penniä puulle.

Tällaiset kaupat ovat tätä nykyä vielä ihan tavallisia, vaikka kuten mainittu, niistä ei tavallisesti puhuta.

Ja vanhemmat kaupat, sen aikuiset, jolloin moni pohatta laski perustuksen nykyisille miljoonilleen, olivat vielä ihmeellisempiä, muistuttaen melkein espanjalaisten tuloa Amerikkaan, jossa he lasihelmillä vaihtoivat itselleen laivalastittain kultaa. Niinpä osti Rautavaaran pitäjässä muuankin metsäkeinottelija, jolla oli hyvät lahjat päästä miljonääriksi, hakkuu-oikeuden erään isännän koko metsään kymmeneksi vuodeksi 3:lla jauhosäkillä — talossa oli tietysti ankara leivän puute silloin. Hän hakkuutti ja möi sitten 10 vuotta tuosta ostamastaan metsästä pelkkiä suuria puita ensin — puheitten mukaan yhtenäkin ainoana vuonna eräälle sahayhtiölle 60,000 tukkia — vaan kun pienemmätkin puut alkoivat jo kelvata uitettaviksi eikä hän määrääkään ehtinyt niitä kaikkia myydä, jatkoi hän kauppakirjaa isännän kanssa vielä 10 vuodeksi ja oli jo silloin niin jalomielinen, että maksoi tuosta uudesta hakkuu-oikeudestaan rahassa — 350 markkaa!

Samallaiset jauhokuli-kaupat olivat ennen, varsinkin Karjalan puolella, hyvin tavallisia, ja satumaisen kallista leipää niillä on hädän lievitykseksi lunastettu. On syöty muutamissa viikoissa suuret salot, komeat metsät, joilla oikein käytettynä olisi eletty monta sukupolvea. Ja tällaisen leivän syöttäjät ovat miljoonainsa nojalla korkeassa asemassa tässä meidän yhteiskunnassamme, vaan kansa ja hallitus miettivät monasti päänsä ympäri keksiäkseen hätäapukeinoja, kun jotakuta paikkakuntaa uhkaa leivän puute.

Sellaiset kaupat eivät liioin kuulu harvinaisuuksiin, joissa kauppakirjan teossa petkutetaan myyjä.

Sulkavan pitäjässä omisti muuan isäntä kauniin männikköniemen aivan laivaväylän varrella. Sitä tulivat erään sahayhtiön miehet häneltä ostelemaan. Hän ei aluksi ollut taipuvainen myömään sitä, mutta möi sentään, kun sai mielestään hyvän hinnan. Kauppakirja tehtiin siten, että yhtiöllä oli oikeus ottaa niemestä kaikki kelvolliset puut. Ukko ymmärsi kelvollisilla puilla sahatukkeja, ja oli hyvillään kaupastaan, sillä jäisihän hänen niemeensä vielä hyvä, kasvava metsä jälelle. Mutta yhtiö käsitti asian toisin, sillä kelvollista puutahan ne ovat halotkin, joita kelpaa kesällä ottaa niemen nenästä hinaajalaivain lämmitysaineksi — ja niin paljastettiin niemi pienimpiin näreihin saakka.

Kauppakirjojen suhteen yleensä olisi paljon puhumista. Tätä nykyä, kun joku metsänomistaja on jo sen verran viisastunut, että tahtoo myydä metsänsä kantokaupalla, (jota viisastumista sahayhtiöt tuntuvat pitävän sisämaan ukoille tuiki tarpeettomana) tehdään kauppakirja tavallisesti sellainen, että ostaja sen nojalla voi tehdä "raakkipuuta" melkein niin paljon kuin tahtoo.

Hän sitoutuu kyllä maksamaan määrätyn hinnan määrätyn paksuuden täyttävistä, täysin kelvollisista puista, vaan kun ne sitten kaadettua vasta lopullisesti lasketaan ja tarkastetaan, löytyykin niistä usein suuri osa väärää y.m. kelvottomia. "Mitä minä niillä?" tuumii ostaja. "No mitä minäkään", arvelee myyjä. Mutta kun ne nyt kerran ovat kaadetut, tarjoo ostaja myöjälle niistä jonkun verran palkkiota, mitä itse parhaaksi näkee, ja uittaa ne sahalle, jossa niistä lähtee kylläkin suoraa tavaraa. Täten on moni metsän myöjä pettynyt niin, että on kantoluvulla saanut vieläkin huonomman hinnan, kuin mitä hänelle ensin on summakaupalla tarjottu.

Ja päätarkoitus tässä lieneekin tietysti ollut pelättää myyjiiä lukemasta puitaan.

Paljon vehkeillään myös alamittaisten puitten suhteen, ja rettelöitä sellaisista tapauksista kuulee yhtenä, vaan useimmin niissä ostajat tavalla tai toisella jäävät voitolle. Uukuniemellä on esim. eräs ostaja maksattanut alamittaiset puut kaato- ja ajomiehillä syyttäin heitä huolimattomuudesta, vaan on pitänyt kuitenkin puut itse, huolimatta siitä, että hän kumminkin oli saanut summakaupassa täysimittaisetkin puut noin 20 pennillä kappaleen.

Pielisjärvellä kerrotaan erään yhtiön työnjohtajain käyttäneen sellaisia keinoja, että kaatoivat puita juurineen saadakseen niihin enemmän mittaa ja hakkasivat suutteita tukkien latvapäihin saadakseen ne paksummiksi.

Kaikista tällaisista tapauksista on tietysti myyjille paljon oppia, mutta usein se oppi tulee liian kalliiksi pitkien rettelöimisten ja käräjöimisten kautta.

Jos joku taas aikoo kaataa puunsa itse ja myöä ne "leverantiin", tarjotaan hänelle niin pieniä hintoja, ett'ei sekään kannata, sillä sahayhtiöitten kesken on kilpailu kovin pieni. Minkä yksi tarjoo, sitä ei toinen mielellään mene ylentämään.

Tarjotaan tavallisista tukeista markkaa, tai puoltatoista uittoväylälle ajettuna, joka kyllä monasti sittenkin voisi olla etuisampaa, kuin summamyynti, jos vaan tietäisi varmaan, mikä puu kelpaa, mikä "raakataan".

Muuten ovat sahalaisten laskut metsiä ostaissaan tuiki omituisia (ei tietysti heidän todelliset laskunsa, vaan ne, joita he talonpojille selittelevät ja joiden mukaan he sanovat ostavansa metsiä). Niiden perustalla menevät pienemmät, esim. 7 tuumaiset puut myyjältä johdonmukaisesti ihan ilmaiseen.

He laskevat hinnan puiden suuruuden mukaan seuraavasti: esim. puulle, joka 8 metrin päästä täyttää 16 cm, laskevat he hintaa alavesiin, sahauspaikoille uitettuna 70 penniä (niin ovat heidän asiamiehensä paikkakuntalaisille asiat halki puhuneet, "eikä enempää kannata maksaa"). Mutta nyt tiedetään, ja sen he sanovat itsekkin, että hakkuu- ja uittokustannukset esim. Pohjois-Savon vesiltä alavesiin tekevät keskimäärin 80 penniä tukille — siis tulisi heille tämän laskun mukaan jokaisesta sellaisesta puusta 10 pennin vahinko, ellei sen arvo sahauspaikalla todellakaan ole muuta kuin 70 penniä. Suuremmille puille lasketaan tietysti korkeampi hinta metsää arvosteltaessa, mutta siinä laskussa on tappio noista pienemmistä puista vedettävä isompien hinnasta pois, ja kun suuria puita enää on ani harvassa, laskee siis metsän hinta tavattoman alhaalle, vaikka puitten lukumäärä siltä saattaa olla hyvinkin suuri. Tästä on seurauksena, että keskiarvoa otettaissa sekä suurille että pienille puille, kantorahaksi puuta kohti usein tulee vaan muutama penni.

Kuinka tällaiset laskut pitävät paikkansa, on vaikea käsittää, ja tukkimiesten salaisuuksiin kuuluu se seikka, että heidän kumminkin pitkiltäkin uittomatkoilta ja pelkistä pienistäkin puista kannattaa sentään jotain maksaa ja niitä uittaa, vieläpä niitä pieniäkin pienempiä niin kiihkeästi tavoitella, että niitä suutteilla paksuntavat. Mikseivät he jumalan nimessä jätä niitä kasvamaan, jos he niistä tappiota saavat, ja tyydy sahaamaan vaan isompia puita, joista saavat jotain hyötyä?

Mutta jos hiukan nostetaan sitä salaisuuden verhoa, johon he salokulmalaisilta koettavat asioitaan peittää, niin huomataan, että he sentään kaikkein pienimmästäkin tavarasta esim. tätä nykyä saavat Kotkassa laivaan lastattuna noin 80 penniä englannin kuutiojalasta ja 14 ctm. 8 metrisestä puusta pitäisi sellaista tavaraa tuleman ainakin 4 à 5 kuutiojalkaa, jotka numerot eivät luullakseni ole liian korkeiksi arvattuja; sahaus- y.m. pienemmät kustannukset eivät voi nousta moniinkaan penneihin puuta kohti, kun uitto on pois laskettu.

Niin itseperintaisesti tahtovat he ylimalkaan pysyä yksinoikeutettuina metsäin hinnanmääräjinä, että ovat kihlakunnanoikeuksiinkin tuoneet toisten yhtiöitten miehiä asiantuntijoina arvioimaan puille hintaa, kun joskus ovat laittomien hakkuitten vuoksi joutuneet vastaamaan töistänsä, ja silloin ovat tällaiset arviomiehet panneet niin alhaisen hinnan puille, ettei sitä oikeuskaan ole voinut ottaa oikein uskoakseen todeksi. Ja niin on sattunut ainakin yhden kerran, Keski-Suomen puolella, pulpahtamaan totuus ilmi niinkuin tapaturmassa: "heidän täytyy tehdä sillä tavoin oman asiansa vuoksi, ett'eivät talonpojat, jotka metsiään myyvät, saisi tietoonsa puitten todellista arvoa!"

Mutta eiköhän olisi sentään hyvä saattaa myyjäinkin tiedoksi puutavaran todellinen arvo, esim. siten, että sanomalehdet ottaisivat julaistakseen hiukan kansantajuisempia noteerauksia sen tavaran hinnoista, joka ainakin vielä on meidän suurin ja tärkein vientitavaramme. Mainitaan vaan silloin tällöin jotain standerteista ja Englannin punnista, joka on jotensakin samaa kuin panisi kirjan lapsen eteen, joka ei vielä tunne kirjaimia. Puhuttakoon edes kuutiojaloista tai metreistä ja Suomen markoista, tai vielä parempi, jos joskus mainittaisiin ja ihmisten mieliin teroitettaisiin, että esim. 25 ctm vahvuisesta 7

1/2 metrin pituisesta tukista tulee noin 7 à 8 englannin kuutiojalkaa karkeampaa sahatavaraa, josta nykyisin saadaan ainakin 2 markkaa, ell'ei enemmän kuutiojalasta, ja sitten vielä pientä kaikellaista pintapuusta kaupanpäälle. Tällaisistakin puista, honkaisista, tarjovat yhtiöt sisävesien varsilla tätä nykyä jäälle ajettuina ja valmiiksi kuorittuina (paksuus kuoren alta mitaten) vaan 3 à 4 markkaa kappaleelta, ja sittenkin ovat he tällaisissa leveranssikaupoissa, kuten jo kerran ennen olen maininut, niin äärettömän tarkkoja, mitä puitten hyvyteen tulee, että on mahdotonta tietää, mikä puu heille kelpaa mikä ei.

Mutta ylisummaan on kanto- ja puuluvulla myynti rahvaan keskuudessa vielä niin harvinaista, että se kuuluu poikkeustapauksiin. Kaikki myyvät metsänsä summassa vaan ja antavat tavallisesti vielä ostajille niin pitkiä hakkuu-aikoja, 10-20 vuotta, että heidän metsänsä jo sen kestäessä tuottaa enemmän lisäkasvua, kuin mitä siitä saatu hinta korkoineen päivineen tekee.

Niin ovat meidän parhaat metsämme menneet, menevät vielä ehkä loputkin, ja hauska olisi tietää, mitä niitten alkuperäiset omistajat todellisuudessa ovat niistä saaneet.

Neljän, eli pääasiassa kolmen viimeisen vuosikymmenen kuluessa on maastamme tilastollisten tietojen mukaan viety puutavaroita ulkomaille noin 1,500 miljoonan markan arvosta. Onhan siinä jo rahaa, ja on sitä otaksuttavasti tullut paljo enemmänkin, jos voitaisiin ihan tarkoin tietää, mitä kukin saha tämän ajan kuluessa on saanut. Ja kun tulo valtionmetsistä tekee mitättömän pienen osan tästä summasta, on siis suurin osa siitä tullut yksityisten käsiin. Jos nyt kaikki tämä raha olisi käytetty aineellisen ja henkisen tilamme parantamiseksi, niin olisimme varmaan kummassakin suhteessa korkeammalla kannalla kuin mitä todella olemme. Asian laita on kuitenkin se, että siitä summasta on ainoastaan pieni, vallan turhan pieni osa tullut metsänmyyjien hyväksi ja että vielä siitäkin pienestä osasta on suurin puoli mennyt kaikkeen muuhun, vaan ei viljelysten parantamiseen.

Olisi todella hauska tietää kuinka suuri osa noista miljoonista on jäänyt metsien entisten omistajain kukkaroihin ja mikä osa niistä on mennyt työpalkkoihin ja saha- ja tehdasyhtiöitten voitoksi. Sen ainakin osapuille huomaa, mitä niistä on jäänyt maanomistajain hyväksi, kun alkaa kulkea tukkimiesten jälkiä pitkin vesistöjä ja ottaa selkoa heidän valloituksistaan. Maanomistajain puolella ei näe suurtakaan jälkeä niistä rahoista. Ulkokuori on kyllä paikoin muuttunut ja konjakin käytäntö lisääntynyt. Näkee monessa kohden upeita, puoleksi tyhjinä seisovia rakennuksia, mutta metsät ovat paljastetut, peltoja ei ole lisätty — ja puutetta valitetaan yleensä kaikkialla. Työmiehillä — niiden joukossa myös tukinajossa olevilla tilallisilla — on ollut ja on varsinkin tätä nykyä ansiota runsaasti, mutta se menee kiireellä kädestä suuhun jättämättä mitään jälkeä — sillä aikaa kun pelto huutaa lannan vetäjää. Näkyvimmän jäsen niistä miljoonista on sahayhtiöitten osa jättänyt, sillä heidän joukossaan löytyy sellaisiakin, jotka vastaisen varalle, metsänkasvatusta varten, ovat täydellä omistusoikeudella pohjineen kaikkineen haltuunsa ottaneet jo monia satoja maatiloja ja ottavat yhä lisää minkä ennättävät.

[Evon metsänhoito-opiston johtaja tohtori A.G. Blomqvist otaksuu teoksessaan "Metsänhoidon kansallistalous", että keskimäärin yksi neljäsosa puutavarain vientiarvosta on meillä tullut ja olisi kohtuuden mukaan tulevakin metsän pohjahinnaksi, ja että kolme neljännestä lasketaan työpalkkoihin ja pääomakorkoihin sekä liikevoitoksi. On syytä otaksua, että maassa, jossa on niin hyvät uittoväylät kuin meillä, pitäisi sentään ylimalkaan voitaman ottaa metsän hinta paljoa korkeammaksi, ehkä lähes puoleksi valmiin tavaran vientiarvosta, mutta tosiasiasa sitä ei ole tullut eikä tule nytkään vielä likimaille neljättäkään osaa siitä. Sillä yhtiöitten asiamiehet sanovat itse, että he nykyään maksavat metsänhintaa 10:stä 40:neen penniin kuutiojalalta puitten sahausarvoa, riippuen puitten isoudesta ja metsien asemasta, mutta esim. Kotkassa laivaan lastattuna saadaan sentään karkeammasta tavarasta nytkin noin kolme markkaa kuutiojalasta ja kaikkein kapeimmastakin markan vaiheille. Kun kuulee, mihin hintoihin nytkin vielä enin osa yksityis-metsiä myydään, tulee melkein tehneeksi sen johtopäätöksen, ett'ei metsien hinnaksi jää jos yksi kymmenesosa niitten vientiarvosta, entä sitten takavuosina, jolloin nelisylinen, 12 tuumainen tukki maksoi sahalaisille metsässä 10 penniä ja jolloin sellaisen tukin kaataminen ja jäälle-ajo usein tuli heille maksamaan vaan 25 à 50 penniä.]

Olkoon tässä mainittu eräs tuore ja kuvaava esimerkki, joka selvästi näyttää, mihin suuntaan olot kääntyvät sellaisissa metsäseuduissa, joissa kansa vielä ei ole tarpeeksi kypsytynyt antamaan arvoa terveelle kehitykselle tai ajattelemaan vastaista hyvinvointiaan ja suremaan huomista päivää. Hiljattain annettiin korpiselkäläisille Viipurin läänissä perintö-oikeudet maihinsa, jotka, kuten tiedetään, ovat entisiä valtion lunastamia lahjoitusmaita. He saivat käsiinsä äärettömät metsämaat ja niitä he nykyään käyttävät — luvalla sanoen — niinkuin pieni lapsi kallisarvoista leikkikalua, jonka arvoa hän ei ymmärrä, vaan jonka hän heti käsiinsä saatuaan särkee tai antaa toiselle, ja tahtoo itselleen uutta. Halvempi lelu olisi hänelle ollut saman arvoinen ja yhtä hyödyllinen.

Monilla juonilla ja vehkeillä on koetettu päästä käsiksi Korpiselän ukkojen metsiin jo ennen kuin heillä oli edes täyttä omistusoikeutta niihin, ja nyt, paperit saatuaan, möivät he heti osan niistä yksissä tuumin ja saivatkin niistä, kumma kyllä, Itä-Suomen metsäkauppoihin nähden ennen kuulumattoman

hinnan, niin että heidän kuntansa taitaa nykyään olla rahasta rikkaimpia koko Suomenniemellä. Mutta paljonko noista rahoista on siunausta? Konjakkinassakat ja hienot ulkomaiset viinit kulkevat sinne Viipurista ja aina Helsingistä saakka. Vietetään hauskoja päiviä juomatavarain kera ja sytytellään kymmenmarkkasilla sikaareja, molemmat tapoja, jotka olivat varsin yleisiä Keski- ja Länsi-Suomessakin metsähuijauksen kulta-aikoina, vaan joiden jälet siellä sentään ovat miten kuten peittyneet yleensä edistyneempien olojen vaikutuksesta. Sillä menolla eivät tuhannet pitkältäkään kestä, ja kun ne ovat menneet, otetaan metsästä uusia ja vihdoin myödyään koko pohja, jolla on asuttu, sillä poika, väkijuomain höyryssä kasvaen, ei saa tietysti parempaa halua säännöllisiin viljelystöihin kuin mitä isälläkään on ollut.

Varsin hauskoja ja kuvaavia poikkeuksia on kyllä joukossa: joku on kuullut, että suosta ja korpimaastakin voi raivata peltoa ja saada jotain tuloa. Hän on myös kuullut, että sellaisia toimia varten löytyy erityinen valtionvirkamies. Hän pyytää agronomia tilalleen, tämä punnitsee maat ja suunnittelee sarat, maa saattaa olla hyvinkin hyvää, eikä siis muuta kuin lapio ja kuokka kouraan. — "Ka antaneehan se ruunu rahat tähän raatamiseen?" on silloin ensimmäinen kysymys. Kun kuullaan, että se on omin neuvoin tehtävä, jää se usein tekemättä, sillä "rahoille löytyy parempia läpiä."

Olen kuullut monen ymmärtävämmän Karjalan miehen ennustavan, (vaikka suokoon Jumala, ettei se toteutuisi) että jos asiat tätä menoaan menevät, niin muutaman vuosikymmenen kuluttua on Korpiselän kulma taas köyhimpiä sopukoita Suomessa, kenties sahayhtiöitten omana, ja kaikki kauniit puheet ja toivomukset siitä itsenäisestä, vapaasta ja tarmokkaasta maata viljelevästä väestöstä, jonka piti kohota entisten lahjoitusmaitten alueilta, ovat menneet turhaan: on "ympäri käyty ja yhteen tultu".

Niin ovat asiat. Jos on metsistä itsessäänkin jo vähän saatu, niin siitäkin vähästä on vielä suuri osa käytetty väärin. Ei ole siis sillä hyvä, että me opimme panemaan metsällemme täyden arvon, meidän pitää myös oppiman oikein käyttämään sen antimia, käyttämään niitä siten, että niistä olisi aina apua, ja varsinkin silloin, kun pelto pettää.

IV.

Saha- ja tehdasyhtiöitten maa-anastuksista.

Viime aikoina on maassamme tullut erittäin polttavaksi kysymykseksi irtolaisväestön tilan parantaminen, ja yhdeksi tehokkaimmista keinoista sillä alalla on harkittu sen kiinnittäminen "omaan maahan." Sille koetetaan hankkia maata, jolla se pysyväisesti asuisi ja jota se täydellä ja vapaalla omistusoikeudella viljelisi. Tämä olisi erinomaisen hyvä, oikeastaan ainoa tepsivä keino, kunhan sen vaan voisi toteuttaa, ja kummaltakin puolelta sen pitäisi soveltua yhteen niinkuin kaksi astian laitaa. Sillä maatahan meillä juuri on jos mitään, ja luulisi olevan sen viljelijöitäkin, koska pienempi osa väestöstämme vasta on päässyt sitä pysyväisesti viljelemään. Mutta meidän kansalla on oikeastaan vähemmän halua maanviljelykseen kuin mikä olisi suotavaa ja menestyksellemme tarpeellista. Ja toisekseen, juuri kun meillä yhdeltä puolelta innostuksella ja suurilla ponnistuksilla koetetaan toteuttaa tätä hyvää aatetta, s.o. hankkia maanviljelyksessä itsenäistä, vapaata ja kannattavaa työalaa niille, joilla sitä ei vielä ole, niin juuri samalla hetkellä koetetaan toiselta puolelta repiä tätä hyvää yritystä rikki, koetetaan irroittaa maasta sellaisiakin, joilla sitä jo ennestään on ollut, ja lisätä yhä niitten lukumäärää, joilla sitä ei ole, sekä pienentää sen turpeen pinta-alaa, jota kannattaisi leivän kasvulle kääntää.

Ja tämä nurja puoli, tämä vastustava ja rikkirepivä puoli on nykyään useilla seuduilla voimallisempi kuin tuo tasoittava ja yhdistävä, se on viettelevämpi, sillä se kiiltää ja kangastaa kullalta, sillä on miljoonat ja taas miljoonat pääominaan, jotka sokaisevat meikäläisten, varsinkin sydänmaalaisten, maanviljelyksen ja todellisen pellon raatamisen suhteen jo ennestäänkin vähänäköiset silmät.

Ne ovat juuri sahayhtiöitten miljoonat, pääasiassa meidän omista metsistä kootut suuret pääomat, jotka ovat alkaneet vaikeuttaa edellämäinittua, yhteiskunnallemme terveellistä toimenpidettä. Tässä on vähä vähältä voitettu ase meidän omasta kädestämme ja käännetty meitä itseämme vastaan.

Sadat, tuhannet maanomistajat luopuvat rahan huimaavasta vaikutuksesta ja "herraspäivien" toivossa maastaan, heittäen sen sahayhtiöille ja osasta muillekin teollisuuslaitoksille metsänkasvuun. Ja ne maat voi pitää maanviljelykseltä ainaseksi menneinä, ainakin niinkauvaksi kuin puutavaraa maailmassa tarvitaan. Vai luuleeko joku, että sahayhtiöt, puumassa- ja lankarullatehtaat y.m. puunjalostuslaitokset ostelevat itselleen tiloja elääkseen niitten maanviljelyksellä — meillä Suomessa! Kaukana siitä. Suurempia korkoja he vaativat rahoilleen, ja kuten tuonnempana näemme, on heidän harrastuksensa

hyvin kaukana maanviljelyksestä.

Tämä outo ja uusi liike meillä on yksi metsähuijauksen suoria seurauksia, ja missä se on ollut suurin, niinkuin etupäässä hyvien uittoväylien varsilla sisämaassa, siellä on tämä maasta luopuminenkin yleisintä, tarttuen paikoitellen miehestä mieheen niinkuin kulkutauti, aivan kuin tuo toisin paikoin maattamme raivoava "ameriikan kuume", jonka kanssa se luonteeltaan onkin hyvin läheisessä sukulaissuhteessa.

Yksityisiä tiloja on sahalaitoksilla ja muillakin tehtailla kyllä hallussaan miltei joka pitäjässä kautta koko maan, missä vaan metsiä vielä on jälellä, sillä metsien tähden he ostelevat niitä täällä meillä, koska ei ole pienintäkään toivoa, että täällä kultasuonia löydettäisiin maasta. Mutta löytyy seutuja, joissa kokonaiset kyläkunnat, puolet suurista pitäjistä ovat joutuneet heidän käsiinsä. Sellaisia ovat etupäässä koko itäinen ja pohjoinen osa Kuopion lääniä sekä Vaasan läänissä Larikaan kihlakunta, siis juuri seudut, jotka ovat olleet metsärikkaimpia maassamme ja joissa itse metsän kasvukin, niinkuin esim. koko Laukaan kihlakunnassa, on tavattoman hyvä. Paljon on yhtiötiloja nykyään jo alkanut ilmestyä Oulunkin läänin puolelle, mutta niistä en tässä voi tehdä selkoa, koska matkani ei ulottunut sinne saakka.

Mikkelin läänissä on etupäässä mainittava yksi kohta, nim. Sulkavan pitäjä, jossa myöskin on jo välttävä määrä näitä "uusia rälssiä", niinkuin kansa niitä sattuvasti nimittää. Siinä on yksi sahayhtiöitten päälainnoituksista Etelä-Savossa, käsittäen 22 eri tilaa ja tilan osaa, yhteensä 9 manttaalia. Kun koko Sulkavan pitäjässä on 52 manttaalia, on siis lähes viides osa pitäjää jo joutunut pois maanviljelyksen käsistä. Ne ovat nämä Sulkavan tilat useimmat olleet hyvin viljeltyjä suurtiloja laajoine torppari-alueineen ja nyt niiden omistajina ovat, paria lukuunottamatta, kotkalaiset sahayhtiöt Gutzeit & C:o sekä Hallan yhtiö.

Muissa Etelä-Savon pitäjissä on samallaisia suurtiloja joutunut samoihin käsiin, vaikk'ei toki niin suuressa määrässä kuin Sulkavalla, mutta jonkun niitä aina kohtaa joka pitäjässä. Niinpä on Säämingissä aivan nykyisin myyty suuri Niittylahden hovi, joka tähän saakka on ollut erittäin hyvässä viljelyskunnossa. Samoin Kerimäellä Turtianniemen hovi, y.m.m. muissa paikoissa. Ja tuntuu siltä, että enimmäkseen Savon suurtilat tulevat menemään samaa tietä, sillä niissä seuduissa ei pientilallisilla ole enää ollenkaan metsiä. Niitä on kaskettu ja niitä on myyty niin hurjasti, että löytyy paikkoja, niinkuin esim. Simpalan kulma Kerimäen pitäjässä, jossa tilallisten jo täytyy ostaa polttopuuta — jos on mistä ostaa.

Mutta jos nyt siirrymme Kuopion läänin ja alamme kulkea sen itäistä osaa, Karjalan puolta, etelästä pohjoiseen, niin on ensimmäisenä vastassamme Tohmajärven pitäjä. Siinä on yhtiötiloja 24, yhteensä 5,50 manttaalia. Nämä ovat Värtsilän tehtaan omia ja jo vanhempaa omistusoikeutta, mutta metsien vuoksi nämäkin tietysti ovat aikoinaan ostetut. Nykyään siellä ei enää mikään sahayhtiö osta tiloja, sillä yksityisten metsät ovat miltei viimeiseen kalikkaan saakka poltetut hiiliksi mainittuun tehtaaseen.

Seuraa sitten laaja Ilomantsin pitäjä. Siellä on perintömaata pohjineen joutunut yksityisiltä maanviljelijöiltä yhtiöitten haltuun huikean paljon. Heillä ei ole hoteissaan enempää eikä vähempää kuin 174 eri tilaa, joiden yhteenlaskettu ala on 35,50 manttaalia. Koko Ilomantsin pitäjässä on manttaalin luku 127, siis on heillä runsas neljäs osa koko pitäjän veroa kantavasta maasta. Jos jyvitys olisi ollut samanlainen koko Ilomantsissa, tekisi yhtiöitten osa siitä ainakin 1,200 neliökilometriä, mutta todellisuudessa on se luullakseni paljo suurempi, sillä se käsittää etupäässä pitäjän itä- ja pohjois-osat, joissa maa on ollut halvemmassa arvossa.

Suurin osa tästä alueesta on Värtsilän tehdas-osakeyhtiöllä, joka kyllä ei itse harjoita sahaliikettä, vaan jonka tiloja silti ei voi pitää missään muussa asemassa kuin saha-yhtiöittenkään tiloja. Metsien vuoksi ne on ostettu ja metsää niillä kasvatetaan. Enimmäkseen tilat ovat joutuneet mainitun tehtaan omiksi jo useita vuosikymmeniä sitten. Silloiset omistajat ovat myyneet omistusoikeutensa niihin enimmäkseen nälkähinnoista sellaisilla ehdoilla, että ovat saaneet oikeuden asua ja viljellä niitä määrätyn ajan, tavallisesti 50 vuotta, tarvitsematta suorittaa ostajalle mitään arenti-veroa, kunhan ovat sitoutuneet maksamaan tiloista suoritettavat ulosteot. Siten omistaa nyt Värtsilän yhtiö Ilomantsin itäkulmalla monta kylää kokonaan, niinkuin esim. Kuolismaan, Lutikkavaaran ja Ontronvaaran kylät, joista viimeksimainitussa yksinään on 23 talonnumeroa. Kaikki ne seudut ovat hyvin karluontoista maata, seassa suuria rimpisoita, ja oikeastaan pääasiassa juuri metsänkasvuun soveliaita. Mutta on siellä siltä aina joku kohta viljelyskelpoistakin alaa, kunhan vaan tulisi viljellyksi, mutta siitä ei ole nykyisissä oloissa paljoakaan toivoa.

Jommoinkin osa näistä Ilomantsin yhtiötiloista, etupäässä Koitereen järven ympäristöllä olevat, kuuluvat parille joensuulaiselle sahayhtiölle.

Sitten kulkee Koitereesta alkaen Venäjän rajalla olevien kruunun metsien ja asutumpain Pielisen vesistön rantamaitten välillä laaja vyöhyke, joka melkein yhtäjaksoisesti on samain joensuunlaisten sahayhtiöitten omaa. Siihen kuuluu jo Enon pitäjän itäisessä osassa, pitkin Ilomantsin rajaa, suuria

alueita, ja siitä se jatkuu pohjoiseen päin Jonkeriin saakka Oulun läänin rajalle.

Enossa, joka on aivan pieni seurakunta Ilomantsiin verraten ja jossa asutus sekä viljely yleensä ovat paljoo paremmat, on sentään sahayhtiöillä — ja juuri yksinomaan niillä — 7,8 manttaalia, käsittäen 82 eri tilaa ja tilan osaa. Koko pitäjä on 34,32 manttaalia. Suurin osa niistä on Utra Wood C: on omaa, saman englantilaisen yhtiön, jolla on koko Koitereen puoli Ilomantsin pitäjääkin. He omistavat Enossa Luhtapohjan suuren kylän kokonaan, paitse yhtä numeroa. Kylässä on 61 eri tilanosaa, yhteensä 5,28 manttaalia. Se on rälssiluontoista maata ja lampuotiviljely on siellä jo vanha ja tulee tietysti yhä vanhenemaan, sillä jos kohta lampuodeilla on ollutkin hiukan toivoa saada tilansa lunastetuksi perinnöksi, niin siitä ei enää synny mitään, sillä yhtiö ei luovu pienillä rahoilla hyvistä metsistään.

Muissa pitäjissä Pielisen vesistössä on tilankauppoja metsänviljelystä varten tehty pääasiassa vasta viimeisen kymmenluvun loppupuoliskolla ja tehdään yhä parasta aikaakin, vaikka on siellä yhtiöillä joukossa vanhempaakin omistusta.

Niin on heillä hallussaan tätä nykyä seuraavat alat: Pielisjärven pitäjässä 90,97 manttaalista 13,4 manttaalia, 66 eri tilaa; Nurmeksessa 81 manttaalista 14,15 manttaalia, 53 tilaa, ja Juuassa, länsipuolella Pielisjärveä, 52 manttaalista 6,55 manttaalia, yhteensä 51 eri tilaa.

Niissä neljässä pitäjässä, jotka sattuvat Pielisjärveen, on siis teollisuuslaitoksilla, melkein yksinomaan pelkillä sahayhtiöillä, kaikkiaan 252 maatilaa, eli noin 42 manttaalin arvo maata.

Manttaaliperustuksella tämän maa-alan laajuudesta ei etelä-suomalaisilla voi olla käsitystä, mutta jonkunlaisen selon siitä saa, kun ottaa huomioon, kuinka pieneen arvoon maa yleensä Kuopion läänin itä- ja pohjoisosissa on jyvityksessä otettu. Niinpä on esim. Pielisjärven ja Nurmeksen salokylissä paikoin otettu maata yhteen manttaaliin 4,000 à 5,000 hehtaaria ja ehkä siitäkin yli.

Lukuunottamatta muutamia harvoja paikkakunnalla löytyvien rautatehtaitten ja jonkun yksityisen metsäkeinottelijan omistamia tiloja, omistavat suurimman osan tuosta laajasta alueesta, niinkuin jo edellä mainitsin, pari joensuunlaista sahayhtiötä sekä Juuan puolella osittain yksi kymiläinen.

Tässä täytynee huomauttaa, että näihin numeroihin on siellä täällä otettu joku sellainenkin tila, joka ei vielä ole kenenkään sahayhtiön oma, vaan joka kumminkin kaikissa tapauksissa jo on voiton toivossa heitä varten ostettu ja varmasti heille menee. Sellaisia ovat varsinkin monet maakauppiaitten ja muitten metsäkeinottelijain ostamat talot. Niitä, niinkuin sahayhtiöittenkin tiloja asuu aina vuokramies — ellei ne jo ole autioina — eikä ole epäilemistäkään, kuka ne lopulta korjaa, sillä ei yhdenkään yksityisen metsäkauppiiaan kannata enää kilpailla suurien yhtiöitten rinnalla. Mainittakoon esimerkkinä, että muuan maakauppias Keski-Suomen puolella aivan hiljan myi eräälle yhtiölle toistakymmentä taloa yhdellä kertaa.

Mutta palatkaamme taas tarkastelemaan sahayhtiöitten valloituksia ja siirtykäämme nyt Pielisen vesihaarasta Nilsiän ja Iisalmen vesistöihin ja siitä länteenpäin Kymin vesistön pohjoisimmille latvoille, sillä niilläkin maankulmilla he ovat monet suurimmista voitoistaan saaneet. Siellä vesijakajilla, Suomenselän ylhäisillä kangasmailla on näihin saakka olleet parhaat ja laajimmat metsät, mitä yksityisten hallussa Suomessa kenties on ollut, ja ulottuu niitä länteen ja lounaan päin yhtä pitkälle kuin Suomenselkääkin, aina Pohjanmaan tasangolle saakka. Ne ovat parhaasta päästä Suomenselän eteläiset rinteet, joilla tähän asti tukkiliikettä on harjoitettu, sillä pohjoinen, eli Oulun läänin puoli on suureksi osaksi valtion maata ja uittokin sieltä Pohjanmaan jokia pitkin on vaikeampi kuin etelään päin, suuriin järvesistöihin.

Nurmeksesta lähtien länteen päin on ensimmäisenä vastassa Rautavaaran pitäjä.

Tuota nimeä harvoin mainitaan muualla kuin hätäaputoimien papereissa ja on melkein totuttu siihen, että sen pelkkä kaikukin jo merkitsee jotain köyhää, kurjaa ja harvaan asuttua salopaikkaa jossakin takalistolla, johon harvoin kenenkään matka sattuu, mutta jossa sentään tiedetään ihmisiä elää kituuttavan ja josta eteläisemmän Karjalan ja Savonkin puolella kuulee sanottavan vaan sen verran, että "eiköhän se ole siellä jossain Lapin porstuassa".

Totta onkin, että maa siellä on tavallista karumpaa ja paljon siellä on suuria rimpisoita korkeitten harjanteitten välissä, joita pistäytyy Suomenselästä etelään päin niinkuin kylkiluita selkärangasta ja joiden kuivaamiseksi valtiokin jo kerran teki epäonnistuneen yrityksen perustamalla Luostan seutuun jonkunlaisen "suo-kolonian" rangaistusvangeista. Mutta paljon siellä on rikkauksiakin, joita asukkaat olisivat voineet edulla hyväkseen käyttää, jos sinne aikoinaan olisi tullut vähänkään kulttuuria paremmassa muodossa kuin kauppiaitten, tukkilaisten ja viinan mukana. Sillä siellä on ollut äärettömiä metsiä ja niitä on koko lailla jälellä vielä nytkin.

Vaikka onkin Nurmeksen kappeli, on Rautavaara sentään pinta-alaltaan suurempi kuin yksikään pitäjä koko eteläisessä Suomessa, nim. 1,065 neliökilometriä, josta järvet ottavat ainoastaan

mitättömän pienen alan. En voi varmaan sanoa, kuinka paljon maata siellä on mitattu manttaalien osalle, sillä siellä on joukossa myös valtionmetsiä, joiden suuruudesta minulla ei ole tarkkoja tietoja, mutta arvioni mukaan pitäisi keskimäärin manttaalille siellä tekemän noin 5,000 hehtaarin vaiheille ja ehkä paikatellen siitäkkin yli, koska koko pitäjän 85 tilaa tekee yhteensä vaan 13 manttaalia. Nämä ovat siis olleet erinomaisia makupaloja sahalaisille ja niinpä onkin niistä nykyään jo 46 tilaa, yhteensä 6,62 manttaalia, sahayhtiöitten sekä osaksi erään rautatehtaan käsissä.

Norjalainen yhtiö Gutzeit & kumpp. Kotkasta omistaa siellä yksinään 21 tilaa, niiden joukossa Tiilikan kylän kokonaan. Halla-yhtiöllä on 7 tilaa j.n.e.

Tässä sopii ohimennen mainita, että edellinen näistä yhtiöistä onkin monessa kohti Saimaan vesistön puolella melkein yksinvaltiasekään metsien että talojen ostaja, sillä sen omassa hallussa ja siis ilman kilpailijoita yksinään käytettävänä on se ainoa kohta, josta voi tukkia kuljettaa tästä vesistöstä Kymin puolelle sekä siten suorastaan Kotkaan, nimittäin eräs kaitainen kannas Lappeen pitäjässä. Siinä siirretään tukit vartavasten rakennettua rullatietä vesistöstä toiseen ja vältetään siten sahatavaran kuljetus Saimaan kanavassa, joka tulee tietysti paljoka kalliimmaksi. Tämän edellisillä vakinaisilla valtiopäivillä tehtiin kyllä eräältä taholta anomus, että suuremman kilpailun aikaansaamiseksi Savon vesistön puolella rakennettaisiin valtion toimesta Saimaan ja Kymin vesistön välille tukkitie, mutta se anomus tapettiin, ja sen tappamisesta liikkuu nytkin vielä Savon puolella monenmoisia huonoja huhuja, joita ei tässä tarvitse, eikä sovikaan mainita.

Rautavaaran rajapitäjässä Nilsiässä on tehtailla ja sahalaisilla kaikkiaan 54 maatilaa, joiden manttaali-arvo tekee 10,50 manttaalia. Koko pitäjässä on 76,24 manttaalia. Näistä 54:stä tilasta on aikoinaan 19 tilaa ollut venäläistä omaisuutta, kuuluen Juankosken rautatehtaalalle, mutta viimeksi ne ovat olleet hiljattain perustetun ja vastikään konkurssin tehneen "Taimi" osakeyhtiön hallussa.

Yhä länteen päin siirtyen, vesistöstä vesistöön, seuraa sitten Iisalmen pitäjä. Siellä on sahayhtiöillä, etupäässä kotkalaisilla, sekä osaksi Jyrkän rautatehtaalla yhteensä 46 eri tilaa, tehden pitäjän 96,79:stä manttaalista noin 7 manttaalia.

Pielavedellä, josta jo uitto käy suorastaan Kymiin päin, on pelkillä sahayhtiöillä 32 tilaa, jotka koko pitäjän 54,42:sta manttaalista tekevät 5,50.

Sitä pitse on näissä pitäjissä myyty suuri määrä salopalstoja pohjineen sahalaisille, mutta niiden suuruudesta on vielä vaikea saada selkoa.

Kuopion läänin sekä samaan uittoreittiin kuuluvana kuin Pielavesikin, on myös Keitelelen pitäjä. Se ei ole pinta-alaltaan erittäin suuri, eikä siellä ole paljon manttaaliakaan, ainoastaan 15,35, mutta on siitäkkin sentään jo 3,25 manttaalia sahayhtiöitten ja metsäkauppiaitten omaa, käsittäen 30 eri taloa ja talonosaa. Enimmät niistä ovat Haapakosken sahayhtiöllä, joka nimittää itseään isäntiensä äidinkielellä The Finland Wood Co, mutta useita niitä on myös kotkalaisella Hallan osakeyhtiöllä.

Ja nyt, kun tästä lähdemme jatkamaan matkaamme Suomen selänteiden liepeillä, yhä lännemmäksi siirtyen, Laukaan kihlakuntaan Vaasan läänin puolella, nyt vasta tulemme niihin kohtiin, missä Suomen metsäin todellinen ydin on ollut ja missä niitten valtasuoni nytkin vielä voimallisimpana vuotaa, sillä se on ollut siellä niin tuore, ett'ei se vieläkään ole lopen kuivunut, vaikka sitä onkin iskemistään isketty ja vaikka vielä tänäkin päivänä kirveitä yhä sen iskemiseen hiotaan.

Ken lähtee Keiteleestä ajamaan Pihlputaalle päin lähennellen Kolimajärven rantoja, se kyllä heti huomaa että siellä se vasta on oikea päätaistelu taisteltu, siellä on ottelu metsän jyrkää kaartiä vastaan ollut kuumin ja siellä sen jaloimmat sankarit ovat kellistyneet joukottain, rivittäin, viimeiseen mieheen. Vaikka aika olisi talvinenkin, niinkuin minun kulkeissani, tulevat taistelun jäljet sentään selvästi näkyviin tuhoittoman suurista kannoista, joita pistää esiin paksun lumenkin alta toinen toisensa vieressä, sekä maassa lojuvista honkien latvoista ja kuivista koukkuisista oksista, joita näkyy nietoksissa niinkuin kaatuneitten jäykistyneitä jäseniä Verestschaginin sota-tauluissa. Kaikista niistä päättäen on siellä ollut vielä aivan viime aikoihin saakka oikeat aarniometsät, joiden todellista arvoa ei sopisi laskea sadoissa tuhansissa, vaan miljoonissa, ja joiden todellisella hinnalla olisi voitu kaikki niitten seutujen viljelyskuntoinen maa saada muokatuksi vaikka puutarhaksi kenenkään tarvitsematta mennä Ameriikkaan työtä oppimaan.

Mutta paljon on siellä päin sentään vielä nuorempaa rekryyttijoukkoa jälellä, jos kohta sitäkin jo kaatuu niinkuin heinää, sillä koko Viitasaaren ja Saarijärven vesistöjen varsilla tuntuu metsänkasvu olevan yleensä harvinaisen hyvä, siellä ovat Suomen valtion metsistä parhaat, joskaan ei laajimmat, ja siellä ovat myös sahalaisien omista metsistä satoisimmat — eivätkä kaikki yksityisetkään ole vielä ennättäneet lopen paljastaa uittokelpoisia metsiään, sillä niitä on ollut niin paljon, että aina löytyy rippeitä jälellä.

Eikä ole liioin, eikä ole tainnut enenkään olla kaskenpoltto siellä päin niin yleistä kuin Savossa ja Karjalassa. Harvassa paikassa Suomenniemellä näkee niin taajoja, rinkkoja ja tuoreita metsiä kuin juuri siellä, ja monissa soissakin saavuttaa siellä petäjä harvinaisuutena ennen kuivumistaan tukkipuun ko'on, puhumattakaan kankaista ja kovemmista maista, joilla metsä kasvaa kuin "humalisto" ja joitten pintaa useissa kohdin pidetään niin tekeytyneenä ja voimallisena, että sitä kuoritaan lannanlisäksi peltoihin.

Nämä molemmat edellämainitut vesijaksot ne juuri ovat jo kauvan olleet niitä pääsuonia, niitä valtimoita, joita myöden miljoonat ja miljoonat tukit ovat soluneet itse Suomen sydämmestä ulos ja jotka vieläkin tulevat näkemään miljoonia tukkia — joskin yhä pienempiä — keikkuvan laineillaan ja uivan koskistaan alas.

Ja ett'ei näillä Laukaan kihlakunnan mailla, jotka ovat niin hyötyisiä metsän kasvuun, suinkaan ruvettaisi metsiä hävittämällä liiallisessa määrässä kokeilemaan jalompien kasvien, niinkuin viljan ja heinän viljelystä, (joka kyllä joskus vastaisuudessa olisi saattanut tapahtua) ja ett'ei loppuisi purtava sahojen hampailta eikä jauhatusaine massatehtaitten puumyllyiltä, siitä ovat sahayhtiöt ja puuhiomot sielläkin pitäneet hyvän huolen.

Tämä koskee etupäässä Pihtiputaan pitäjää, joka onkin todellinen paratiisi metsäafäärien kannalta katsoen.

Kaksi yhtiötä siellä on pääisäntinä: osakeyhtiöt Halla ja Haapakoski, eli The Finland Wood C:o, jonka pääasema on Laukaan pitäjässä. Nämä kaksi yhtiötä ovat kiertäneet haltuunsa jo kokonaista 65 maatilaa siellä ja tämä luku on yhä vaan lisääntymässä. Muilla yhtiöillä on siellä 18 tilaa, jotenka näitten uudenaikaisten metsätilojen luku Pihtiputaalla tätä nykyä on kaikkiaan 83, tehden yhteensä noin 10,50 manttaalia.

Koko pitäjän manttaali on 25,32. Siis on yhtiötiloja manttaalimäärästä lähes puoli pitäjää, mutta mitä pinta-alan tulee, on niitä paljo enemmän kuin puolet, sillä ne ovat etupäässä sellaisia tiloja, joihin on lohkaistu manttaalia oikein noin päivän matkoilla.

Jos Pihtiputaalla ei ylimalkaan ole juuri saivarreltu maita jaettaessa, on sitä muutamissa kyläkunnissa annettu todella hämmästyttävän paljon, oikealla "Porvoo mitalla" — tai vielä paremminkin tekee mieleni sanoa oikealla rehellisellä "Pataan mitalla". Keskimäärin on siellä näet maata manttaalia kohti noin 2,000 hehtaaria, johon sitäpäitse vielä tulee lisäksi metsäveromaat. Näitä metsäveromaita, joita kruunun liikamaista (onko sitä koskaan todella ollut valtiolla liikaa!) aikoinaan on annettu manttaaliin pannun maan lisäksi ja joista vero on mitättömän pieni, ainoastaan noin 12 markkaa manttaalilta, voi olla useassa kohdassa yhtä paljon kuin manttaaliin pantua maatakin. Mutta siellä löytyy sellaisiakin kyläkuntia, kuten esim. Alvajärven kylä pitäjän pohjoisosassa, jossa maanmittarin tiedonannon mukaan pitäisi oleman lohkaistuna maata manttaaliin parikymmentä tuhatta hehtaria. Siinä on jo toista jos molempiakin ja paras sekä isoin osa siitäkin on jo sahalaisilla. Niinpä on heillä siinä kyläkunnassa esim. Talvilahden tila 3/8 manttaalia, jossa sanotaan olevan maata 3.000 hehtaria. Sitten on heillä samassa kylässä n:o 3, joka käsittää kolme eri tilaa, Rekolan, Nikulan ja Kelinään. Näissäkin pitäisi olemaan maata vielä runsaammin kuin kylän muissa taloissa, yhteensä arvattavasti noin 10.000 hehtaria. Ja Etelä-Suomessa on paljon kokonaisia pitäjiä, joitten pinta-ala kaikkineen päivineen tekee vaan 4 à 5,000 hehtaria.

Kivijärvellä, Pihtiputaan naapuripitäjässä, ei toki vielä ole niin pelottavassa määrässä luovuttu maasta, mutta siihen on luullakseni näihin saakka etupäässä vaikuttanut se seikka, että sieltä on vaikeampi ja monimutkaisempi tukinuitto suurempiin alavesiin.

Alku on kumminkin hyvä jo Kivijärvelläkin. Sielläkin on jo yhtiötaloja 35 kappaletta, jotka yhteensä tekevät noin neljännosen osan pitäjän koko perintömaista, eli 4 manttaalia 16,89:sta manttaalista. Enimmät niistä ovat samoilla ulkomaisilla yhtiöillä, norjalaisilla ja englantilaisilla, joilla Pihtiputaallakin on laajimmat alueet, ja sellaisia tiloja he sielläkin ovat etupäässä omikseen kiehtoneet, joissa on virstakaupalla maata, mutta siltä pienet verot, niinkuin esim. osan Saaren rälssiä Kivijärven pohjoisilla rannoilla, jossa sanotaan olevan maata yhdessä neljäsosassa manttaalia lähes 100 neliökilometriä.

Eteläisemmissä pitäjissä Laukaan kihlakuntaa oli metsät jo ennätetty enemmän raiskata niinä aikoina, joina puutavaraliikkeen harjoittajat eivät vielä pitäneet liikkeelleen välttämättömänä kiinteitä maaomistuksia, eivätkä talonpojat vielä olleet täydelleen keksineet sitä, että selvällä rahalla on ainakin jonkun aikaa helpompi elää kuin pellon kyntämisellä, niin että siellä ei sahayhtiöillä ole ihan niin paljon tiloja hallussaan kuin pohjoisempana.

Mutta aina on sielläkin sentään ollut "puualojakin" joukossa ja miehiä, jotka ovat olleet halukkaita niistä luopumaan.

Viitasaaren pitäjässä niitä on 28 kappaletta, tehden pitäjän 32,27:sta manttaalista 3,85 manttaalia, Karstulassa, Saarijärvellä ja Laukaassa noin parikymmentä itsekussakin, sekä pienemmissä pitäjissä, Konginkankaalla, Sumiaisissa, Uuraisissa ja Petäjävedellä myöskin kymmenkunta tai ehkä alku toistakymmentä jokaisessa.

Kaikki seudut, joista tähän saakka olen ilmoittanut numeroita, kuuluvat Saimaan ja Päijänteen vesistöihin. Kolmannesta meidän laajimmista vesijaksoistamme, Kokemäen vesistöä ja porilaisten liikealoista minulla ei ole tarkkoja tietoja, mutta vähemmän siellä yleensä on maatiloja sahayhtiöitten hallussa kuin kahdessa ensinmainitussa vesistöissä, johon tietysti on vaikuttanut korkeampi viljelys ja maan korkeampi arvo. Sillä kyllä sielläkin päin sahayhtiöt ottavat, kun vaan saavat. Siitä on todistuksena heidän valloituksensa Kuortaneen kihlakunnan etelä-osissa, missä Suomen- ja Hämeenselänteitten kainaloseuduilla löytyy laajoja metsämaita. Siellä, varsinkin Keuruun ja Virtain vesireiteillä on heillä koko lailla kiinteää maa-omaisuutta, enimmäin ehkä Multian pitäjässä, jossa porilaiset yhtiöt omistavat jo 21 taloa, eli noin tasan neljännosen osan pitäjää.

Jos nyt laskemme yhteen kaikki ne maatilat, mitä edellämainituissa pitäjissä on sahayhtiöitten ja osaksi muitten teollisuuslaitosten omina, saamme tällaisen taulun:

Sulkavalla	22 tilaa.
Tohmajärvellä	24 "
Ilomantsissa	174 "
Enossa	82 "
Pielisjärvellä ...	66 "
Nurmeksessa	53 "
Juuassa	51 "
Rautavaarassa	46 "
Nilsiässä	54 "
Iisalmessa	46 "
Pielavedellä	32 "
Keiteleessä	30 "
Pihtiputaalla	83 "
Kivijärvellä	35 "
Viitasaarella	28 "
Multialla	21 "
Summa	847 tilaa.

Ja jos tähän vielä lisäämme Karstulasta, Saarijärveltä, Laukaasta, Konginkankaalta, Sumiaisista, Uuraisista ja Petäjävedeltä sekä Keuruulta yhteensä noin 100 maatilaa, (luku, joka on pikemmin alhainen kuin liian korkea) niin saadaan lopputulokseksi, että 24:ssä Sisä-Suomen pitäjässä löytyy noin 950 maatilaa, jotka ovat muuttuneet metsätiloiksi.

V.

Mitä syitä on etupäässä huomattavana mautilojen joutumiseen yhtiöksiin.

Mikä on ollut syynä siihen, että näin joukossa, niinkuin edellä on numeroilla osoitettu, paikoin puolin pitäjän, jopa jossakussa kohdassa siitakin yli, niin laajoilla alueilla, että ne yhteensä hyvästi vastaavat jotakuta meidän pienemmistä lääneistämme, luovutaan vapaasta maa-omistuksesta ja katsotaan elämää joko toisen alustalaisina taikka irtolaisina itsenäistä, omintakeista maanviljelijän ammattia paremmaksi?

Ostajien, s.o. etupäässä sahayhtiöitten afäärikannalta katsoen on tähän ilmiöön olemassa yksi todellinen syy, jota he sentään harvoin mainitsevat, ja toinen isommaksi osaksi tekaistu syy, josta he puhuvat paljon, aina ja joka paikassa, vaan joka itse asiassa ei merkitse juuri mitään.

Tämä todellinen syy on yksityisten metsien yleinen väheneminen ja pelko sitä seuraavasta raaka-aineen vähenemisestä sekä hintain mahdollisesta kohoamisesta. Sillä joskin maassamme löytyy äärettömät alat valtionmetsiä, joista aina tulee riittämään sahausta varaa, eivät sahayhtiöt nyt eivätkä vastakaan käytä niitä hyväkseen muuten kuin pakosta, karkeamman puutavaran tarpeesta, sillä valtio tietysti vaatii täyden hinnan puistaan, se ei myy niitä niin ummessa silmin kuin yksityiset, ja niitä pelkästään käyttämällä supistuisi tietysti vuosivoitto kohtuuden rajoihin noille suureksi osaksi

ulkomaalaisille yhtiöille, jotka näihin saakka ovat tottuneet meillä saamaan metsiä miltei ilmaiseen. Ja välttääkseen tätä, ryhtyvät he muihin keinoihin, kun heidän on niitä meillä niin helppo keksiä. He ostavat maata, metsämaata, kun heidän on sitä meillä niin helppo saada. He tahtovat kernaimmin päästä riippumattomuuteen sekä valtiosta että yksityisistä, ja perustaa meidän jo muutenkin vähän viljeltyyn maahan meidän omien lakiemme perusteella uuden metsävaltion tai jonkunlaisen "metsä-yhdysvallan", josta riittää raaka-ainetta sekä heille että heidän jälkeläisilleen ikuisiksi ajoiksi, ja jonka tuloilla he saavat viettää uljasta, huoletonta elämää, useat kaukana meistä köyhistä eläjistä, lämpimämmässä kotimaissaan Norjassa, Englannissa y.m.

Tämä koskee etupäässä niitä seutuja, joissa on pantu paljon maata manttaaliin ja tiloja, joilla vielä on kutakuinkin hyvä, tai hyvällä kasvun alulla oleva metsä jällellä, huolimatta yleensä vähääkään siitä, kuinka tilat ovat viljeltyjä ja rakennettuja. Tilojen asuntokuntoisuuteen ja -kelpoisuuteen joko nykyään tai vastaisuudessa ei panna mitään arvoa, vaan metsä on pää-asiana.

Tilojen anastuksia koetetaan tehdä siten, että saadaan mikäli mahdollista yhteen kohti laajempi alue, jonkunlainen uudenaikainen metsädomeeni, esim. kokonainen kylä, tai vaikkapa kokonainen pitäjä, aina sitä parempi vaan. Sitä on huokeampi hoitaa.

Niinkauvan kun yksityismetsistä ei ollut puutetta, ostivat yhtiöt kyllä kokonaisia taloja siellä täällä silloinkin, ulkomaiset siten, että ostattivat asiamiehillään ja panivat heidän nimiinsä, mutta silloiset talot he tavallisesti heittivät raakkina jollekulle yksityiselle, sittenkun metsä oli nyletty. Vaan nyt he ovat alkaneet käyttää toista menetystä. Viimemainitut ovat hankkineet itselleen suomalaisen osakeyhtiön nimen, ollen juuri parahiksi sen verran suomalaisia, että pystyvät täällä vapaasti ostelemaan ja omistamaan kiinteistöjä omissa nimissään, ja kasvattavat sitten vastaisen varalle laajoilla alueilla metsiä järkiperaisessä hoidossa, murskuttaen sillä aikaa yksityisten metsistä loppuja rippeitä rahaksi ja ottaen siiloin tällöin suurempia puita valtion metsistä. Ja samaa menettelytapaa käyttävät puhtaasti kotimaisetkin yhtiömme, mutta ulkolaiset voittavat nykyään tässä suhteessa, ainakin niissä seuduissa, joita tämä kirja koskettelee.

Ja kaikki tämä käy meillä erittäin hyvin päinsä, niinkuin edellä mainittiin. Meidän maa ja meidän olomme ovat niinkuin luodut tällaiselle yritteliäisyydelle.

Kaikissa niissä seuduissa, joista tähän kirjoitukseen on kerätty tietoja, on isännillä maata niin paljon, etteivät he tiedä sen määrää. He tuskin ovat joka kohdassa maillaan ikinä käyneetkään. Tosin on siitä melkein poikkeuksetta paras metsä jo pantu parempiin suihin ja yksi ja toinen hongikko aikoinaan kaskettu, mutta pientä metsää on sentään jällellä, ja kun maat ovat metsänkasvulle soveliaita, ei kestä hyvinkään kauvan, ennenkuin siitä järkevällä hoidolla taas voi uittaa tukkia.

Ja kun kuulee, millä hinnoilla maata on saatu, niin ei ole kumma, että saha- ja teollisuuslaitoksissa on herännyt kiihko sen ostamiseen ja omaan metsäin kasvattamiseen, sillä pelkkä metsän kasvukorko voi usein vastata kymmenin kerroin korkoa maan hinnasta ja tilalta meneviä veroja. Joistakuista suurtiloista alavesien varsilla, niinkuin esim. Sulkavalla, Säamingissä, Kerimäellä y.m. on tosin maksettu hyväkin hinta, mutta niissä on sentään ollut vielä jällellä sellainen metsä, että se on heti vastannut paria ostohintaa niissäkin. Sillä "tukkilaiset tekevät laskunsa niin perusteellisesti ja tarkasti", kertoi muuan kokenut metsien ostaja, "että ostakootpa he yksityisiä metsiä tai maatiloja pohjineen, niin aina he voittavat enemmän kuin syrjästä katsoen luulisikaan, ja joka tapauksessa on se maamies, joka niissä kaupoissa tappion kärsii."

Mutta jota ylemmäksi kulkee ylävesiin, sitä enemmän hämmästyy sitä tappiota, jonka pienempitilalliset talonpojat siellä ovat kärsineet.

Pielisen vesistöissä, Rautavaarassa, Nilsiässä, Iisalmessa y.m. on maksettu joistakuista taloista sellaisia hintoja, että niistä tulee vaan noin 1-3 markkaa hehtarille, siihen luettuna pellot, niityt ja kaikki mitä talossa maata löytyy — tosin rimpisoita muassa myös, joka sentään hiukan kohottaa kovan maan hintaa.

Olkoon tässä mainittu yksi esimerkki Rautavaarasta, joka osoittaa, missä määrin sikäläisetkin maat sentään voivat kasvaa metsää, vaikka niitä joka suhteessa pidetään huonompina muista. Siellä on kappalaisen puustelli 3/8 manttaalin ja laajuudeltaan 1,700 hehtaria. Sen metsää on tietysti ollut pakosta käytettävä järkevästi, ja tulos on ollut se, että siitä yksinään on rakennettu sekä kirkko että pappila kokonaan, maksettu vielä kumpaisenkin rakennuskustannuksetkin, puhumattakaan siitä, että sieltä on otettu kaikki rakennusaineet. Ja sentään tarjotaan taas parhaillaan samasta metsästä sahatukkia myytäväksi noin 25,000 markan arvosta. Eikä kauvan sitten ostivat sahalaiset juuri kirkonkylästäkin 0,7 manttaalin tiloja 1,000:lla ja 2,000:lla markalla, ja metsää oli niissäkin vielä jällellä, jos toki vähemmän kuin pappilassa.

Siis ovat tilat yhtiöille ilmaisia, kun ovat uittaneet yhden tavallisen sahatukin hehtarin alalta.

Kelpaa sillä tavalla ostaa maita metsänkasvuun sen, kellä kaikki verstaat ja liikkeet ja uittorustingit jo ovat suuremmissa kunnossa.

Pohjois-Savon pitäjissä on ostettu äärettömän paljon hyviä metsämaita 3-6 markalla hehtari ja samoin Vaasan lääninkin puolella.

Niitten talojen hinnan, jotka esim. Pihtiputaalla ovat joutuneet sahayhtiöille, on eräs asiantunteva paikkakuntalainen arvioinut jotensakin näin: jos arvioidaan peltohehtarin hinnaksi keskimäärin 300 markkaa ja niittyhehtarin hinnaksi 150 markkaa sekä talon rakennukset lasketaan kohtuulliseen arvoonsa, niin siitä hinnasta on talo pohjilleen saatu, eikä metsämaalle ole tullut hintaa mitään, vaikka sitä olisi ollut penikulmaa laajalta, Jos taas metsämaalle pantaisiin vähänkin hintaa hehtaria kohti, niin silloin ovat rakennukset ja viljelykset menneet ilmaiseen.

Nämä ovat olleet äärettömän etuisia kauppoja yhtiöille, varsinkin kun ottaa lukuun kasvavan metsän, jonka arvoa on vaikea tarpeeksi korkealle arvata nykyaikana, jolloin puutavaran hinnat tuskin enää pääsevät aivan alhaalle laskemaan, ja varsinkin seuduissa, joissa metsänkasvu on tavattoman hyvä, sekä uittoväylät keskellä metsiä.

Samassa Pihtiputaan pitäjässä, Alvajärven kylässä esim. on nykysittain myyty talo, josta tosin on maksettu parikymmentä tuhatta markkaa, mutta sen laidattomilla saloilla onkin huikea metsä. Siellä on yksi ainoa kangas — pieni osa talon koko metsämaasta — ja sillä kankaalla kasvaa parhaillaan ainakin 200,000 tukkipuun alkua, noin 6 à 7 tuumaisia rinnan korkeudelta ja niin taajassa, että siellä tuskin saisi puuta kumoon, ell'ei lähde laidasta järjestään kaatamaan niinkuin kaskea. Ja sitäpäitse on tilalla vielä isojakin puita niin paljon, että sen hinta, parikymmentä tuhatta markkaa, mahtuu niihin useamman kuin yhden kerran.

Pyhäjärvellä, joka on Pihtiputaan naapuripitäjä toisella puolen maanselännettä ja jonne kotkalaiset yhtiöt myös parhaillaan ovat aikeissa ulottaa liikkeensä ylitse vesijakajan, kuuluu nykyään saavan maata vaikka kuinka paljon 4-5 markasta hehtarin, ja paljo 10 tuumaisia puita on vielä metsissä pystyssä.

Isompiakin hintoja on taloja ostettaissa tosin maasta maksettu, mutta silloin niissä on ollut vielä metsää heti ilman eri hoitoa ja kasvatusta kaadettavaksi tavallisesti pari tai kolme ostohintaa, tai on niitten asema ollut sellainen, että niitten ostaminen suuremman yhtäjaksoisen alueen aikaansaamiseksi on ollut tarpeellinen.

Tämä nyt on se todellinen, pää-asiallinen syy sahayhtiöitten puolelta, minkä vuoksi he maatiloja ostelevat, tämä nimittäin, että he samassa saavat suunnattoman suuret metsäalueet pienillä hinnoilla ikuisesti haltuunsa ja voivat niillä kasvattaa itselleen suojametsiä liikkeensä vastaisenkin hyvinvoinnin varalle, huolimatta mitään siitä, jääkö yksityisille kalikkaakaan pesään pantavaksi eli saako valtio metsiään kaupaksi tahi ei.

Sitten tulee se heidän toinen syynsä, se jota he aina uikuttavat, ja jonka he vakuuttavat pakottavan itseään tällaisiin talojen kauppoihin liikkeensä turvaamiseksi.

Ja tämä toinen syy on se, että heidän yksityisiä metsäkauppojaan vastaan on alettu lain nojalla vehkeillä, kun on kaduttu liian huonoja kauppoja.

Nykyään voimassa olevaa lakia kiinnityksistä on meillä näet alettu tulkita siten, ett'ei se sovellu metsäkauppoihin, ja jos maatala kaupan kautta joutuu pohjineen toisiin käsiin, ei entisen omistajan tekemä metsäkauppa ole pitävä.

Suomalainen on hyvä rettelöimään ja käräjäimään ja viime aikoina onkin ilmestynyt oikeita ammattipurkajia tällaisille kaupoille — omaksi vaiko lähimmäistensä hyödyksi, tai ehkä molemmiksikin, sitä on vaikea päättää — ja tällaisista purkukaupoista pääsevät sahayhtiöt helpoimmin siten, että ostavat tilan kokonaan.

Se on kumminkin pääasiassa turhaa puhetta, että kiinnityksen kieltäminen heidän metsäkauppoihinsa olisi niin pakottava syy, että heidän sen vuoksi täytyisi turvautua pohjakauppoihin. Kiinnitys tietysti on hyvä ja varmistaa ehdottomasti kaupan, ja on niitä monessa tapauksessa saatukin, sillä tuntuu siltä kuin lainlukijoilla olisi siinä seikassa eri mieliä. Mutta olkoonpa kiinnityksiä metsäkauppoihin saatu tai ei, se on aivan yhdentekevää, koskapa metsät sentään ilman niitäkin ovat hyvää vauhtia huvenneet ja jo laajoilla aloilla paljaksi hakatut. Vaan kun ihmiset jossain kohti rupeavat metsiensä todellista arvoa hiukan uumoilemaan, niin maksakoot ostajat niistä edes osapuille niitten arvon mukaisesti, ja tuskin kukaan on niin höperö, että silloin alkaisi kauppaansa katua ja purkaa enemmän kuin muitakaan järjellisiä kauppoja.

Koko tämä syy on suurimmaksi osaksi metsänostajien itsensä aiheuttama, he kun yhä vielä ottaisivat

metsiä vaikkapa ihan ilmaiseen, kunhan vaan saisivat.

Mutta jos nyt alamme hiukan katsastella niitä syitä, jotka maanomistajain puolelta ovat saattaneet heidät näin suuressa määrässä luopumaan maastaan, niin niitä on paljon, vaikka ani harvan myyjän suusta kuulee liioin muita kuin tekosyitä, eli sellaisia, jotka eivät ole olleet niin pakottavaa laatua kuin sanotaan ja luullaan.

Ensimmäinen ja huomioon pantavin syy tässä kohdassa on — ja tulee aina olemaan — liian laajat metsät ja yksityisen rajaton omistusoikeus niihin, joka seikka antaa aiheita suurempaan viettelyyn ostajan puolelta.

Se on juuri sama syy, joka ensiksi on vaikuttanut metsähuijauksen, metsien järjettömän myynnin ja raiskauksen. Niitä luonnon välittömiä antimia on aikansa imetty ja nyletty ja niistä on, monasti tuiki pienen hyödyn vuoksi, muutamain homeisten markkain tähden puserrettu mehua niinkuin jostakin hedelmästä, jonka ei ole uskottu koskaan kuivuvan koska se on niin tavattoman suuri. Vaan kun on alettu siinä uskossa horjua ja ruvettu pelkäämään, että taitaa sentään lopultakin jäädä vaan kuiva kuori jällelle, tai kun on tahdottu kerralla imaista kaikki mehu, on myyty hedelmä runkoineen päivineen, luovuttu itse maastakin, missä se kasvaa.

Että on ruvettu tiloja pohjineen ostamaan metsän kasvatusta varten ja että löytyy niitä, jotka sellaisiin kauppoihin mielihalulla taipuvat, se on siis kummaltakin puolelta suoranainen tulos entisistä tukkihuijauksista, eikä mitään muuta, väitettäköön mitä tahansa. Se on vaan uusi käänne siinä samassa ryöstösodassa, jota aluksi käytiin vaan metsiä vastaan, käänne, joka kohdistaa valloitukset itse kiinteään maahan. Ja kohta tulemme näkemään, että sotakustannukset tässäkin lankeavat itse maan niskoille, valloittajat ottavat hyödyn, niinkuin ainakin.

Tämä on syy, jota eivät myyjät ollenkaan huomaa, mutta sitten löytyy vielä muutamia muita seikkoja, jotka puolestaan välittömästi ovat vaikuttaneet tilojen myyntiin, varsinkin maamme pohjoisilla kulmilla, ja sellaisia ovat karu, laiha maa, jota on vaikea viljellä, sekä halla.

Mutta varmaa on, ett'eivät nekään ole niin aivan voittamattomia, kuin aina väitetään silloin, kun on sellainen talo myyty sahayhtiölle, sillä esimerkkejä löytyy, että niilläkin paikoilla joskus on sitkeällä työllä saatu ihmeitä aikaan. Ja siitä on saatu varma kokemus sekä meillä että muualla, että hyvällä ojituksella ja vahvalla lannoituksella kasvaa huonompikin maa ja halla kaikkoutuu koko lailla loitommaksi peltoaidan taa. Sillä tässäkin seikassa pitää pää-asiassa paikkansa erään vanhan viisaan ranskalaisen väite, ett'ei se ole maan luontainen voimallisuus eikä viljavuus, joka yksinään määrää satojen runsauden, vaan se on itsenäinen, vapaa ja utteraa työ. Koettakoon vain joku sellaisessa kohdassa istuttaa esim. perunaa lantakasalle, niin tuskinpa sellaista kesähallaa tulee, että se sen siitä vie.

Mutta lantakasoja ei ole — ja nyt tulemme niihin syihin, jotka toisessa sijassa ovat enimmin vaikuttaneet maasta luopumiseen, vaikka luultavasti moni tulee väittämään, että ne ovat perättömiä.

Sellaisia ovat helpomman elämisen toivo, alhainen sivistys ja taitamattomuus omassa ammatissa, niin metsien hoidossa ja arvostelemisessa kuin pellonkin muokkaamisessa, tietämättömyys ja välinpitämättömyys yhteiskunnallisista velvollisuuksista, maatyöväen puute, y.m.m. näitten kanssa yhteydessä olevaa seikkaa. Näistä tuntuu kaikkein vaikuttavimpia olevan pyrkiminen vähemmällä työllä elämään sekä toivo vapautua veloista, jotka meillä yleensä rasittavat maanviljelijöitä varakkaimmillakin seuduilla.

Mutta tuntuu siltä, kuin se olisi juuri tuo edellinen pyrkimys, joka useasti on aiheuttanut jälkimäisen.

Tämä kansa ei ole niin sitkeätä kuin luulisi varsinkin se, joka tuntee sitä vaan runoilijain ja kirjailijain teoksista. Siinä on hyvin paljon höllää ainesta, tai on se jollain tavoin entisestään pehmennyt.

Kumma kyllä, ennen muinoin on kaikissa niissäkin taloissa, jotka nykyään yhtiöitten käsissä ovat autoiksi menossa, eletty kutakuinkin, toisissa hyvinkin, toisissa huonommin, mutta eletty niissä on joka tapauksessa nurkumatta, ja monissa jo kuka tiesi kuinka monta miespolvea, mutta nyt väitetään, että eläminen niissä käy mahdottomaksi, ja luullaan sillä tavoin tultavan niissä paremmin toimeen, että luovutetaan isännys metsän tavottelijoille ja jäädään joksikuksi ajaksi entisille tiloille syömään niitten hintaa.

On tietysti luonnollista, että toimeentulo nykyisissä oloissa todellakin käy vaikeaksi, jos tiloja itsepintaisesti tahdotaan hoitaa samojen kaavojen mukaan kuin esim. 50 vuotta sitten.

Vaadittiinko silloin manttaaliin pannusta maasta puoltakaan sitä tuloa kuin nyt? Oliko silloin kunnilla sellaisia menoja kuin nykyaikana? Oliko monia kansakoulurakennuksia lyhyessä ajassa rakennettava, oliko koottava vaivaskassoihin kymmeniä tuhansia vuosittain, oliko puhallettava uljaita pappiloita kuin

tyhjästä, oliko koko monimutkaista kunnallishallintoa ollenkaan, jonka suoranaisiin palkkoihin jo menee suuret summat? Yhteiskuntarakennusta on kohotettu sellaista vauhtia, että näyttää kuin kansa ei jaksaisi kohota sen mukana. Ja kun se vanhoilla keinoillaan ei jaksaa maastaan ottaa kaikkea, jolla jokaisen uuden läven tukkisi, niin se höltyy, sen sitkeys laukeaa, ja se luopuu koko maasta.

Sivistys on tosin levinnyt koko lailla, se täytyy myöntää, mutta se on suureksi osaksi kovin pintapuolista. Se näkyy enimmäkseen ulkokuoressa kaikki, mitä sitä onkin; ulkonaisia tarpeita ja vaatimuksia se on muuttanut ja lisännyt, vaan hyvin vähän sisällisiä. Maun se on muuttanut siihen suuntaan, että esim. vehnäleipä maistuu paremmalta kuin rukiinen ja että kauppiaan hyllyltä ostettu kukitettu huivi on sirompi kuin entinen kotona kudottu suoraraitainen, y.m.m. seikkaa, jotka osaltaan tietysti lisäävät menoja nekin, jättääksemme kokonaan mainitsematta väkijuomat, jota menoa kaikkein vähimmin otetaan lukuun silloin, kun huonoja tuloja valitetaan, vaikka juuri se menoerä monasti on ollut, ell'ei itsessään suurin, niin ainakin vaikutuksiltaan menopuolella enimmäin painava.

Mutta onko työhalu lisääntynyt ja onko työtavoissa tehty parannuksia?

Tähän on hiukan epävarma vastata, mutta siltä yleensä tuntuu kuin edellinen olisi vähenemässä, eikä jälkimmäinenkään ole paljoa parantunut, ei yleensä koko maassakaan niin paljon kuin olisi tarpeen, mutta vielä vähemmän takalistoilla, joista tässä on kysymys. Voi tavata aivan syvimmillä saloilla talon, jossa kaikki muistuttaa entistä hyvinvointia ja uutteraa työtä. Vaan kun astuu huoneeseen, kohtaa siellä kiikkutuolissa istumassa vetelyksen näköisen nuorukaisen, melkeinpä vielä pojan, joka juuri on päässyt isännäksi taloon. Ja jos viivyt talossa vaikka viikon, niin et näe tuota miehen alkua juuri missään muualla kuin aina samassa kiikkutuolissaan, paperossi hampaissa. Siinä hän vaan istuskelee ja valittaa, ettei talonpito "nykyään" enää kannata. Mutta hänellä ei ole *halua työhön* — siinä koko syy. Hänellä ei ole mitään velvollisuuden tuntoa, ei itseään, ei omaisiaan, ei lähimmäisiään, ei jälkipolvea — kaikkein vähimmin isänmaataan kohtaan. Hän ei ajattele ollenkaan sitä leiviskää, jonka on hoidettavakseen saanut. Hän väittää, ettei sitä kannata hoitaa, hän on valmis millä hetkellä tahansa heittämään sen herransa jalkoihin ja sanomaan: "Tuossa omasi, ellet usko niin punnitse."

Ja hän on saanut sivistystä, käynyt kansakoulua ja päässyt sieltä "täysin oppineena" ulos.

Mutta siksipä juuri pitääkin hän itseään jo liian oppineena raskaampia töitä tekemään, ja sen hän ilmaiseksikin sinulle suoraan kysäsemällä, etkö sinä maita kulkenut mies voisi neuvoa hänelle jotain "hyvin kannattavaa" ammatti-alaa, sillä hänellä olisi niin hyvä halu pyrkiä johonkin "parempaan." Sitä hän on kiikkutuolissaan kauvan miettinyt, ja vihdoinkin tulee joku sahalainen hänen pelastajakseen ja ostaa talon. Tavallisissa tapauksissa rupeaa tällainen nuorukainen "afäärimieheksi", mutta usein sattuu niinkin, että hän juo ja tärvää rahansa ja joutuu vihdoinkin jonkun toisen afäärimiehen tiskin taa seisomaan tai alkaa uitella tukkeja.

Toisessa paikassa saattaa tavata vielä täysissä voimissa olevan miehen, joka lojuu uunin pankolla, vaimoväen hyöriessä ja pyöriessä kahvipannujen ja vehnäleivosten kanssa. Hän valittaa hänkin, ettei maanviljelys kannata. Hän kouluutti lapsensa, vaan ne hänet jättivät kaikki, menivät maailmaan; ainoastaan joku nuorimmista on enää kotona. Ei ole kuka tekisi työt. Kansa on kaikki ruukkilaisten töissä eikä tule pienistä palkoista maanmiehen töihin. Hän on kuluttanut entiset säästönsä kaikki, ja velkautunutkin. Lopulta myy hänkin talonsa, jää siihen samalle pankolle lojumaan ja kuuntelemaan kahvipannujen kohinaa, joka nyt yhä äityy vaan, kunnes lopulta saattaa sattua niin, että hänet siitään vanhan eukkonsa kanssa kyyditään kunnan vaivaistaloon, tuohon meidän maan uuteen, mainioon ja yhteiseen eläkelaitokseen.

Mitä tämä on muuta, kuin metsähuijauksesta syntyneitä veltostumista, tulosta niistä 20-pennisistä, joita ennen saatiin vanhoista jättiläishongista, tulosta niistä ajoista, jolloin kahden hongan hinnalla saatiin pullo olutta ja päästiin vielä siitä vaivasta, ett'ei tarvinnut niitä kasketessa itse kaataa, niinkuin Karjalan ukot kehuskelivat.

Kun sitten hongat loppuivat, kun puut pienenivät, oli niitten lukemisessa suurempi vaiva, niitä ei enää viitsitty kappaleittain myydä eikä ostaa, vaan alettiin tehdä summakauppoja, ja sen sijaan, että ennen oli tultu omilla toimeen, alkoi nyt velkautuminen ja kaikenmoinen rappeutuminen, orhiit ja markkinamatkat, sekä vasta oikein tulvimalla tulvia oluet ja konjakit ja ranskan sampanjat.

Ja mikä muu siitä olisi voinut ollakaan seurauksena, sillä rahat, joita metsistä saatiin, olivat liian pieniä elää herroiksi talonpojan tavalla, vaikka parahiksi niin suuria kehittymättömissä oloissa eläneille salon miehille, että he niillä sentään turmeltuivat.

Myytiin laajat salot parinkymmenen vuoden hakkuuoikeudella muutamista sadoista, korkeintaan jostakusta tuhannesta markasta, vaikka itsekunkin metsän oikea arvo olisi ollut useita kymmeniä, jopa satojakin tuhansia, lukemattakaan sitä lisäkasvua, minkä metsä teki tuon luonnottoman pitkän hakkuuoikeuden aikana.

Rahat eivät riittäneetkään, kuten sanottu, äkkiä suurenneihin elämän vaatimuksiin ja useimmissa tapauksissa teki isäntä sillä aikaa velkaa, kun sahayhtiö kaatoi hänen metsäänsä, ja valmisti siten tilansa lopullista joutumista kokonaisuudessa heille.

Ja ellei hän ennättänyt myydä tilaansa itse, niin myy sen hänen poikansa, myyvät sadat ja tuhannet pojat, kilvalla vaan niinkuin ruton tartuttamina, koska "talo ei kannata".

Kuuluisa "Korpi-Jaakko" antoi jo ammoin aikoja sitten hyvää esimerkkiä Pielisjärven seutulaisille soitten ja alavien maitten viljelyksessä, mutta näyttää siltä kuin hänen pontevasta alotteestaan olisi jäänyt kaikkein vähimmin jälkiä juuri sinne, missä hän etupäässä vaikutti. Näyttää siltä, niinkuin pohjois-Karjalainen kaikista nykyään elävistä suomalaisista yhä vieläkin enimmin pelkäisi alavia maita. Kaikkein korkeimmille vaaroilleen rakentaa hän talonsa ja polttaa kaskena vaaransa rinteitä, viljellen hyvin vähän pysyväisiä peltoja muualla kuin tasaisemmillä rantamailla. Näitä "vaaranmaita" ovat salokulmat kaikki, ja saattaa olla, että harva asutus on heidät sinne suorastaan pakoittanutkin hallaa pakoon. He väittävät että heidän korpensa ja suonsa ovat liian huonoja viljeltäviksi ja ettei heidän vaarainsakaan rinteitä voi peltona viljellä, vaikka ne kaskena kyllä kasvavat. Mutta he eivät ole vielä yrittäneetkään korpi- ja suoviljelystä, nähdäkseen mitä siitä tulisi, vaikka paikoin kyllä kuuluu vielä soissa olevan "Korpi-Jaakon" aikuisia oja.

Jompikumpi on heidän kumminkin tehtävä, minkä he sitten edullisemmaksi katsonevat: joko ryhtyä alavia maitaan ojittamaan ja raivaamaan, tai myytävä maansa ja mantunsa sahalaisille metsänkasvuun. Sillä jolleivät he opi, tai oikeammin, ellei heitä opeteta omaa parastaan ja tulevaisuuttaan oikein käsittämään, elleivät he tahdo pyrkiä itsenäisiksi ja vapaiksi "omalla maallaan" eläjiksi niinkauvan kuin heillä siihen suinkin on tilaisuutta, on heillä hyvin lyhyt askel alaspäin joutuakseen yhtiöitten vuokramiehiksi. Ja silloin on varma, että se viljavirta, joka sinne nyt huonona vuonna Venäjältä soluu, ei tule hyvinäkään aikoma paljoa vähenemään, joka kyllä voisi tapahtua, jos viljelys pääsisi oikein vaurastumaan. Sillä esimerkkejä löytyy, että joissakuissa taloissa, jotka ovat paraiten viljeltyjä paikkakunnalla, saadaan hyvinkin hyviä satoja.

Huolimatta siis jo niin varhaisesta herätyspuudosta kuin Korpi-Jaakon tekemästä, joka, kuten tiedetään, tapahtui jo puolitoistasataa vuotta sitten, on maanviljelys juuri Pielisenkin kulmilla vielä kovin takapajulla, ja yritteliäisyyttä sen parantamiseksi puuttuu, jos sitä puuttuu kaikkiallakin niissä seuduissa, joissa enimmin yhtiötiloja syntyy. Ja nyt kun metsät ovat raiskatut ja vuosikymmeniä kestäneessä huumauksessa tuhlatut, on paras tulo, etuisin apukeino peltoviljelyksien parantamiseksi luiskahtanut käsistä pois, mennyt sahayhtiöitten kukkaroon, ja ne markat, joita sieltä metsätöissä ja tukinajossa saadaan takaisin nyäistyksi, menevät makeasti ostojauhoihin, kaupparmiehen kukkaroon, eivätkä aina riitä siihenkään. Velkaantuminen on yleistä ja siinä suhteessa on ansio etupäässä maakauppiasten, sekä kansan oman, höllän tunteen, joka sallii sen tehdä velkaa minkä vaan saa, ajattelematta ollenkaan takaisin maksamista.

Otan tähän esimerkiksi yhden tapauksen Pielisjärveltä.

Menin eräasen taloon, jonka kuulin juuri myydyksi sahalaisille. Talo oli hiljan lohkaistu jaon kautta päätilasta erilleen, siis uudistalo. Rakennukset olivat pienet, vaan kutakuinkin hyvässä kunnossa. Pellot olivat pienet, mutta hyvästi kuuluivat kasvavan, ja olipa esim. viime vuonna, vaikka hallakin kävi, saatu perunoita aika lailla.

— No miksi myitte tilanne? kysyin isännältä.

— Ka eihän tässä elä. Niittyäkään ei saa ollenkaan, millä sitä karjaa ruokkii. Ja velkaakin alkoi jo tulla.

— Joko tuli paljon?

— Johan tuota tuli neljäsataa.

— No olisitte myyneet jonkun määrän metsää ja raivanneet rahalla niittyä.

— Ka johan sitä myytiinkin kahdeksan sadan edestä, ennenkuin pohjan möimme, vaan mihin tässä niityn teet.

Että metsää oli jo ennenkin myyty, sen huomasiin kyllä, sillä pihassa oli upea, maalattu kirkkoreki ja tuvan nokisella seinällä napsutteli komea, uudenaikainen seinäkello, samallinen, joita nähdään rautateitten asemahuoneissa!

En ole mikään agronomi, eikähän sitä talvella osaa maan luonnosta sanoa paljon sitä eikä tätä, mutta sentään olivat silmäni jo taloon tullessa kääntyneet laajaan korpeen, joka oli aivan talon "vaaran" alla, ja ihmettelin tavattoman lihavaa kuusikkoo siinä.

— Eikö tuosta olisi saanut heinämaata ja vaikkapa peltoakin, sanoin isännälle ja näytin ikkunasta korpea.

— Mitä siitä sellaisesta!

Asia selvisi kuitenkin siten, että he kesillä olivat niittäneet sieltä heinää ja viholaisia (nokkosia) puitten lomista, että siitä kulki lävitse pieni puro, joka nieli hyvästi veden, ja että siinä arviolta oli noin puoli metriä mutaa savikkopohjalla. Korpea saattoi olla arvioltani kymmenkunnan hehtaria.

He olivat nuoret vielä kumpikin, niin isäntä kuin emäntä, ja oli heillä neljä lasta. Kun heille oli karttunut velkaa, olisivat he myyneet uudestaan metsää, vaan sahalaisen metsänostaja (talonpoika alkujaan hänkin, lipeäkielinen ja hyvästi paikkakunnan olot tunteva) ei tarjonnut koko metsästä kuin 800 markkaa, vaikka salopalsta on laaja. — Vaan jos pohjakaupassa myyt, niin saat 2,500, oli sanonut. Ja joll'et nyt myy, niin myymättä pysyy. Kenen tätä luulet ostamaan tulevan ja mitenkä tässä tällaisella tilalla luulet itsekkään eläväsi? Myy pois kun rahaa saat, ja tässä saat asua 50 vuotta niinkuin omalla tilallasi, vapaasti vallan kunhan vaan summat suoritat, ei muuta veroa mitään. Tehdään vaan kauppakirja, keväällä saat sitten asuntokontrahdin, kun toisillekin niitä tuodaan.

Kauppa oli tehty, hintaa oli isäntä saanut vielä tinkityksi pari sataa lisää, ja kauppakirjaan oli merkitty, että entinen omistaja saa pitää tilaa vuokralla 50 vuotta vasta määrättäviä ehtoja vastaan.

— Millaisethan nuo ehdot ovat? kysäsin isännältä.

— Ka en tiedä, mutta hyväthän nuo luvattiin.

Olin saanut tuon entisen isäntämiehen puheillani siitä, kuinka muualla maailmassa maata viljellään, sen verran innostumaan, että hän katsellessaan korpeaan vaaransa alla lausui huohtaen ja mielestäni hiukan alakuloisella äänellä: "kyllä se nyt jo raatamatta jäi, sillä siinä on havumetsä, ja tuskinpa ne antavat sitä kaataa."

Ja varma olen minäkin siitä, että kyllä tuo vastainen sahayhtiön lampuoti oli siinä asiassa täydelleen oikeassa, niin vankkatekoinen kuin hän muuten näytti olevankin korven raatamiseen.

Sillä tavoin siis mennään ehdon tahdon satimeen, siinä toivossa, että eletään vuokralaisina tuolla "suurella" talon hinnalla muka ilman maan raatamista siinä samassa talossa ja luotetaan vasta määrättäviin "hyviin ehtoihin." Vaan tuonnempana tahdon palata vielä siihen, millaisia nuo hyvät ehdot ovat ja kuinka niillä eletään.

Satoja maatiloja on Pielisen vesistössä mennyt juuri tällaisista syistä yhtiöille, ja heidän omat asiamiehensä sanovatkin suoraan, että jos maanviljelys olisi paremmalla kannalla siellä, niin he eivät saisi ainoakaan tilaa. Siis velttous ja typeryys yhdellä puolen, viekoittelu ja pohjaton omanvoiton pyynti toisella, eikä maanviljelys eikä satojen entisten tilanomistajain asema suinkaan sillä tavoin parane, jos kohta miljoonayhtiöt voivatkin yhä jakaa satoja prosentteja vuosivoittoa osakkailleen.

Savon puolella on paljon suurtiloja, n.k. hovia, joiden hoitamiseen omistaja syystä tai toisesta on kyllästynyt. Kuka valittaa maatyöväen puutetta ja kalleutta, kuka tulvain tuhoja, kuka taas ikävyyttä salomaan yksinäisyydessä y.m. Jollekulle on karttunut niin suuri velkakuormakin, ett'ei luule voivansa siitä enää selviytyä. Kaikki sellaiset myövat tilansa, vaan kun niitä suuruutensa vuoksi monasti on yksityisen henkilön vaikea lunastaa, vaikka niillä maanviljelys saattaisi järkiperaisella hoidolla hyvinkin hyvästi kannattaa ja on kannattanutkin, joutuvat ne melkein säännönmukaisesti saha- ja tehdasyhtiöitten haltuun.

Tällaisia ovat ne syyt, jotka pääasiassa ovat meillä vaikuttaneet niin laajojen alueitten nurinkurista kääntymistä maanviljelyksestä metsän kasvuun.

Voi hyvällä syyllä väittää, että ne suurimmaksi osaksi ovat suoria kasvannaisia itse metsäin nurinkurisesta käyttämisestä, sillä sen jälkeen, kun meillä metsäliike alkoi, on maamme kyllä näennäisesti paljon edistynyt, rahaa on liikkunut toisinaan ihan tulvimallakin, mutta se on lainehtinut kovin epätasaisesti. Suuria pää-omia, loistavia liikeyrityksiä on syntynyt, mutta itse maanomistajat ja suuri rahvas, itse maan pohja on pikemmin köyhtynyt kuin rikastunut. Metsien vanhat omistajat eivät ole osanneet pääomista ottaa osaansa oikealla tavalla käyttääkseen, vaan ovat he päinvastoin velkaantuneet sielläkin, missä ennen ei velasta tiedetty mitään. Ja jota enemmän he velkaantuvat, jota tukalammaksi heidän asemansa käy, sitä helpompi on miljoonapääomain tulla heidän apuunsa ja anastaa heiltä omistusoikeus itse maahan.

Mutta jos niillä seuduilla, joissa yhtiöt nykyään itsevaltiaina herroina isännöivät, olisi ollut edes puolta vähemmän metsiä yksityisten mielivallan hoteissa, jos siellä olisi ollut vähänkään paremmat kulkuneuvot edes kymmenen vuotta sitten, ja hiukankin paremmat krediittilaitokset kuin maakauppiat,

niin varmaa varmempi on, että paljoa useampi mies todella eläisi tätä nykyä vapaasti omalla tilallaan, ja paljoa vähemmän kuuluisi huokauksia kunnallisten verojen painosta ja irtolaisväestön tulvasta.

VI.

Yhtä ja toista keinoista, joita on käytetty metsien ja erittäinkin mautilojen ostossa.

Kaikenmoisten joko hienompain eli karkeampain viekoituskeinojen sekä heikompansa tai tyhmempänsä nenästävetämisen taitoa pidetään tavallisesti kaikilla asioimisaloilla etevyyden merkinä, suorastaan hyvänä avuna, ja siihen se useasti perustuu monen miljoonamiehen ja "afäärineron" koko "vakava pohja." Pitää osata aina nyästä oikealla hetkellä, niinkuin onkimiehen, ja käyttää toisen nälkää hyväkseen, sillä jos kirjaimen mukaan seurattaisiin vanhan kivitulunkin kymmenettä pykälää, niin sittenhän meidän todella täytyisi kaikkien "syödä leipämme otsamme hiessä", ja se leipä olisi meille kaikille jotensakin yhtä niukka tai vaikkapa yhtä runsas. Vanhat profeetat ovat kuolleet, sanotaan, eikä niitä enää sovi seurata. Kauppojen alalla täytyy aina vapauden vallita, omantunnon vapauden etupäässä, jota ei mikään saa sitoa, sillä ruvettaisiinko niitä omantunnon mukaan hieromaan, ja niissä lähimmäisen omaa punnitsemaan ja aprikoimaan, niin seisahtua taitaisi koko tämän maailman kauppa ja ehkä seistä jymähtäisi koko tämä pallopahanen! Suurissa kaupoissa on aina suuri "riski", sanotaan, siis pitää niissä saada suuri voittokin, s.o. pitää ostaa niin halvalla kuin vaan voi, ottaa vaikka ilmaiseen, katsomatta kenenkä omaa se on, ja myydä niin korkeasta hinnasta kuin suinkin saa. Ja jos siinä ostoa tai myyntiä tehdessä nyletään vaikka koko nahkakin, on se tietysti ihan niinkuin olla pitää ja itse kauppa-asianteen mukaista. Meillä tämä on pitänyt mainiosti paikkansa juuri suurimmissa kaupoissa, metsäkaupoissa, joista tässä edellä jo on otettu esimerkkejä. Ostajat ovat ylimalkaan olleet kehittyneemmällä kannalla sillä kauppa-alalla kuin myyjät. Halvalla on ostettu ja monenmoisia keinoja on koetettu ja käytetty, että olisi tavara saatu ostaa vielä sitä halpaakin halvemmalla.

Jättääksemme nyt kokonaan syrjään viinan, tuon jokapäiväisen ja hyväksi huomattun viettelykeino, jolla kuka pääsinpää tahansa voi viedä vaikka housut lähimmäisensä jalasta ja jolla meiltä on keikuteltu miljoonia tukkia vesistöltämme alas, sopii tässä mainita muutamia muita keinoja, jotka vaativat jo koko joukon kehittyneempää ammattitaitoa.

Juvan pitäjän Rautuen ja Hirvensalon kulmilla esim. ja kyllä muuallakin ovat tukkimiehet levitelleet sellaista huhua, että senaatti olisi kehoittanut nyt juuri myymään metsiä niin paljon kuin mahdollista, koska niitä kohta ei saa enää ollenkaan myydä, tulee uudet maanjaot, joissa metsät menevät muille omistajille y.m.

Keino on tepsinyt monessa kohti hyvästi. Sellaisia valeita uskotaan ja tehdään hätäisyydessä kauppvoja, mutta jos joku sivullinen, joka ei ole tukkipuulaakin miehiä, puhuu täyttä järkeä, niin häntä ei uskota.

Kun esim. Pihtiputaalla myytiin aimo honkatukkia 20 pennistä kappale, niitä tukkia, joitten tervoittuneet kannot ehkä vielä vuosisatoja pysyvät muistomerkkeinä Pihtiputaan kankailla siitä mitä siellä ennen on ollut, vaan mitä siellä ei enää ikinä tule olemaan, oli siellä silloin käynyt eräs oululainen merikapteeni laivanrakennuspuita ostelemassa. Hän oli kielletty isäntiä hätäillen myymästä metsiään koska heillä ei ollut erityistä pakkoa siihen, puhunut heille järjen kieltä ja vakuuttanut, että vielä he niistä saisivat useita markkoja kappaleesta, sillä hän tunsu puutavaran hinnat ulkomaille ja tiesi, että sehän on raaka-aine, joka on yhä vähenemässä samalla kun sen tarve lisääntyy. Mutta miestä, joka päästi suustaan sellaisia sanoja, pidettiin höyräpäisenä kovalla maalla, lienee hän sitte merellä ollut kuinka viisas tahansa.

Ja vähänpä uskotaan sellaisia puheita nytkään vielä, mutta sitä kyllä uskotaan, kun sahalaiset vakuuttavat, ett'ei puutavara tulevana vuonna maksa enää mitään, ei homeista äyriä, he saavat kauheita tappioita niistä metsistä, joita ostavat, mutta he nyt sentään vielä ostelevat niitä niinkuin säälistä talonpoikia ja työkansaa kohtaan. Vaan ensi vuonna he eivät enää voi ostaa. Se on nyt myytävä, mikä on myytävä, jos mieli rahaa saada.

Kruunutiloilla on tietysti aina ollut ja tulee vastakin olemaan parhaat metsät, niitä kun ei ole ennen perintöluonastusta päästy tärveämään. Niitten koskemattomien aarteitten voittamiseksi ovat sahalaiset paljon älyä haaskanneet. Esim. Etelä-Savossa on löytynyt kruunun tiloja, joihin omistajat eivät ole saaneet perintöpapereita, koska tilat eivät vielä ole olleet lain määräämässä kunnossa. Silloin on joku sahayhtiö tullut omistajalle apuun, antanut etukäteen metsää vastaan rahaa tai ryhtynyt itse

rakennushommiin tilalla. Kun omistaja siunatulla avulla siten on päässyt itsevaltiaaksi isännäksi tilalleen, on avun antaja iskenyt metsään käsiksi. Kaikki on mennyt hyvin, mutta lopputili on usein päättynyt siten, että omistaja onkin jäänyt auttajalleen velkaa, "koska metsä ei ole vastannutkaan tilan kuntoonpanemisessa syntyneitä menoja".

Monessa muussakin kohti Savon puolella, esim. Iisalmen pohjoissalolla kuulee myöskin entisistä kruununtiloista varsin huvittavia ja metsähuijausta kuvaavia kertomuksia, vaikka minä puolestani en voi niiden todenperäisyydestä valalle mennä. Niitä olivat entiset eläjät alkaneet innokkaitten tukkimiesten kanssa yksissä tuumin hommata perintötiloiksi, ja siinä oli menetelty esim. seuraavalla tavalla: käännettiin jollakulla aholla hiukan turpeita alassuin, peitettiin niillä kivet ja kannot, ja niin oli laissa määrätty perintötilan pelto valmis. Rakennettiin sitten uljas tupa, mutta kun kestävämmän muuriaineen saanti olisi käynyt liian kalliiksi, tehtiin tuvan nurkkaan uuni hirren pätkistä, jotka päältäpäin tahrittiin savella. Siinä oli rakennus, vankka ja syynikelpoinen, niinkuin perintötilassa ainakin, ja vaikka en ole sellaista tupaa koskaan nähnyt, olisin sentään sydämmeni ilolla tahtonut olla näkemässä, kuka siihen uuniin pisti ensimmäiseksi takkavalkean! Siten kerrotaan saadun tiloja perinnöksi, sitten paljastettiin niiden uhkeat, valtion hoivissa varttuneet metsät, ja seuraus oli että omistajat köyhtyivät, eivät voineet enää suorittaa veroja, ja niin joutui sellaisia tiloja kruununpuistoksi takaisin.

Erästä samallaisesta "Potemkinin keinosta" kuin Iisalmessakin, kerrotaan myös Pielavedellä. Sielläkin hommattiin erästä kruununtilaa perinnöksi, että saataisiin vapaasti iskeä käsiksi metsään. Talo oli sivulla tiestä, laajan puuttoman suon takana, mutta näkyi sentään hyvästi tielle. Pihalla sattui olemaan suuri, kalliontapainen maakivi, ja siinä se melkein olikin ollut kaikki, mitä nähtävää oli.

Ajettiin sitten miehissä syyniin, rattailla ajettiin, sillä kesäiseen aikaanhan ne ovat talon pellot tarkastettavat.

Mutta asianomaiset olivat läimäyttäneet hyvänpuolisesti syyniherroja ohranjyvällä silmiin — niin kerrotaan — ja kun siinä oli rattailla mukava istua, niin katseltiin vaan taloa ja sen tiluksia siitä maantieltä.

"Onpa tässä talossa peltoa, sileää ja kivetöntä", tuumasivat herrat suota katsellen ja silmiään siristellen.

"Onhan sitä, vaan ei se tämä aivan kaikki peltoa ole. Tämä etupuoli on niittyä, niinkuin näette", arvelivat asianomaiset.

"Niinpä todella näkyy olevankin. Ja taitaapa olla rakennuksetkin kunnossa, mitäpä me sinne viitsimme huonoa tietä koluuttaa, näkeehän nuo tähän. — Ka, onhan siinä keskellä pihaakin joku iso rakennus — niinhän tuo on kuin kivistä — mikä se on rakennus?"

"Se on läävä!"

Syyni oli pidetty, talo on sen jälkeen ollut monilla omistajilla, nykyään kuuluu se olevan eräällä sahayhtiöllä ja autiona — ei kuulu olevan siitä ennallaan enää muuta kuin nuo laajat pellot ja mainio harmaakivinen navetta.

Tämä on hauska kertomus tällainen ja siksi olen sen tähän ottanut, ja niitä taitaisi löytyä enemmänkin, jos niitä keräämään rupeisi.

Niin on keinoiteltu metsiä yksityisiltä, niin vielä valtionkin hallussa olevia, petkutettu ja vietelty yksinkertaista rahvasta, soaistu silmät valtion virkamiehiltäkin — joko heidän tietensä tai tietämättään, sitä on vaikea päättää.

Maatilojen haalinnassa ovat sahayhtiöt, tai oikeastaan heidän asiamiehensä käyttäneet samanmoisia keinoja kuin metsienkin ostossa. Moni on kyllä myynyt heille talonsa aivan vapaasta tahdostaan, tullut suorastaan tarjoomaankin sitä, mutta paljon kerrotaan sellaisiakin tapauksia, joissa on yhtä tai toista sivukeinoa käytetty, ellei myyjä ole heti ensi hopussa ollut kauppaan taipuvainen.

Kerrotaan monessa kohti, esim. Laukaan kihlakunnan pohjoispitäjissä sellaisiakin tapauksia, että sahalainen ostoinnossaan on esim. lahjonut jonkun perheen jäsenistä, turhamaisuutta rakastavan emännän tai tyttären, tahi huonoon elämään taipuvaisen pojan viettelemään perheen isää luopumaan tuosta "vanhanaikaisesta ja huonosti tuottavasta maantöystä" ja myymään talonsa. Toisia isäntiä taas on koetettu saada, velkaantumaan niin paljon kuin mahdollista, ja kun siinä on onnistuttu, kun mitta on tullut täyteen, on sahalainen sopivalla hetkellä iskenyt taloon kiinni ja pakottanut sen myyntiin. Ja hinnoissa ei tavallisesti tule mikään kilpailu kysymykseen. Sillä näyttää aivan todenmukaiselta, että yhtiöllä on solmittuna jonkunmoinen rengas keskenään. Sen huomaa esim. Pihtiputaalla ihan selvästi niistä kahdesta yhtiöstä, Hallasta ja Haapakoskesta, jotka siellä etupäässä isännöivät. He eivät ole

koskaan asettuneet toistensa tielle. Heille on ollut etuisinta pysyä kumpikin omassa piirissään: ota sinä tuo, minä otan tämän, tilaa täällä on meillä kummallakin. Kukaan yksityinen ei liioin ole pystynyt kilpailemaan heidän kanssaan, sillä jos sitä joku on koettanutkin ovat hänen asiansa tavallisesti kääntyneet niin hullulle tolalle, että elämä on hänelle pian tullut hyvinkin happameksi. Jos hän on sattunut ostamaan jonkun hyvän metsätilan kuinka edullisesti tahansa, on hän useinkin jäänyt siihen ötköttämään metsineen, tukkineen, sillä kaikkivoivat yhtiöt eivät ole niistä huolineet, eivät hinnasta mistään. Ja jokaista, joka vähänkään rohkenee pistäytyä väliin heidän kaupoissaan, vihaavat yhtiöt, ja kutsuvat kansan yllyttäjäksi.

Seuraus onkin miltei kaikkialla ollut, että useimmat varakkaat ja keinokkaammat yksityiset ovat katsoneet parhaaksi ja etujensa mukaisimmaksi lyhyhstyä yhtiöitten mahtavien siipien alle, ruveta edistämään heidän asioitaan ja nokkelasti nokkasemaan ne murut, joita äveriästen pöydiltä putoilee. Ja jos suupuheisiin saa luottaa, niin kerrotaanpa yhtiöitten mahtavuudesta jo esimerkkejä, että heidän kauppoojaan on kiinnitetty sellaisissakin tapauksissa, jolloin he ovat ostaneet talon alaikäiseltä tai muuten jakamattomalta pesältä, jommoiset kaupat yksityisten tekeminä aina armotta on kumottu.

Eräällä taholla, sekin Keski-Suomen kulmalla, kuuluu jumalansanaakin käytetyn hellyttämään jonkun itsepintaisen salonukon mieltä "auttamaan lähimmäistään", joka on ollut hyvän puumetsän tarpeessa. Mutta minkä verran siinä on ollut todellista jumalisuutta mukana, selvinnee ehkä jo yhdestä tämänkaltaisesta esimerkistä: asiamies oli eräältä köyhältä mieheltä ostanut hakkuuoikeuden hänen koko metsäänsä 200 markalla 20 vuodeksi. Mies joutui rahan pulaan ja nyt tarjosi sama asiamies koko talosta 600 markkaa, esiintyi hyvin jumalisenä ja puhui laajalti tämän maallisen tavaran turhuudesta ja katoavaisuudesta. Isäntä ei sentään sillä vielä muuttunut ihan täydelliseksi Sakeukseksi, varsinkin kun tiesi, ettei ostajakaan ollut aivan sitä lajia tarvitsevaisia, joille olisi tullut koko omaisuutensa jakaa, ja sen vuoksi oli hän siksi rohkea, että tinki kauppasummaa hiukan korkeammaksi.

"Ai, ai rakas veli, älä sinä pyydä sitä viimeistä penniä, kyllä sinulle jumala siunaa takaisin", uikutti nyt tuo jumalinen ostaja.

Silloin sattui niin, että muuan yksityinen sivultapäin tarjosi isännälle talosta kaksituhatta markkaa — ei erityisessä kauppa-innossa, vaan muuten koetellakseen, kuinka suuri tuon jumalisen miehen viimeinen penni olisi, tai ehkä pysyttääkseen köyhää miestä rauhassa tilallaan. Kun ostaja sai tämän tietää, julmistui hän ja maksaa paukautti talosta 4,000 markkaa. Siis tuo viimeinen penni, jonka jumalan muka piti siunaaman takaisin köyhälle talonsa myyjälle, ei tehnyt enempää eikä vähempää kuin tasan 3,400 markkaa, ja olisiko sen joka kaupassa, mitä on tehty, laskea ihan tunnon ja oikeuden mukaisesti, niin tekisi se usein vielä kymmenen kertaakin tämän summan.

Moni tällainen huomaa kyllä jäljestä päin, ett'ei jumalan sanaankaan ole luottamista joka miehen suusta, eikä siunausta tule, vaikka tekisi sahayhtiöille kuinka suuria lahjoituksia tahansa.

Toisaalla taas käytetään muita viettelykeinoja, eikä kajota ollenkaan ihmisten hellempiin tunteihin — tämä kaikki aina miestä myöten, sillä yhtiöitten asiamiehet tuntevat tarkimmilleen talot ja talojen asukkaat sillä paikkakunnalla, missä he liikkuvat. Kun he tapaavat mieleisensä talon, jota haluavat pohjineen ostaa, niin siihen he asettuvat vaikka asumaan ja alkavat kutkutella omistajaa juuri siitä kohdasta, jonka huomaavat parhain kutajavan. Sanalla sanoen, kaikkia keinoja koetetaan. Ken on jumalinen, sille puhutaan jumalan sanaa, ken on viinaan menevä, sille annetaan viinaa, ken on laiska, sille luvataan työttömät päivät ijäkseen, ken on köyhä, siitä luvataan tehdä ikuisiksi ajoiksi rikas, ken valittaa työväen puutetta ja kalleutta, sekä siitä johtuvaa maanviljelyksen kannattamattomuutta, siitä luvataan tehdä sellainen herra, jonka ei enää koskaan tarvitse mokomia asioita huolehtia, ken sadattelee huonoja maita, huonoja vuosia, hallaa ja vesitulvia, se luvataan yhdellä iskulla kaikista sellaisista vastoinkäymisistä vapauttaa — kun vaan myy talonsa "puulaakille" ja alkaa elää selvällä rahalla.

Usein, kun omistaja ei ole ollut halukas vapaaehtoisesti myymään taloansa, on käytetty sellaisiakin keinoja, että hänen lopulta on ollut *pakosta* luopuminen isännyydestä, jos vaan edellytykset ovat olleet vähänkään sellaiset, että häneen puolelta tai toiselta on pystytty käymään käsiksi.

Tässä yksi esimerkki:

Lähellä Pihtiputaan kirkkoa on eräs 1,12 manttaalin talo, josta omistaja aikaisemmin oli myynyt metsän yhtiölle 10-tuumaisiin saakka 1,500 markan kauppasummasta. Kun hakkuu-aika loppui ja tilalle vielä jäi summaton määrä pienempää tukkimetsää, vietteli sahalainen isäntää jatkamaan kontrahtia. Tämä ei kuitenkaan suostunut, toivoen saavansa vastaisuudessa parempaa hintaa, vaan koetteli elää kituutella tehden pieniä velkoja — tuo ensimmäinen metsäraha oli tietysti aikoja sitten mennyt. Miehellemme sattui onnettomuuksia ja vihdoin joutui hän eräälle varakkaammalle isäntämiehelle velkaan parituhatta markkaa. Tämä velkakirja, joka oli taloon kiinnitetty, keinoiteltiin siirretyksi muutamalle juoponsekaiselle velikullalle, ja nyt alettiin sillä hakea taloa myytäväksi. Ei mikään

auttanut. Omistaja tarjosi monenmoisia ehtoja, koetti kaikki keinonsa saadakseen pitää talonsa, sillä hän oli niitä harvoja, joka ei olisi hevillä luopunut maastaan, jonka arvon hän tiesi monta vertaa suuremmaksi kuin tuo velka. Eräs maakauppias lupasi jo auttaa, mutta se oli vaan joku diplomaattinen viivytys asiassa, se avun lupaus peruutettiin ja mies joutui vaan entistään kireämmälle.

Silloin ilmestyi vihdoinkin tukkiherra itse pelastavana enkelinä (hän oli tietysti kaiken aikaa sivulta päin johtanut asiain juoksua) ja tarjosi hätäytyneelle isännälle 4,000 markkaa koko talosta, lapasi hyvät asunto-ehdot ja monia muita etuja, muun muassa maksavansa päälle kaupan isännän velan kunnan lainajyvästään — noin 10 hehtolia viljaa. Mutta sitä ei kuulu maksetun eikä ole asuntokontrahtiakaan annettu.

Aivan samallaisia tapauksia, joissa sahalaiset joko välillisesti tai välittömästi ovat vehkeilleet tilanomistajain asioissa saadakseen heidät luopumaan taloistaan, kuulee Savon ja Karjalankin puolella tuhkataajaan. Heitä on jonkinjoutavista maksettavista pakotettu konkurssitilaan, heille on annettu velkaa, mutta on pienimmästäkin velasta otettu talo panttiin ja koetetaan sitten sitä saada apajaan.

Tämä onnistuu aina, jos talojen eläjät vaan ovat köyhtyneitä tai muuten veltonpuoleisia — ja ikävä sanoa, niin melkein säännöllisesti sattuu olemaan siellä, missä metsähuijauksen kohmelosta ei vielä ole päästy selviämään. Heitä elätetään joku aika, mutta toisaalla tavallisesti jo hyvän kaupan innossa kohahdetaan, että "kyllä minä nyt annan, mutta kohta on talo minun".

Mainittava on tässä yhteydessä, että kaikissa tällaisissa keinotteluissa ovat yhtiöitten parhaina apumiehinä sydänmailla olleet maakauppiat. Ei ainoastaan Karjalan kulmilla, missä heidän valtansa on suurin, vaan Savossa ja Keski-Suomessakin ovat juuri he olleet paikkakuntain parhaat synnynnäiset mautilojen "värvääjät" yhtiöille. Sillä suoraan sanoen, juuri heidän kauttansa on ylellisyys ensin päässyt metsähuijauksen alkuaikoina leviämään sydänmailla, ja sen jälestä suuri määrä laiskistumista sekä yleinen velkaantuminen, josta ei ennen tiedetty mitään.

Kaikkialla, mutta eritoten Rajakarjalan puolella, Ilomantsissa, Pielisessä, Nurmeskulmalla ja Rautavaarassakin, kuulee surkeita kertomuksia heidän "sivistävistä" toimistaan.

Hankittiin halpoja väkijuomia, värjäytyä viinoja, joita muun räämän ohessa moninkertaisesta hinnasta myytiin herkkäuskoisille salon ukoille. Niihin menivät ensimmäiset tukkirahat ja moni isäntä lojui vaan kauppiaitten seutuvilla ja jätti jo silloin maittensa viljelyksen takapajulle, möi sitten metsää uudestaan, tärväsi rahat taas — ja joutui lopulta kauppiaille velkaan.

Tämä otti kiinnityksen hänen tilaansa, haki sen sopivalla hetkellä myytäväksi ja sai sen tavallisesti itselleen ihan polkuhinnasta, niinkuin oli tarkoittanutkin. Sitten rupesi hän tekemään sillä afääriä, laittoi siitä sellaisen satimen, joka lauetessaan toi hänelle joka kerta lisää rahaa. Hän möi näet sen uudestaan jollekulle köyhälle miehelle, tavallisesti sellaiselle, jolla oli maksaa hänelle muutamia satoja markkoja käteistä rahaa. Lopusta tehtiin velkakirja, vaadittaissa maksettavaksi. Jonkun ajan kuluttua hakikin kauppias taas velkansa ulos, ja silloin meni köyhältä mieheltä sekä talo, että se raha, jonka ostaisaan oli siitä antanut. Sitten möi kauppias saman talon taas samalla tavalla, ja otti taas itselleen — yhä samalla tavalla. Otettuaan täten aikansa rahoja taimikaupoilla, on loppu tavallisesti ollut se, että maakauppias on tuollaiset talonsa myynyt vihdoinkin suurella voitolla sahayhtiöille.

Hän kyllä on osannut hyötyä mautilojenkin kaupoissa hän, käärinyt yhtä ja toista kokoon, mutta monen talon entinen omistaja on joutunut puille paljaille. Täten ovat kauppiat suoranaisesti saattaneet ja saattavat yhä mautiloja hukkaan maanviljelykseltä, mutta enemmän on sellaisia taloja, joiden myyntiin he ovat ainoastaan sivultapäin vaikuttaneet, s.o. velkaannuttamalla niiden omistajia. Heidän joukossaan löytyy todellisia kukkia tuon liikemaailmassa yhäti ylistetyn "afäärineron" alalla, nykyään satojen tuhansien, ehkäpä miljoonainkin miehiä, joiden yhteiskunnallinen luotto on kasvanut samassa määrässä kuin heidän rahansakin, samalla kun tuhansilla köyhillä maanviljelijöillä ei ole luottoa missään muualla kuin heidän luonaan — aikansa.

Juuri Rajakarjalan kulmalla löytyy esim. eräs pohatta maakauppias, joka hyvistä toimistaan ja köyhän väestön avustamisesta puhuessaan on suoralla ylpeydellä kohahtanut, että hänen parhaita kauppojaan oli se, kun hän maksoi talosta 25 markkaa, ja hän saa siitä sentään metsän vuoksi ainakin 10,000!

Tällaisia loistokauppoja tekevät kyllä sahalaisten asiamiehet mieluummin itse, mutta suovat sentään usein aivan kernaasti "pienen voiton" välikauppiaillekin; ja yleensä tuntuukin aivan siltä, kuin juuri maakauppiaitten ja sahalaitosten välillä vallitsisikin joku hieno, keskinäisen sympatiian side, aivan kuin heihin voisi sovelluttaa sananlaskun "yhtä luuta vuohen sarvi, sitä poski kuin pääkin."

En voi olla mainitsematta tässä yhtä esimerkkiä niistä keinoista, joilla pääomat sellaisessa vähän viljellyssä ja maailman suurliikkeestä syrjäisessä seudussa kuin esim. Pohjois-Karjala, ovat voineet paisua aavistamattoman suuriksi.

Siellä on ollut kauppiaita, jotka ahtaina raha-aikoina eivät millään muotoa ole talollisille lainanneet rahaa, vaan ostaneet heiltä esim. viljaa, jos sitä on sattunut olemaan (ja sitähan meikäläisissä oloissa näyttää maamiehellä melkein aina olevan silloin kuin rahasta on puute). On maksettu rukiista esim. 15 mk tynnöriltä — ja siten on tarvitsevainen saanut rahaa kipeimpiin tarpeihinsa. Mutta kun jyvät oli myyty, tuli leivän puute, ja nyt oli käännyttävä taas kauppiaan puoleen. Tuo hyväsydäminen mies antoi kyllä viljaa velaksi, vaikkei ollut antanut rahaa. Tosin oli hänen viljansa kallista — 30 mk. tynnöriltä — mutta minkä sille teki, hädässä täytyi ottaa ja antaa velkakirja tai vekseli 6 % korolla, puhdas, laillinen paperi, josta kukaan ei voinut sanoa, että se olisi ollut koronkiskomista. Turhien vaivain välttämiseksi välitettiin tällaiset kaupat lopulta usein niin mukavasti, ettei ostaja monasti vienyt jyviään ollenkaan myöjän aitasta pois, vaan möi ne samassa laarissa isännälle takaisin, jossa ne oli ostanutkin — hinnassa vaan oli pieni ero.

Paljon voisi kertoa tällaisia loistavia kauppvoja, vaan kun ne eivät suorastaan kuulu kertomusteni alaan, heitän ne syrjään. Summa on se, että tuhannet tilalliset ovat epäsuotuisissa krediitti-oloissa lisänneet velkakuormaansa, ja kun moni heistä ei ole keksinyt muuta pelastuksen keinoa, on hän myydä läimäyttänyt koko talonsa sahayhtiöille, joiden asiamiehet kuljeksivat paikasta toiseen ylyttämässä "että myy nyt ajoissa, ellet sitä tee, niin myymättä jää itseltäsi".

Jos tämä jo tuntuu ikävältä, että miehet, joiden varsinaisena elinkeinona on kauppa, ovat välillisesti tai välittömästi vaikuttaneet maatilojen rappeutumiseen ja jouduttaneet niitä entisiltä omistajiltaan suurten yhtiöitten metsämaiksi, niin vielä ikävämpää on kuulla se, että valtion virkamiehiäkin on antautunut yhtiöitten avustajiksi.

Ja sellaista on tehty tavalla, joka ei heille ollenkaan soveltuisi, heidän kun päinvastoin pitäisi oleman yksinkertaisen kansan avustajina ja neuvoina. Tätä ei tietysti kernaasti ottaisi uskoakseen se, joka ei ole paikkakunnilla liikkunut, mutta kun kuulee aivan varmojen ja luotettavien henkilöitten puheita heidän toimistaan, niin täytyy asian väkiseltäkin uskoa todeksi. Eikä tarvitse kaukaakaan oleskella salopitäjissä, kuten esim. juuri Pohjois-Karjalassa ja monella muullakin kolkalla maatumme, kun jo itsestään huomaa, että esim. ruununnimismiehillä on hyvin hyvä taipumus metsä-afääreihin ja että he yleensä kovin helposti kallistuvat rikkaitten yhtiöitten puolelle.

Pielisjärvellä esim. kuuluu vakaisten miesten kertomuksien mukaan nimismies yhteen aikaan liikkuneen jotensakin julkisesti erään sahayhtiön asioilla, ja onpa siitä aikoinaan käyty sanomalehdissä jupakkaakin. Tiedetään varmaan, että Pielisjärven Uudessakylässä on 8:ssa kruununtalossa, joiden asuntakuntoisuutta sama nimismies ennen on synnäillyt ja silmällä pitänyt, nykyään asuntaoikeus ja valta perinnöksi hakuun myyty sahayhtiölle — ja juuri näissä kaupoissa kerrotaan mainitun nimismiehen muutamissa olleen osallisena.

Toinen valtion virkamies, joka paljon on puuhaillut näissä samoissa asioissa, on henkikirjuri Nurmeksessa. Puheista päättäen eivät hänenkään asioimistoiensa ole juuri parasta laatua, ja samaan viittaa sekin seikka, että hänet aivan hiljattain oli Juuan puolelta haastettu Nurmeksen käräjiin vastaamaan monenmoisista virheistä siellä tekemissään talojen kaupoissa. Hän onkin jo kauan aikaa häilynyt sahayhtiöitten ja tilanomistajain välillä, ostellut ja myynyt metsiä ja maatiloja, purkanut hakkuukontrahteja toisaalla ja toisaalla taas välittänyt tilojen pohjakauppoja yhtiöille. Lopulta on hän näissä kaupoissaan joutunut riitaan niinhyvin yhtiöitten kuin monen yksityisenkin kanssa, ja siitä on, kuten jo mainitsin, ollut seurauksena rettelöt ja oikeudenkäynti.

Tuollaiset jutut ovat jo muutenkin ikäviä ja vielä ikävämmiksi ne muuttuvat, kun paikkakunnalla yleisesti tiedetään, että niihin on valtion virkamies ollut aihetta antamassa.

Useita tiloja, joiden metsiin sahayhtiöillä on ollut hakkuu-oikeus, on sama henkikirjuri ostellut Juuan pitäjän Polvijärven ja Petrovaaran kylissä ja antanut entisille omistajille niihin jonkunmoisen asunto-oikeuden. Moni niistä on sentään joutunut jo sahayhtiöille, (joka lienee ollut tarkoituskin) toinen osa taas eräälle helsinkiläiselle, joka niihin parhaillaan hakee lainhuudatuksia, huolimatta siitä, että entiset omistajat väittävät, ett'ei heidän kauppakirjoissaan määrättyjä maksuehtoja vielä ole täytetty. Kuinka lieneekään, mutta monta harmia ja puuhaa, jopa pitkiä Helsingin matkojakin ovat nämäkin kaupat tilojen entisille omistajille aiheuttaneet ja oikeuksiin niistäkin kuuluu hankittavan. Ostetaan ja myydään, vaihdetaan ja rettelöidään vähäisistä maatioista niinkuin markkinoilla hevosluuskista.

Monessa muussakin paikassa ovat virkamiehet, erittäinkin juuri nimismiehet ruvenneet metsäkauppoja tekemään ja sahalaisten asioita ajamaan, mutta tuntuu niitä olevan muitakin samanlaisia, jotka hyvällä omallatunnolla nostavat valtiolta palkkansa ja samalla saattavat yksityisesti lisätä sitä vetämällä kaikessa ystävydessä yksinkertaisia talonpoikia nenästä, vaikka todellinen tunnollisuus ja lähimmäisen rakkaus vaatisi heitä oppineempina opastamaan kansaa siihen, "että jokainen saisi omansa pitää ja nautita". Kuinka käy esim. monen oikeusasian silloin, kun paikkakunnan yleinen syyttäjä muitta mutkitta yhtyy aina väkevemmän puolelle? Esimerkkejä sellaisista kerrotaan paljon, esim. Laukaan kihlakunnan puolella, puhutaan takavarikoista, joita on laittomasti purettu, kun

yhtiön etu sitä vaatii j.n.e.

Onko kummaa jos kansa monessa kohdassa sydänmailla on tullut siihen käsitykseen, että yhtiöt ovat kerrassaan kaikkivaltaita, kaikkivoipia, jotka saavat tehdä mitä tahansa, joiden raha komentaa kaikki ja joiden alle täytyy yksityisen maanomistajan alistua niinkuin kohtaloonsa, olipa asia mikä tahansa. Sellainen usko alkaa levitä, ja paljon tapahtuu laittomuuksia, joista eivät tilanomistajat rohkene lopulta valittaakaan siinä pelossa, että he kumminkin joutuvat alakynteen.

Olen ehkä liian paljon poikennut syrjään varsinaisesta aineestani, puhuessani näin pitkältä kaikenmoisista keinotteluista y.m. mutta nämä kaksi asiaa, nimittäin metsähuijaus ja maatilojen joutuminen yhtiökäsiin yhdeltä puolen sekä kaikenmoiset juonet ja koukut toiselta puolen ovat minusta näyttäneet olevan niin läheisessä yhteydessä toistensa kanssa, että jos yhdestä jotain puhuu, ei voi olla toisestakaan mainitseematta. Sillä onhan hyvin tavallista, että inhimilliset heikkoudet, keinottelu ja helpon rikastumisen halu pyrkivät esiin vakautuneempainkin liikkeitten alalla, saati sitten metsäliikkeen, jossa valmiin tavaran kauppa on kylläkin vakaantunut, vaan jossa, mitä raaka-aineen myyntiin tulee, ei meillä yleensä ole ollut järkeä mukana ollenkaan.

VII.

Yleisiä seurauksia itsenäisten maanviljelijäin vähenemisestä.

Edellisessä on koetettu hiukan tavoitella niitä syitä, joista maatilojen pohjakaupat liikeyrityksiin, etupäässä sahayhtiöille, ovat aiheutuneet. Syitä on hyvinkin monenmoisia kuten olemme nähneet, vaikka useissa tapauksissa on niiden juuria varsin vaikea huomata tai saada näkyviin. Mutta seuraukset ovat aina helpommin näkyvissä niin tässä kuin tavallisesti kaikissa muissakin asioissa, jotka jostain syystä ovat syntyneet ja jotain seurauksia jättäneet.

Tässä ovat ne yleensä samallaiset kaikkialla ja tulevat ne tietysti selvimmin näkyviin siellä, missä yhtiöitten omistus-oikeus on vanhin, mutta jotensakin helposti huomattavissa ovat ne sentään jo verokemmissäkin kohdissa.

Meneepä kenenkä ymmärtävämmän ja tässä asiassa puolueettoman henkilön puheille tahansa niissä pitäjissä, joissa näitä yhtiötiloja on enimmäkseen, niin jokainen puhuu samaan suuntaan, jokainen valittaa maanviljelyksen rappeutumista niillä (paitse aniharvoja poikkeuksia jonkun tehtaan tiloilla sen omissa "kotinurkissa") ja jokainen arvelee, että irtolaisväestön suuri lisääntyminen ja samalla monet kunnalliset rasitukset ovat osaksi siitä seurauksena, jos kohta ne ovat seurauksena metsähuijauksesta yleensäkin.

Jos nyt ensiksi katsastamme mitä isännän muutos on vaikuttanut itse niihin taloihin, jotka ovat joutuneet yhtiökäsiin, niin ei tarvitse muuta kuin mennä ensimmäiseen, joka vastaan sattuu, ja jo heti huomaa ja kuulee, että muutos entisestä elämästä on todella tapahtunut.

Melkein poikkeuksetta hoitaa niitä arentimies, mikä milläkin ehdoilla, (jos tilassa nimittäin vielä on jotain hoitamista) ja enimmäkseen pienemmillä tiloilla on arentimiehenä tavallisesti sen entinen omistaja. Harvoja poikkeustapauksia löytyy, joissa joku tila on suorastaan yhtiön omassa hoidossa.

Olisi ollut jo edellä mainittava, kun oli puhe syistä maatilojen joutumiseen yhtiökäsiin, että se on suureksi osaksi juuri tämä seikka, tämä jonkummoisen asunto- ja nautinto-oikeuden antaminen myyjälle hänen omaan entiseen taloonsa, joka on ollut yksi yhtiöitten parhaita valtteja talojen kaupoissa, mutta sopineehan se mainita tässäkin.

Kun maataloja ostetaan ainoastaan metsän vuoksi, kun niitten arvo lasketaan ainoastaan metsän mukaan ja kun on tarkoitus ottaa niistä maksetut rahat lisän kanssa takaisin pelkästään metsästä, on selvää, että maanviljelys niissä jää sivuasiaksi, siihen ei ole enää sitä samaa harrastusta, joka ennen ilmeni talojen hoidossa, silloin kun entiset omistajat viljelivät niitä ominaan ja tiesivät, että jokainen parannus niitten hoidossa jää hyödyksi heille itselleen, eikä kellekään muulle. Maatilojen vuokralla antaminen on melkein samaa kuin niitten nylkeminen, se on melkein samaa kuin "toisen hevonen ja oma ruoska". Se vie säännöllisesti huonoihin tuloksiin, ja vielä enemmän tällaisissa tapauksissa, joissa isäntä aina tietää hevosensa nahkasta saavansa sen täyden arvon, kunhan siihen vaan ei ole lyöty reikiä, olipa itse elukka ruoskittu vaikka hengettömäksi.

Voi selvään huomata, että meillä puhtaasti kotimaisienkin niinhyvin yksityisten kuin yhtiöillekin perustavain teollisuuslaitosten harrastukset yleisen edistymisen ja hyvinvoinnin parantamiseksi ovat sangen laimeita, sitä vähemmin voimme odottaa, että ulkomaiset yhtiöt pitäisivät meistä suurin muuta väliä kunhan vaan maamme kasvaa hyvästi metsää.

Ja juuri ulkolaisilla yhtiöillä on meillä tuhottoman paljon tiloja.

He antavat niitten viljelykset vuokralle, ja ottavat niistä mitä saavat, mutta elleivät niistä vihdoinkin mitään, sittenkun vuokramies on niistä parhaansa mukaan osansa imenyt, on se heille mitätön asia, sillä onhan niitten metsä kajoamaton ja eheä. Ei olisi erittäin ihmeteltävää, jos tämä tapahtuisi sellaisilla salokulmain pikkutiloilla, joitten viljelyksissä ei entuudestaankaan ole paljon nylkemisen eikä rappeutumisen varaa, mutta aivan samoin käy sellaisissakin paikoissa, jotka ennen ovat olleet hyvinkin hyvässä kunnossa. Niitä on esim. enimmät niistä suurtiloista, joita Savon puolella on joutunut yhtiöille.

Katselkaammepa esim. Sulkavan entisiä herrastiloja. Niitä on siellä puolikymmentä kappaletta sahayhtiöillä, kaikki useammista pienemmistä tiloista yhdistettyjä, ja kaksi niistä, Hasulan ja Partalan hovit ovat kotimaisissa käsissä, mutta muut ulkolaisilla, Hallan osakeyhtiöllä sekä Gutzeit & kumppaneilla Kotkasta.

Partalan hovi on ollut kauvimman aikaa sahayhtiön omana ja sellaisella yhtiöllä, jolla sentään on ollut jonkun verran harrastuksia maanviljelyksenkin suhteen, mutta hovin työnjohtajan sanain mukaan käy sentään kaikki niinkuin "märkä palaa."

Kun tilalle esim. on ollut rakennettava uusi navetta, on vuokraajalla ollut miltei voittamattomia vastuksia ennenkuin on saanut tilan metsästä ottaa siihen tarvittavat hirret — tuo ainainen epäsuhte maanviljelyksen ja metsänhoidon välillä yhtiötiloilla, joissa edellistä pidetään sivuseikkana.

Kaikki muut maatilat ovat vasta aivan viime vuosina joutuneet entisiltä maataljeleviltä omistajiltaan pois, ja isännöi niissä nykyään toisissa arentimiehet, toisissa yhtiöitten omat työnjohtajat, vaan kaikilla kuuluu (ja niin näytti minustakin) maanviljelys olevan taantumaan päin, vaikka se ennen on ollut hyvässä kunnossa.

Suurtiloja kun ovat kaikki, on niillä suuri määrä torppareita, ja ikävintä kaikista on kuulla heidän valituksiaan näistä isännänmuutoksista — vaikka harvoinpa torppari missäänkään tapauksessa taitaa isäntäänsä kiittää.

"Vaikeata oli elämä ennenkin", sanovat he Sulkavan hoveissa kaikki yhteen suuhun, "vaan nyt se alkaa käydä mahdottomaksi, kun nämä 'virmat' rupeavat isännöimään."

Eräissäkin hovissa on 15 torpparia, toisessa 36, vaan osa niistä on jo muuttanut pois, toiset uhkaavat tehdä samoin. Ja mihin ne muuttavat? Vastatkoon ken tietänee.

Muuankin vanha torpparipariskunta kertoi nykyisistä oloista tähän tapaan: "Olemme tässä jo eläneet kuuden isännän aikana ja toivoimme tästä rauhassa hautaan pääsevämme, vaan nyt se vasta kumma tuli, kun tämä yhtiö pääsi isännäksi. Uuden tekivät kontrahdin, ja niin kovan, että muuttaa tästä täytyy ja tähän jättää mökki, jonka itse rakensimme. Puoli tynnyriä ruista kylvämme ja siitä teimme ennen 'possakkaa' hevospäivän viikossa, vaan nyt lisättiin puoli päivää viikolle, ja pelkkää tukki-ajoa teetetään niin kovilla summilla, että pitää yöllä päivää jatkaa. Pellontyötä ei tehdä mitään niinkuin ennen."

Ankaroita välikirjoja on tarjottu yhtiöiden omistamilla tiloilla kaikille torppareille, mutta joka paikassa uhkaavat he ennen lähteä torpista pois, kuin ottaa niitä vastaan. On määrätty kaikista turhista virheistä sakkoja. Ei saa torppari esim. ilman erityistä lupaa poistua vähääkään loitommalle torpastaan, ei kaupunkimatalle t.m.s. vaikkapa "possakkansakin" täyttäisi. Sitten vaaditaan torpparilta, että hän, paitse vakainaista päivätyötä, vielä korjaa kesällä määrätyn alan hovin heinää ja viljaa täysin hyvässä kunnossa latoon ja aumaan saakka, ottamatta ollenkaan laskuun sitä, kuka siiloin on heinän ja viljan pilautumisesta edesvastuussa, jos esim. sattuu pitkällisiä sateita.

Nämä kaikki ovat määräyksiä, joita eivät yhtiöt itse tee alustalaisilleen, vaan ne, joille yhtiöt ovat tilain viljelykset vuokranneet. Ja kun vuokramies pääsee lukemaan lakia torppareille, niin sen tietää, että siinä on leikinteko kaukana.

Metsän käytännössä ovat pykälät luonnollisesti ankarimmat. Aita-aineiksikaan ei saa torppari käyttää muuta kuin haapaa, olipa sitä talon maalla tahi ei.

Tämä nyt on oikeastaan asiaa, joka voi tapahtua missä tahansa, missä vaan torpparia löytyy, mutta jotain eroa siinä sentään on, koska yleinen hyvinvointi itse tiloillakin on jo muutamassa vuodessa suuresti laimentunut. Karja on kaikilla niillä vähentynyt, eikä sitäkään, mitä on jälellä, jakseta enää ruokkia. Olipa eräälläkin Sulkavan suurtiloista, joka nyt on ulkomaisen yhtiön käsissä, ennen karjaa

ruokittu hyvästi ja sitäpaitse vielä joka vuosi säästetty rehuja vastaisen varalle ja myytäväksikin, vaan nyt siellä jo uudenvuoden aikana kuuluu karja olleen rehun puutteen vuoksi varsin surkeassa kunnossa.

Surkeassa kunnossa oli eräs toinenkin ulkolaisen yhtiön omistama maatila. Siinä oli aivan uusi navetta noin parillekymmenelle lehmälle, jonka entinen omistaja oli rakentanut. Vaan nyt oli navetta työpö tyhjä ja koko talo autiona, lukuunottamatta erästä vanhaa räätäliä, joka asui hyyryllä muutamassa kamarissa.

"Kuka tässä talossa isännöi?" kysyin räätäliltä.

"Rotat", vastasi hän ivallisesti nauraen ja alkoi kertoa sitä surkeutta, mikä on yleisenä seurauksena näistä sahayhtiöitten pohja-ostoista.

Toiselta saman yhtiön suuremmalta tilalta (vähän toista manttaalia) on samoin karja hävitetty kokonaan, ja kokonaan ajotaan kaiketi hävittää niissä viljelyksetkin, koska niihin ei ole vuokramiestä otettu, vai eikö liene saatu.

Turtianniemen hovissa Kerimäellä, joka pari vuotta on ollut kymiläisen Hallayhtiön käsissä, kuuluvat niinikään viljelykset taantuneen koko lailla, paitse sitä, että torpparit siinäkin ovat joutuneet varsin ikävään välikäteen. Tila on näet annettu kymmeneksi vuodeksi arennille ja torpparit jätetty kokonaan arentimiehen määräämistä ehdoista riippuviksi.

Samalla tavoin tulee tietysti käymään Niittylahdenkin suuren hovin alueella Säämingissä. Se oli vasta viime talvena myyty samalle edellämainitulle norjalaiselle Hallan yhtiölle, mutta paino ja paha aavistus sydämissä sentään jo sielläkin torpparit odottivat, mitä tuleman piti.

Kun ajattelee kuinka suuret aluskunnat, kuinka monia kymmeniä torppareita ja mökkiläisiä on tällaisilla suurilla maatiloilla, niin huomaa millainen joukko perheitä joutuu vaikeaan asemaan tilojen muututtua yhtiöitten metsätiluksiksi.

"Mökkiläisille ja torppareille tulee todellakin pula", kertoi eräs paikkakuntalainen Kerimäelläkin. "Ennen oli isäntä, johon turvasi ja jonka hoteissa sai asua ja peltoakin tehdä, vaan nyt ovat aivan kuin turvattomia, eikä heitä yhtiöt suojele silmin katsele, senvuoksi että he kuluttavat polttopuuta, jos kohta yhtiötilojen vuokraajat koettavatkin heidän hiellään tiloja imeä. Tiukalle käy heidän elämänsä, he muuttavat pois, ja niin lisäytyy irtolaisia ja loisia yhä."

Tämä koskee suurtiloja. Niitten myynnissä voi koitua vaikeuksia sellaisille perheille, joilla ei ennenkään ole vapaata maa-omistusta ollut, eikä heidän asemassaan siis kuitenkaan tapahdu aivan räikeää muutosta. Itse laajan tilan viljelykset kyllä menevät rappiolle, mutta torppari on aina torppari, eikä hänen siirtymisessään torpparista loiseksi ole monasti hyvinkään pitkää askelta alaspäin. Pahempi on asia pienitilallisten suhteen, niitten, joilla jo on ollut itsenäinen asema, oma tila. Kun heistä tulee yhtiöitten vuokramiehiä, loisia, vieläpä paikoin vaivaishoitolaisiakin, silloin on putous suurempi, tuntuvampi. Ja niitä juuri etupäässä pudota poksahdelee satoja, tuhansia.

On yleensä pidettävä varmana asiana, että se on juuri pienviljelys, tuollainen omintakeinen, vapaa ja pakoton ahertaminen omalla pohjalla perheineen ja perheensä eduksi, joka paraiten vie koko maan yleistä hyvinvointia ja viljelystä sekä koko sivistystäkin eteenpäin ja kasvattaa vankkoja kansalaisia. Ja kun tässä suhteessa syntyy taantumista, ilmestyvät sen seuraukset heti silmiinpistävämpinä.

Niinpä onkin viljelyksen rappeutuminen sekä valitukset sen pahasta vaikutuksesta yleisimmät siellä, missä pienitilalliset joukolla ovat myyneet talojaan, ja tämä rappeutuminen on aina samassa suhteessa suurempi, jota vanhempaa yhtiöitten omistusoikeus on.

Otan tähän esimerkkejä eri paikkakunnilta sekä asiantuntevain henkilöitten lausuntoja.

* * * * *

Ilomantsin pitäjässä on yhtiötiloja luvultaan enemmän kuin missään muualla Suomessa, vaikka kyllä niitten suhde koko pitäjään nähden ei ole niin suuri kuin esim. Rautavaarassa ja Pihtiputaalla, koska Ilomantsi on äärettömän laaja. Enimmät talot, ja osaksi vanhinta omistusoikeutta, luvultaan 86, ovat siellä Värtsilän tehtaalla, kuten jo edellä on mainittu. Niitä ovat Kuolismaan, Lutikkavaaran, Melaselän, Nehvoniemen, Ontronaavaaran ja Patrikan kylät melkein kokonaan. Utra Wood & kumppaneilla, englantilaisilla, on 48 taloa, lähes kolme kokonaista kylää, Kivilahti, Kivilampi ja Käenkoski, ja osia muistakin kylistä. Cederberg & kumppaneilla on myös kokolailla. Miltei kaikissa näissä taloissa elää kituuttelee entiset omistajat tai joku heidän jälkeläisistään jonkunmoisena vuokramiehenä. Välikirjat heillä on yhtiöitten kanssa, mutta ne tulevat harvoin täytetyiksi, ja yhtiöt saavat useimmiten tyytyä siihen että lampuodit jaksavat maksaa edes osan tilan ulostekoja. He eivät voi suuria vaatia, sillä siinä tapauksessa jäävät tilat autioiksi.

Maa on kyllä karua, mutta eletty on sielläkin sentään ennen ja tultu miten kuten toimeen kaskenviljelyksellä, metsä-alat kun ovat olleet äärettömän suuret, sekä raivattu vähin peltojakin, mutta nyt kuuluu kaikki tilat joutuneen täydelleen rappiolle mitä maanviljelykseen ja karjanhoitoon tulee, ja arentilaiset niissä elävät pääasiallisesti rahdin vedolla, metsänhakkuulla ja malminnostolla. Useita taloja on jo jäänyt kokonaan autioksi, esim. Mekrijärven kylässä kolme kappaletta, toisissa taas ovat eläjät niin köyhtyneet, että yhtiöitten täytyy jo maksaa heidän puolestaan suuren osan ulostekojakin. He ovat entisillä tiloillaan loisien asemassa.

Pohjoispuolella Ilomantsia, Koitereen järven seuduilla kuuluu ennen olleen taloja, joissa elettiin vallan hyvästi, ja joista muutamilla olisi edellytyksiä säännöllisellä viljelyksellä elättää useita kymmeniä lemmiä, vaan nyt ovat nekin, sittenkun ovat joutuneet lampuotitilojen asemaan, taantuneet niin, että tavallisesti elätetään vaan pari lehmää taloa kohti.

Seuraavan kuvauksen yhtiölampuotien tilasta yleensä antoi eräs Ilomantsin vanhimpia virkamiehiä, jonka pitäisi paikkakuntansa olot parhaiten tuntea:

"Useimmilla heistä ei ole omaa karjaa ollenkaan. Paraimmilla on 3-6 lehmää, vaan nekin ovat useimmiten ruokkolemmiä (tästä ruokkolehmä-systeemistä tulen tuonnempana kertomaan enemmän). Heidän koko omaisuutensa nousee tavallisesti noin 100-400 markkaan. Köyhyys ja puute on niin suuri, että jos esim. tulee kinkerit taloon, niin lainataan joltakulta varakkaammalta naapurilta papin varalle vuode. Jos mennään kirkkoon, lainataan vaatteet. Kylvöjä tehdään joku kappa vuodessa, eletään vaan savottatöillä päivästä toiseen ja kun puute sattuu, turvaudutaan vaivaishoitoon. Irtolaisia ja vaivaisia lisääntyy yhä, useita tiloja on jo jäänyt autioksi, sillä kun lampuodit niistä kerran häviävät, ovat ne siinä kunnossa, että niissä on mahdoton kenenkään asua. Tätä seikkaa on vielä paljon vaikeuttanut se määräys, että jos sattui lampuodin muutos taloon, täytyi uuden tulokkaan ottaa maksaakseen entisen lampuodin velka. Nykyään on toki tämä määräys poistettu.

"Kolme pahinta pykälää, jotka yhä tekevät lampuotien elämän tukalaksi, ovat kaskenpolton rajoitus, pakollinen yhtiöitten työväen majoitus jos metsähakkuu sattuu paikkakunnalle, sekä pakollinen poismuutto tilalta ilman määräpäivää ja ilman korvausta, jos tekee jonkun rikoksen välikirjaa vastaan.

"Koko elämä riippuu yhtiöstä, eikä huomista päivää surra ollenkaan. Usein sattuu siten, että kun työkausi on lopussa, onkin rahat eletty niin, että jäädyään vastaisen työn eteen yhtiölle velkaa.

"Yleensä ovat kreikkalaisvenäläiset maanomistajat suuremmassa määrässä köyhtymään ja vähenemään päin kuin luterilaiset, ja heidän alueensa Ilomantsissa onkin kahden viimeisen vuosikymmenen kuluessa vähentynyt suhteellisesti 5 manttaalia enemmän kuin jälkimäisten."

Näin kertoi edellä mainitsemani Ilomantsilainen.

Näyttää siltä kuin kasken polttamisen jyrkkä kieltö ja jo liiallinen rajoituskin lamauttaisi kaikki viljelysyritykset Karjalan karuimmilla seuduilla. Sen lakkautuksen tulisi tapahtua vähä vähältä, viljelijän oman kokemuksen ja edistyneen mukaan, mutta kun yhtiö tulee ja määrää jyrkän kiellon, muuttuu elämä yht'äkkiä liian tukalaksi, kun ei enää saada vanhaa rakasta kaskisavua haistella, eivätkä ole päivät toisen käskyläisenä muutenkaan erittäin valoivat.

Samoin Enon pitäjän Luhtapohjan kylä, rälssiluontoista maata, 61 ori tilan osaa, 5,9 manttaalia, Utra Wood & kumppanien omaa, on kurjassa kunnossa sekin, vaikka ennen kuuluu sielläkin eletyn hyvänpuoleisesti. Enimmät entiset omistajat ovat sielläkin lampuoteina, mutta heillä ei ole mitään välikirjoja. Saavat asua kunhan maksavat ulosteot. Yksi talo sattui siellä palamaan, ja se jäi autioksi ja luultavasti sellaisena pysyy.

Pielisjärvelläkin on useimmille sahalaitosten tiloille entiset omistajat jääneet arentimiehiksi ilman muita veroja kuin ulostekojen maksua. Toisilla heistä on kontrahdit, toisilla taas ei ole paperia mitään, asuvat vaan taloissa suupuheella niinkuin loiset, maksavat niistä ulosteot niinkauan kuin jaksavat ja käyvät yhtiöitten töissä. Vaan lopulla käy usein niin, ett'eivät he enää kykenekään ulostekoja maksamaan, ja silloin he tavallisesti muuttavat majaa, "painavat oven lähtiessään hiljaa kiinni" — kuten eräs sikäläisten olojen tuntija lausui — ja jättävät entisen kotinsa autioksi.

Samalla tavoin asutaan yhtiötaloja Juuassa ja Nurmeksessakin. Ei niistä juuri ole yksi toistaan parempi.

Jossakussa kohdassa maksavat yhtiöt niistä kruununverot, vaikka niissä vielä on eläjiäkin, mutta toisin paikoin taas rientävät he häätämään asujia pois, ennen kun ne omasta suosiostaan ovat ehtineet lähteä, ja koettavat heidän sijaansa saada uusia asukkaita asumaan ja korjaamaan taloa. Mutta ani harvoin onnistuu enää tällainen toimenpide — sillä "mennä asumaan autioon, rappeutuneeseen taloon, on sama kuin mennä kylmään metsään", sanoi eräs, joka itse oli koettanut ruveta hävinneessä yhtiötalossa elämään.

Mitä maatilojen kaupoista ja niiden asemasta yhtiöitten hallussa yleensä paikkakunnan järkevämmissä piireissä puhutaan ja arvellaan, siitä olkoon tässä esimerkkinä mainittu erään papin lausunto, joka toistakymmentä vuotta on ollut yhdessä Pielisjärven rantapitäjistä.

Hän oli juuri ollut kinkerimatalla, kun jouduin hänen kanssaan puheisin näistä asioista.

"Mitä ensinnäkin koko tähän liikkeesen tulee", lausui hän, "niin on siinä harjoitettu suorastaan tunnotonta ja sydämmetöntä petosta. Talot menevät nykyään niin, ettei useassakaan kylässä enää kymmenen vuoden kuluttua tarvitse kinkeriä pitää. Asumukset autioituvat, moni lämmin koti muuttuu kylmäksi hiirien asunnoksi. Pellot metsittyvät, niitä ei enää muokata, ei lannoiteta, eikä ole millä lannoittaakaan, kun karja vähenee. Niihin kylvetään enää vaan joku kappi. Savotalla ollaan vaan. Lopulta ajetaan asukkaat taloista pois, kun eivät enää jaksa niistä veroja maksaa, eivätkä niitä rakentaa. Toisen on muutettava pakosta, kun pirtti alkaa kaatua niskaan. Yhtiöt koettavat houkutella uusia eläjiä niihin, vaan kukaan niissä ei enää menesty, jos jonkun onnistuvat saamaankin. Monelta mieheltä, joka ennen eli reippaasti talossaan, kuolee mieli kokonaan, kun on jonkun vuoden yhtiön arentilaisena ollut, vapaus on poissa, ja hän huomaakin olevansa yhtiön orja.

"Hän katuu kyllä jälestäpäin katkerasti kauppojaan ja tulee siitä papillekin valittamaan ja häneltä lohtua saamaan, mutta se ei sentään estä uusia kauppoja yhä syntymästä."

Mitä itse olen matkoillani havainnut ja kaikkialla kuullut, voin vakuuttaa, ettei tämä puhe ole tuulesta temmattua. Niinpä on Ohtovaaran kylä (4 numeroa) Pielisjärven pitäjässä jo menossa autioksi, ja sama kohtalo odottaa Kitsin, Kontiovaaran ja Sokojärven kyliä, joista kaksi ensinmainittua on miltei kokonaan engelsmannien omaa. Jonkerin kylä Nurmeksessa on jo autiona. Se onkin sahalaisten vanhinta omaisuutta paikkakunnalla, ja on sen 11:sta talonnumerosta 8 myöskin englantilaisten hallussa. Arentilaiset, vieläpä mökkiläisetkin ovat hävinneet pois, ja ainakin yksi siellä ennen eläneistä arentiperheistä on sieltä jo vakituisesti siirtynyt Nurmeksen vaivaistaloon.

Koiravaaran kylä, samoin Nurmeksessa, on sekin jo hyvällä alulla autioitumaan.

Kuvaavana esimerkkinä siitä pettymyksestä, mihin moni huomaa joutuneensa myytyään talonsa yhtiöille, olkoon tässä mainittuna eräänkin entisen isännän valitus Pielisjärven Sokojärven kylässä.

Hänkin oli ensin myynyt metsästään kaikki isommat puut 1,500 markan hinnasta, saanut sitten pohjasta 2,000 markkaa ja jäänyt tavallisuuden mukaan 25 vuoden asuntavälikirjalla lampuodiksi omaan entiseen taloonsa jotensakin tiukoilla ehdoilla maksamaan (jos enää ilman metsätuloa jaksaa) siitä miljoonayhtiön puolesta veroa kruunulle ja kunnalle. Talo oli 1/5 manttaalinen, mutta metsää kasvavaa saloa oli siinä silmäkannon matka, ehkä lähemmä 1,000 hehtaria.

"Rahat ovat menneet, mutta velkaa on jo taas kertynyt ja toisen tilaa olemme rakentaneet", päivitteli hän. "Kun ostamassa kävivät, niin lupasivat, että siinähan sitä saatte elää lapsesi ja lastesi lapset niinkuin omalla tilallanne, vapaasti ja rauhassa. Vaan on tämä mokomaa vapautta. Kun peltoa yritin tuosta levittää, niin kiellettiin, kun siinä on muutamia petäjiä. Ja metsää heillä on meidänkin salolla, ei muuta kuin jokeen kaataa." —

Missä määrin hänellä sitten köyhänä, kurjana vuokralaisena ja kaikkea keinoa vailla enää lienee ollut halua toisen taloon peltoa lisätä, ja lieneekö yhtiö todella sitä hänen sanomastaan paikasta muutamien petäjien vuoksi kieltänyt, sitä on vaikea ihan paikalleen tietää. Edellinen seikka on vähän niin ja näin, mutta se voi kyllä olla varmempikin, että yhtiö on kieltänyt, jos hän todella on aikonut pellon tieltä petäjiä kaataa, sillä siinä suhteessa tuntuvat kaikki sahayhtiöt olevan yhtä ankaroitteita ja katselevan mielummin sitä, että entistenkin peltujen tilalle nousisi männikkö.

* * * * *

Vielä kurjemmiksi, kenties kurjemmiksi kuin missään muualla, missä sahayhtiöt ovat ruvenneet isännöimään, ovat olot menneet Rautavaarassa, vaikka ei siellä olisi ollut entisestäänkään paljon tinkimisen varaa.

Köyhiä on siellä oltu aina, mutta yhä köyhemmiksi tullaan, eikä ole liian rohkeata ennustaa, että koko pitäjä varmaan muuttuu uudestaan erämaaksi, jos asiat eteenkin päin kulkevat samaa latua, jolle ne nyt ovat kääntyneet. Kun 85:stä itsenäisestä maatilasta jo 46 on joutunut arentiasemassa metsänviljelykseen, niin alkaa se jo todellakin tuntua arveluttavalta leivän saannin suhteen. Mihin niiden entiset asukkaat perheineen lopulta joutuvat, mistä asunnon ja elatuksen itselleen saavat? Tosin moni katuu kauppojaan sielläkin ja ajattelee niiden purkamista; sukunastuksiin ja moniin muihin perusteihin luottamalla koettavat myyjien omaiset saada taloja yhtiöiltä itselleen peruutetuksi, mutta sellaisiin turhiin oikeudenkäynteihin saattaa tärväytyä vielä nekin rahan vähät, mitä tiloista myydessä on saatu, sillä yhtiöt kyllä tekevät kauppansa siksi varmasti, että ne enimmäisessä tapauksissa ovat pitäviä.

Näissä purkajaisrytyksissä kuuluu ennenmainitsemani henkiherra Nurmeksesta liikkuneen asiamiehenä Rautavaarankin puolella, ja kerrotaan hänen siellä ottaneen valtakirjoja ihmisiltä sillä kaupalla, että hänellä on valta ajaa asia kuinka parhaaksi näkee, ja jos voittaa, saa hän palkkioksi hakkuuoikeuden koko talon metsään viideksi vuodeksi. (Eikö tällaisissa tapauksissa olisi myyjälle ollut etuisampaa pitää tilansa pohja itsellään ja lahjoittaa suorastaan metsä siitä sahalaisille tai kelle muulle tahansa!) Näin on kerrottu, vaan sitä en tiedä, onko noita riitajuttuja vielä ollut oikeuksissa esillä, tai mahtaako tullakaan.

Summa on se, että asiat tuskin enää ovat korjattavissa, "sillä me olemme auttamattomissa ja tilamme on toivoton", sanoi eräs Rautavaaran kunnallisissa asioissa toimiva henkilö. "Kaikki itsenäisyys on mennyt, varallisuus on mennyt", lisäsi hän, "vapaat tilat vähenevät päivä päivältä, osa niistä on jäänyt autioksi ja toisia rappeutuu ja autioituu yhä. Kohta ei ole jällellä kuin kurjia arentilaisia, jotka muuttuvat vieläkin kurjemmiksi loisiksi."

Ja jos naisten puheisin saa luottaa, niin mainitsen tässä vielä, mitä eräs vankka talon emäntä Nilsiä puolella rajaa lausui Rautavaaran oloista. Hän näytti ne hyvin tuntevan ja puhui niistä paljon, oli ikänsä emännöinyt karluontoista tilaa itsekin, mutta oli sentään kasvattanut ja leivässä pitänyt lukuisan perheen, sekä tullut omillaan toimeen. Hän lopetti puheensa seuraavalla tavalla, joka kyllä soveltuu moneen muuhunkin kohtaan laajalla Suomenniemellä, ei ainoastaan Rautavaaraan:

"On siellä nyt koston huutajia Rautavaarassa. Sitä myrkkyään siellä juotti, (hän tarkoitti erästä metsäkeinottelijaa) kolmin markoin otti putelista, velkaannutti isännät, lopulta metsät, maat otti. Nyt loisina elää kituuttavat, kun pohjansa myöä poksahuttivat. Ennen ei ollut tolkkua mihin rahansa panivat. Jos viisisatasen metsästään saivat, niin siinä koko maailman luulivat olevan, sitä puodin tiskiinkin lyödä mäikyttivät ja siitä ylpeinä maksua tuhkasivat ottamaan, kun vehnästä, korua ja muuta räämää ostivat. Nyt lehmänsä panttaavat jauhosäkistä ja siitä kolmetkymmenet rosentit maksavat. Voisivat kyllä omillaankin elää ja omia lehmäänsä ruokkia, elivätpähän ennenkin, sillä laitumet siellä on hyvät ja aina on leipämaatakin seassa — mutta laiskoja ovat!"

Minä en puolestani suinkaan lyhyeltä näkemältä rohkene yhtyä tähän tuomioon, sillä enhän minä talviseen aikaan kulkien voinut laitumilla enkä niityillä nähdä heinän kortta, enkä nähnyt paljon pieleksissäkään, sillä peuran jäkälällä siellä moni näkyi lehmäänsä ruokkivan, mutta olen tahtonut vaan mainita edelläolevat sanat näytteenä siitä, mitä paikkakunnan oloista arvelevat ne, joiden niitä pitäisi parhaiten tuntea.

Useita yhtiötaloja on siellä jo mennyt kokonaan autioksi, eikä niilläkään, joissa vielä on asukkaita, ole edes omaa karjaa, vaan pitävät he ruokkolehmiä. Löytyy tiloja, joilla ennen, kun asuttiin omalla pohjalla, ruokittiin toistakymmentä ja parikinkymmentä nautaa, ja ne kaikki omaa omaisuutta, vaan joilla nykyään vuokratiloina ollen ei elätetä kuin hädin tuskin pari kolme lehmää — ja nekin toisen omia.

Koska nyt tuli puheeksi tämä ruokkolehmiä pito, joka on jotensakin yleistä muuallakin Karjalan puolella ja juuri Rautavaarassa melkein sääntönä, etupäässä yhtiötiloilla, niin katson soveltuvaksi tehdä siitä tässä yhteydessä hiukan tarkempaa selkoa, kun juuri on puhe yhtiötilojen rappeutumisesta.

Niistä on siellä muodostunut oikea järjestetty "afääri", jota jotkut kekseliäät rahamiehet ovat ruvenneet harjoittamaan. Ja mitä tuon liikkeen kannattavaisuuteen tulee, niin ei se suinkaan ole huonoimpia.

* * * * *

Mitä tulee Pohjois-Savon suuriin pitäjiin, Iisalmeen, Nilsiänsä ja Pielaveteen, ovat ne jo entuudestaan olleet siksi varakkaita ja viljelykset niissä yleensä olleet jo siksi pohjiintuneempia, ett'ei niissä vielä näy eikä kuulu aivan niin suurta rappeutumista sahayhtiöittenkään tiloilla kuin Karjalan puolella. Ja eroa siinä täytyy maanviljelyksen suhteen olla, koskapa Karjalan salokulmilla päin niihin pitäjiin tullessa jo ihmeekseen ja mielihyväkseen ja ikäänkuin jonkunlaisina korkeamman kulttuurin merkkipylyinä näkee lantakasoja pelloilla.

Tosin on tällainen liike hiukan epävarmaa, koska lehmä saattaa kuolla tautiin tai tapaturman kautta — minulla sentään ei ole tietoa, kumpiko sellaisen tapauksen vahinkonaan pitää, ruokolla pitäjä, vaiko ruokolle antaja — mutta kannattaa siinä liikkeenharjoittajan joskus pieniä vahinkoitakin ottaa, sillä korko hänen rahoilleen tekee noin 30-35 prosenttia. Ja missä liikkeessä sitä ei joskus olisi epävarmuuksia! Kun taas lehmä vanhenee ja heittää lypsänsä, pannaan se tietysti lihaksi, vaan ei siitä silloinkaan ruokolla pitäjän suu kostu eikä hän sen nahkaa lapikkainaan kuluta, ell'ei hänellä ole varaa ostaa sitä.

Moni ruokkolehmänsä pitäjä koettaa saada niistä elättivasikkaa ja päästä sillä tavoin vielä kerran omaan lehmään, mutta useimmissa tapauksissa menee vasikkakin maksamattomista ruokkoveroista,

sillä siinä ei kärsitä pitkiä rästejä.

Kun satutaan olemaan velkaa muullekin taholle (eikä se olekaan juuri sattuma, se on säännöllistä), niin pidetään tällaista karjanhoitoa varsin turvallisena, vaikkakaan siitä huonolla ruokinnalla ei olisi paljon muuta tuloa kuin tuo ruokkovoio; ja turvallisuuden arvellaan olevan siinä, ett'eivät toiset velkojat pysty panemaan ruununmiestä saatavistaan lehmää ryöstämään, se kun on toisen omaisuutta.

Asia on siten, että tällaiset lehmät eivät oikeastaan olekaan muuta, kuin juuri samojen entisten tilallisten omaa entistä karjaa, jotka niitä ruokollakin pitivät. Se, joka niitä ruokolle antaa, ei ole koskaan päiväkään niitä navetassaan tai laitumellaan pitänyt, vaan ovat ne ainoastaan hänelle pantattuina, ja hän kantaa niistä korkoa ruokkovoio muodossa. Monet tilalliset, etupäässä juuri nuo talonsa myyjät, ovat köyhtymistään köyhtyneet, karja on pantu rahaksi, kunnes on enää vaan joku sorkka jällellä, ja kun sattuu tulemaan taas uusi rahan tai leivän puute, viedään viimeisetkin lehmät kaupalle ja saadaan niistä pari sakkia jauhoja, parhaassa tapauksessa 40-50 markkaa rahaa kappaleelta. Mutta kun on ikävä ja puutteellinen elää ihan ilman lehmää, ja kun sentään joskus tekee mieli karjankin antimia leivän särpimeksi, tehdään sellainen kauppa, että myyjä saakin pitää tuon oman lehmänsä kotonaan ruokolla, ja maksaa siitä vuokraa 6 à 7, jopa joskus 8 kiloa voita vuodessa — siis 12-16 markkaa korkoa vuodessa sille 40:lle tai 50:lle markalle, jotka hän lehmänsä vastaan sai.

Nilsiässä onkin suurin osa yhtiötiloja, 19 kappaletta, Juankosken rautatehtaan omia, ja ne kun enimmäkseen ovat tehtaan omassa hoidossa, kuuluu niissä paikkakuntalaisten puheitten mukaan viljelykset vielä olevan kutakuinkin kunnossa, mutta sahayhtiöitten ja muutaman muun yksityisen metsäkeinottelijan tilat ovat yleensä samalla kannalla kuin muuallakin. Pohjoisessa osassa pitäjää on niistä joitakuuta jo autionakin.

Iisalmissa on enimmissä yhtiötaloissa entiset omistajat vuokramiehinä niinkuin muuallakin, ja ani harva heistä on itselleen uutta omaa tilaa hankkinut. Talojen rappeutumista valitetaan kyllä sielläkin, mutta niitä on pitäjän suuruuteen nähden verrattain siksi vähän, ett'ei sitä kaikittellen huomata. Joitakuuta yhtiötiloja on sentään jo jäänyt autioksi, esim. Salahmin kylässä yksi. Muutamat ovat ennen olleet hyvin hyvässä kunnossa, niinkuin esim. jotkut talot Uuran kylässä, vaan kun metsäliike alkoi, alkoi myös köyhyys, ja nyt kun pohjat ovat yhtiöillä, eletään niissä varsin kurjasti.

Samallaista pientä valitusta kuuluu Pielavedelläkin. Siellä on esim. Pukaran kylässä talo n:o 1, joka ennen on ollut erittäin hyvässä kunnossa, ja on pitäjän parhaita metsätaloja. Nykyään, sahalaisten omana ollen, ei siinä ole enää karjaa ollenkaan, pellot on kylvetty heinälle, jota myydään niinkauvan kuin sitä kasvaa, vaan lakataan tietysti myymästä sitten kun kasvukin lakkaa — ja pelto jätetään luultavasti vihdoon metsittymään. Arentimies ei asu itse edes paikallakaan.

Muuten on tällainen nylkemisjärjestelmä, nimittäin entisten peltojen heinällä uuvuttaminen, tullut hyvin yleiseksi monilla yhtiötiloilla juuri Pohjois-Savossa ja samoin Vaasan läänin puolella, joka arvattavasti johtuu siitä, että tiloilla on ollut hyviä peltoja. Sellaisia tiloja ottavat yhtiöt kernaasti omaan haltuunsa, hävittävät niistä karjan viimeiseen sorkkaan, kylvävät kaikki pellot heinälle ja asettavat taloon asumaan ainoastaan jonkunmoisen "työnjohtajan", jota oikeastaan voisi paremmin kutsua talonvartijaksi, metsänvartijaksi, tai vaikkapa palovartijaksi, koska sellaisissa taloissa ei mitään töitä tehdä. Heinä on erinomaisen hyvään tarpeeseen, se menee kaupaksi kuin kuumille kiville esim. yhtiöitten omille tukinvedättäjille, sillä harvoin heillä on eväsheiniä panna kotoa mukaansa, kun ajotöihin lähtevät. Pelto antaa sillä tavoin aikansa hyvää tuloa — sitä ei ajatella mitä siihen sitten pannaan, kun se on uupunut, sillä metsänkasvua vartenhan talo on ostettukin ja metsähän kasvaa lannoittamattakin. Ja vielä enemmän kuin yhtiöt ja heidän vuokramiehensä, käyttävät tätä samaa tapaa niillä paikkakunnilla metsäkeinottelua harjoittavat yksityiset, etupäässä maakauppiaat, nuo ainaiset sahayhtiöitten edelläkävijät ja talonkatsojat. Ne ne usein panevat ensi alun talojen autioksi joutumiseen ja uuvuttavat tyystin niiden pellot pitkällisellä heinän viljelyksellä ilman lantaa, sillä melkein sääntönä voi pitää, ett'ei heidänkään kauppatiloillaan pidetä karjaa, vaan heinä myydään vuosittain enimmän tarjoavalle pystystä korjattavaksi niinkauvan kuin pelto sitä kasvaa, ja lopulta on talo jo heidänkin käsissään puoliautio ja valmis joutumaan jollekulle sahayhtiölle.

Tämä entuudesta vankkojen viljelyksien nylkeminen ja uuvuttaminen on Keitelelenkin pitäjässä hyvin yleistä, ja siellä sitä harjoittavat paljon juuri yhtiöt itse monilla tiloillaan. Niissä ei pidetä karjaa, josta lähtisi uutta mehua peltoihin, eikä niissä liioin pidetä vakinaisia asukkaita. Uuvutetaan vaan pellot heinällä ja heitetään sitten kedoksi. Joskus annetaan tila arenille lyhyemmäksi ajaksi, esim. 5 vuodeksi, ja siinä ajassa sen jo ehtii arentimieskin jotensakin nylkeä, sillä kukaan ei tietysti rupea viiden vuoden kaupalla tilalla maanparannuksia tekemään. Eikä se tunnu olevan vuokrallentajain tarkoitukseen, koska välikirjoissa tavallisesti ei mainita mitään tilojen viljelysvelvollisuuksista.

Seuraukset tällaisesta menettelystä ovatkin Keiteleen pitäjässä jo hyvin huomattavissa. Kukertajan kylässä esim. on sahalaisilla kolme tilaa, jotka ennen olivat olleet paikkakunnan parhaita, vaan nyt on niistä jo yksi puoleksi autio ja toiset kaksi ovat menemäisillään. Yhdessä niistä samoista taloista oli

ennen elänyt kolme veljestä vankalla pohjalla, nyt ovat he mökkiläisinä ja hoidetaan heidän perheitään jo osaksi kunnan vaivaskassasta. Hannilan kylässä on Halla-yhtiön tiloista yksi jo kokonaan autio, Sulkavajärven kylässä on myös useita taloja ihan rappiolla, sekä yksi autiona. Ne ovat kaikki, paitse edellämainittu Hallan tila, Haapakosken sahayhtiön omia. Tossavanlahden kylässä on samalla yhtiöllä pari tilaa aivan rappiolla ja samoin Vuonamossa kaksi.

Esimerkkinä siitä, kuinka kaikki maanviljelysharrastukset katoavat, kun talot joutuvat yksinomaan metsäätuottaviksi, olkoon mainittu Keiteleeseen pitäjästä eräs tapaus. Siellä on Nilakkavedestä luoteeseen päin pistävän pitkän Tossavalan lahden perukoilla laajoja soita, joista asiantuntijat ainakin yhdestä ovat antaneet sellaisen lausunnon, että siitä tulisi täysin kelvoinen viljelysmaa, kunhan vaan kuivattaisiin. Jotkut tuon suon kuivaamista harrastavat tilanomistajat, joilla siinä on osaa ja joille sen ojittamisesta olisi jo suuri hyöty hallojen vähenemisessä, ovat yrittäneet ryhtyä asiaan käsiksi yhteisin tuumin. Mutta nyt on useita samaan suohon sattuvia tiloja jo sahalaisten käsissä, ja heitä on niin vähän liikuttanut koko mokoma yritys, ett'eivät ole suostuneet ottamaan osaa edes niihin kustannuksiin, jotka tässä, kuten muissakin samanlaatuisissa yhteisissä hommissa, syntyvät jo asian alulle panemisessa — mitä sitten puhuttakaan suuremmista kustannuksista, joita saattaisi syntyä puheenalaisen suon lopullisessa kuivaamisessa. Elleivät pitäisi lukua maanviljelyksestä, olisi heidän harrastustensa metsänkasvatuksen suhteen luullut pääsevän tässä määrääviksi, sillä ottaahan tietysti ojitettu suo paremmin metsittyäkseenkin kuin vesiperäinen ja hapan. Mutta ehk'eivät he tässä tapauksessa ole ajatelleet pitemmälle kuin ainoastaan omaa nautinto-aikaansa, ehkeivät he ollenkaan ole tulleet ajatelleeksi sitä, että tässä maailmassa tehdään paljon sellaistaakin työtä, josta hyöty tulee vasta seuraaville polville.

Pihtiputaalla ajoi muuan entinen talon isäntä, joka oli myynyt talonsa sahayhtiölle, huonolla hevosluuskalla parkkia. "Sehän se p—le minutkin paiskasi pajukuorman päälle", sanoi hän hyvin lyhyesti ja sattuvasti asemansa ilmaisten, tarkoittaen tuolla epäkristillisellä nimityksellä erästä sillä kulmalla toimivaa ja jumalisuudesta tunnettua tukki-asioitsijaa. Niihin muutamiin sanoihin sisältyi koko hänen elämäkertansa, muuta hänen ei tarvinnut sanoakaan. Niistä saattoi aivan tarkasti tietää, kuinka hänen elämänsä juoksu oli käynyt ja kuinka on käynyt miltei jokaisen muunkin, joka sielläkin on talostaan sahayhtiöitten hyväksi luopunut luullen siinä kaupassa itse hyötyä saaneensa. Ja sellaisia on siellä paljon, niinkuin jo edellä olemme nähneet. Pihtipudas on siinä suhteessa etupäässä. Niinkuin rutto on talojen myynti kerran alkuun päässeenä siellä levinnyt. Se mies vaan, joka isännän nimistä irti on päässyt, onpa hän sitten jäänyt loisena tai vuokramiehen tapaisena vetelehtimään entisille tiloilleen, joita ei enää viljellä, ei korjata ei kohenneta, tai ruvennut sahalaisten päiväläiseksi, tai muuttanut koko näiltä "raukoilta rajoilta" pois, jota keinoa yleensä koko sillä kulmalla maatamme pidetään kaikkein parhaimpana ja toivottavimpana.

Useimmat entisistä omistajista ovat tietysti olleet pienissä veloissa, mutta talonsa myytyään he vasta oikein ovat puille paljaille köyhtyneet. Joku varakkaampi on kyllä myydä sutkauttanut talonsa ihan tarpeettomastikin, päästäkseen "herraspäiville", ja elelee nyt aivan toimetonna, luullen talonsa hinnan kestävän syödä loppumattomasti. Mutta yhdeksässä tapauksessa kymmenestä tämä luulo sentään on lopulta pettänyt kuten on nähty, ja ani harvoin on näillä talojen hinnoilla ollut siunausta mukanaan.

Löytyy paikkakuntia, joissa sahayhtiöille joutuneet talot ovat olleet karuluontoisia ja viljelysmaista köyhiä, jotenka niitten myyntiin on ollut jonkun verran todellista syytä, mutta Pihtiputaalla on isoin osa niistä ollut siinä suhteessa hyviä, sanokoot myyjät itse mitä tahansa. Sillä ei se maa Amerikassakaan kyntämättä eikä kylvämättä vehnää työnää.

Siellä on myytyjen joukossa paljon pitäjän parhaita taloja, aivan kirkon vieressäkin, mutta ne menevät auttamatta rappiolle, taloja, joissa voisi ruokkia ja on ruokittukin 30-40 lehmää, vaan joissa nykyään on pari kolme. Siinä suhteessa ovat Haapakosken yhtiön talot, luvultaan 32, vielä surkeammassa asemassa kuin Halla-yhtiön, niissä kun asukkaille ei anneta edes minkäänmoisia välikirjain tapaisiakaan. Elämäiskylässä esim. missä on erittäin hyvät savikot ja savikkopohjat suomaat sekä mainiot laitumet, ovat kaikki nämä hyvät edut sahalaisten tiloilla jääneet auttamattomasti hukkaan. Siellä on muun muassa Kinnula niminen talo, jossa ennen on eletty hyvästi ja ruokittu 30 lehmää, ja jossa oikeissa oloissa voisi ruokkia ainakin 100 päätä. Nyt asuu siinä vaan sahayhtiön renki, ruokkien kaksi lehmää ja hevosen, jolla ajaa talvet yhtiön tukkia. "Kun hävitetään pellot ja rakennukset, kuka niihin lopulta menee. Maat kasvavat metsää hyvästi, yhtiöt hyötyvät niistä iät päivät, eivät viljelyksiä kuurra eivät kaarra. Ihan mejjän omalla omaisuudella ne nyt kiertävät mejjän maan halttuunsa", kertoi hyvin järkevästi muuan vanha vankka ja tilaansa hyvästi hoitava pihtiputaalainen isäntämies, jommoisia aina sentään on vielä joku harva joukossa. "Omaa velttouttaan myyvät talojaan", lisäsi hän vielä.

Melkein aivan kirkon näkösellä on yhtiötaloja, jotka ovat niin rappiolla, että seipäällä sekaisin sotkisi.

Eräässäkin sellaisessa asuu nyt sen entinen omistaja aivan kuin loismies ilman minkäänmoista välikirjaa, maksaa sahayhtiölle veroa ja kokee suorittaa muut talosta menevät ulosteot, vaan niin siinä on käynyt, että nykyään koko hänen omaisuutensa, karjansa, hevoseensa, vieläpä kasvava laihonsakin

on samalle yhtiölle pantattuna. Tukinajolla koetetaan siinä elellä, ja talo on hajoamassa kuin vanha variksen pesä. Peltomaat ja niityt ovat talolla mainiot, savimultaisia, tasaisia maita, joista ennen on pelkällä heinällä elätetty 20 lehmää. Nyt on niitä enää muutama jäljellä — ja nekin niinkuin mainitsin panttina. — Mutta pelлот ja niityt metsittyvät, aidat laahoovat maahan, rakennukset romahtavat kasaan — ja niin on talo tuota pikaa autio.

Monella tilalla ovat yhtiöt kylväneet Pihtiputaallakin kaikki pelлот heinäksi, jota ne saavat kasvaa kunnes uupuvat. Ja varmaan on heillä sellainen toivo, että he saavat lopulta koko pitäjän haltuunsa, ja sellainen aavistus, että se vihdoinkin muuttuu erämaaksi, koska he siellä ovat jo, paitse metsiä ja taloja, ostelleet vesijättö-niittyjäkin, joita valtion varoilla on kuivattu. Ne näet kasvavat heinää kauvimmin, ja kun kerran tulevaisuudessa saattaa käydä siten, ett'ei Pihtiputaalla enää kovilta mailta viikatteen läppäämistä kuulla, on heillä vesijättöniityiltään antaa heinää tukinajajille, joita sinne tulee muualta maailmasta! Vai mikä lienee tarkoitus?

Kruunun tilojakin on Pihtiputaalla joutunut sahayhtiöille. Niistä on osaksi tullut raakkia ja puoliautioita ja sellaisina niitä on joutunut taas kruunulle takaisin.

Muurasjärven kylässä n:o 11, 0,4 manttaalin tila, on ollut kruunun tiloja, hommattu metsäkeinottelun vuoksi perinnöksi ja on nyt sahalaisilla.

Seläntaustan kylässä on talo n:o 12 jo aikaisemmin ollut sahalaisilla. Metsä siitä puhdistettiin, vaan kun puunhinnat silloin sattuivat laskeutumaan, tahtoi sahayhtiö päästä koko roskasta. Kun heidän ei kumminkaan itsensä sopinut jättää verorästä, toimittivat he talon erään köyhän ukon nimiin, antoivat hänelle vielä hyvitykseksi lehmän sekä hiukan rahaa — ja niin joutui talo verorästä takaisin kruunulle niinkuin oli tarkoitettukin, vaikka tietysti metsättömänä.

Samoin on käynyt Sydänmaan kylässä n:o 25:n ja Pihtiputaan kylässä n:o 34:n, jossa viimeainitussa kruunu on alentanut manttaalin 1/6:sta 1/12:ksi saadakseen siihen asukasta. Mutta huonoon metsäiseen kruunun taloon ei siellä päin mene asumaan kukaan, ei vaikka vielä vähän maksettaisiinkin ja vaikka viljelysmaat olisivat kuinka hyvät tahansa, sillä metsä se pääasiassa on ainoa viehätys, joka niihin asukkaita vetää.

Sydänmaan ja Säkärinmäen kyläkunnissa on tosin poikkeuksena paljon karuja maita, mutta sielläkin on joukossa vallan hyviä taloja, esim. Liittomäen kaksi salotaloa samannimisen järven rannalla, jotka molemmat myös ovat sahalaisilla, ja sitäpaitse monta muuta.

Toisen Liittomäen vanha emäntä olikin kovin pahoillaan siitä, että poikansa oli myynyt talon (tai oikeastaan hänkin lienee pakoitettu myymään se). "Niinhän tuo ruukkilainen alkoi veloista hätyyttää ja sille survasi poikani talon", sanoi hän katkeralla mielellä ja lisäsi, että "eletty on tässä hyvin ennen, vaan kun poika lahjoitti ensin metsät pois, niin velkaantua alkoi. Ei ole hallapaikka tämä, eloa on tullut hallavuosinakin ja perunaa paljon. Vastaan olin myöntiä, vaan mitä vanhan auttaa."

Ja ne ovat kumminkin ne vanhat, jotka ovat erämaihin tupansa tehneet ja niitten ympäriltä kasvavalle polvelle rukiista leipää ponnistelleet niinäkin aikoina, ja juuri niinä, jolloin ei vielä tukkijunkkarien rahat korviin helähdelleet.

* * * * *

Laukaan kihlakunnassa on enin yhtiötiloja Pihtiputaan jälestä Kivijärven pitäjässä, ja sielläkin on joukossa pitäjän parhaita tiloja, sellaisia, joissa oikealla työllä olisi kelvannut kyllä elää. Ei niissä olisi tarvinnut valittaa maan vähyyttä eikä huonoutta, eikä mitään, jos vaan olisi ollut halua pysyä paikoillaan ja jos olisi sahalaisien viekoitusten annettu mennä yhdestä korvasta sisään ja toisesta ulos, niinkuin on tehty monen järkevämmän neuvon kanssa.

Siellä on esim. eräs Katajamäki niminen tila, joka on laidunmaistaan niin hyvä, että sillä elää koko lähiseudun karjat, eikä ole liioin halla käynyt siellä juuri koskaan. Se on nyt sahalaisien omaa ja autiona.

Saaren kylässä, joka on rälssiluontoista maata, on ollut mainioita tiloja ja maata kerrassaan ihmeteltävä määrä. Nyt sahayhtiöitten käsissä ovat ne menneet kovin huonoon kuntoon. Yksi niistä, 1/3 manttaalin Pieksäranta, on ennen ollut seitsemässä osassa, siinä on elänyt seitsemän eri perhettä, ruokkien useita kymmeniä lehmiä, vaan nyt se on puoliautiona ja elätetään siellä vaan pari puulaakin hevosta. Kuoppaniemen ja Palomäen tilat Jauhoniemen kylässä ovat myös menossa autioksi ja useita muita samoin.

Ja aivan sama on asian laita Viitasaarella, Saarijärvellä y.m. pitäjissä Päijänteen vesistön pohjoisilla haaroilla. Suuri osa yhtiötiloja jää asumattomiksi, autioksi, kun niitten viljelyksiä ensin joko yhtiöt itse tai vuokraajat ovat aikansa nylkeneet. Ja juuri niillä paikkakunnilla on niitten joukossa ollut paljon

pitäjain parhaita taloja. Niissä on paljon sellaisia, joissa ennen on elätetty 30-40 lypsylehmää, niissä on vankat, väljät ja valoisat tuvat, jotka muistuttavat entistä hyvinvointia, niissä on useissa tuulimylly aittarivin takana peltotörmällä, jossa ennen on jauhettu kotoista viljaa mikä on syötykin, ja loput viety Kokkolaan tai muihin Pohjanmaan rantakaupunkeihin myytäväksi — nyt on pirtin ikkunat paikattu päreillä ja tuohilla, lattia huojuu jalkain alla kuin kangaspuitten polkuset, mylly on surkean näköisenä vinossa, siivet hajalla, navetassa ynähtelee pari nälkäistä lehmää, alakuloisuuden leima on painunut kaikkialle, eikä vähimmin perheenisään, joka useimmissa sellaisissa taloissa istua jurottelee huoneessa ja mietiskelee, millä keinoin saisi säkin jauhoja irti — tai olisiko parasta koettaa huilata Suureen Länteen.

* * * * *

Mitä tulee porilaisten yhtiöitten maataloihin Kokemäen vesistön pohjoisilla latvoilla, eivät ne missään suhteessa eroa tässä edellä kerrotuista. Multian pitäjä antaa hyviä esimerkkejä, että ne ovat tavallaan vieläkin huonommassa asemassa yleensä asutukseen ja viljelykseen nähden, sillä porilainen ei näy sallivan edes lampuoteja taloissaan. Missä on ennen monessa elätetty karjaa parikymmentä päätä, mutta nyt nyletään pellot kauralla ja heinällä niin kauvan kuin niissä korsikin koikottaa, eikä niissä ole asukkaita kuin metsänvartija, jolla parhaassa tapauksessa on omiksi tarpeikseen lehmä tai kaksi. Torpat ostaa porilainen omaan haltuunsa, ellei muuten saa asukkaita niistä lähtemään, ja menettelee niissä samalla tavalla kuin emätaloissakin, kartuttaen siten ehdon tahdon yhä irtolaisväestöä, ihan kuin sitä ei syntyisi jo pakottamattakin tarpeeksi kyllä maastaan luopuneitten joukosta.

* * * * *

Näin eletään yleensä yhtiöitten tiloilla joka kohdassa ja tähän suuntaan on niitten viljelys kaikkialla kääntymässä, kuin tässä edellä on esimerkeillä osoitettu, vaikka kyllä vanha viisas sana sanoo, että "sen päällä on kuningas maakunnassa, että kedot kynnettäisiin." Mutta tässä näytään pitävän melkein kuin periaatteena sitä, että meillä täällä Suomessa, jossa ei ennestäänkään ole liikoja peltoja, osa niistäkin vähistä vielä metsittyisi. Ja tätä menoaan menen ne metsittyvät sahayhtiöitten tiloilla, sillä meillä täytyisi metsäisemmällä ja karuimmilla seuduilla pellon hoidon ja metsän nautinnon vielä pitkät ajat, kenties aina, välttämättä käydä rinnan toistensa kanssa. Metsästä täytyy olla pellolle apua. Jos toiselle annetaan pelkkä pelto ja toinen pitää kaiken metsän ja tulot siitä niin tarkoin kuin sahayhtiöt tekevät, niin täytyy sen, joka pellon on osakseen saanut, ennemmin tai myöhemmin sortua. Antaahan valtiokin uudistiloillaan asukkaille nautinto-oikeutta metsiin ja saavathan virkatalojen vuokraajatkin käyttäa tilojen metsiä omaksi tulolähteekseen, jota myönnytyistä ei suinkaan olisi tehty, joll'ei sitä olisi huomattu tilojen asuntakunnossa pysymiselle tarpeelliseksi ja välttämättömäksi. Tosin lienee tässä vaikea tehdä rajaa, sillä jota suurempi tulo saadaan metsästä, sitä vähemmän luotetaan peltoon ja sitä vähemmän muokataan sitä — niinkuin ikävä kyllä on huomattu — ja jos taas metsän nautinto sellaisissa kohdissa pannaan liian ahtaalle, loppuu useimmilta elämisen keino kokonaan. Tässä suhteessa ovat kaikki ne, jotka pienen, monasti aivan mitättömän rahan viettelystä ovat tilansa sahayhtiöille myyneet ja itse niille vuokramiehiksi jääneet, aivan kurjassa asemassa. Heitä voi, kuten jo ennen on mainittukin, pikemmin nimittää loisiksi, kuin vuokralaisiksi, sillä useimmissa tapauksissa heillä ei ole edes pätevää välikirjaa uusien isäntiensä kanssa, vaan saa yhtiö heidät häätää tiloilta koska tahansa. Löytyy yhtiöitä, jotka eivät anna ollenkaan välikirjoja, niinkuin esim. Haapakosken yhtiö, The Finland Wood & Kumpp. Toiset taas antavat niitä niin epäselviä ja puutteellisesti tehtyjä, ett'ei niilläkään monasti ole virkaa mitään, niinkuin esim. hyvin monet Halla-yhtiön ja Gutzeit & kumppanin vuokrasopimukset. Metsän käyttämisestä ovat pykälät aina kovimmat ja kaikissa on se määräys, että jos ulosheitto sattuu, on vuokraajan määröpäivää nauttimatta ja ilman korvausta muutettava talosta pois, vaikkapa olisi sitä rakentanutkin. Mutta sitä, nim. talon rakentamista ja parantamista, ei onneksi kukaan tee, ja mitä varsinkin rakennuksiin tulee, on niistä kontrahdeissa suorastaan sellaisiakin määräyksiä, että vuokraajan on vaan käytettävä ja korjattava vanhoja rakennuksia niin kauvan kuin ne suinkin koossa pysyvät. Sen vuoksi näkyvä usea talo olevankin täydellisessä hajoomistilassa.

Joukossa tapaa kyllä selviäkin ja hyvästi laadituita vuokrasopimuksia, mutta ne ovat tavallisesti siksi ankaria ja yksinomaa yhtiön etuja katsovia, ja niissä on usein pykälä niin väljiä yhtiön mielivallalle, että näyttää vaikealta niitä puustavin mukaan täyttää.

Olkoon tässä näytteeksi kokonaisuudessaan mainittuna yksi sellainen Karjalan puolelta. Se on näin kuuluva:

1) Vuokraaja on velvollinen pitämään tilan rakennukset hyvässä kunnossa, samoin myös aidat, pellot, niityt ja ympärusrajat, sekä suorittamaan kaikki tilalta lähtevät ulosteot ja maksut ja velvollisuudet, olkoot mitä laatua tahansa.

2) Rakennuspuuta, polttopuuta, aidaksia y.m. kotitarpeita saa vuokraaja ottaa ainoastaan määrätyiltä paikoilta. Rakennuksiin antavat isännät kattonaulat, lasit ja pellit.

3) Kaskenviljelystä saa vuokraaja harjoittaa silloin kun siihen soveliasta lehtimetsää ilmestyy ja isännät antavat suostumuksensa. Vaan kaskesta ei saa ottaa kuin kaksi viljaa ja on vuokraaja velvollinen toisen viljan ohessa myös kylvämään siihen isäntien hankkimaa puunsiementä, jos nämä niin tahtovat, sekä taimien suojaksi ylläpitämään kaskessa aita 8 vuotta.

4) Metsästäminen talon mailla on kielletty.

5) Vuokraaja on velvollinen, milloinkaan N.N. & Kumpp:n tukinveto paikkakunnalle sattuu, luovuttamaan mainitun yhtiön työväestölle huoneet kohtuullista korvausta vastaan polttopuista ja siistimisestä.

6) Häitä etuja ja velvollisuuksia vastaan saa vuokraaja tilaa viljellä ja nauttia 25 vuotta, ellei anna aihetta kontrahdin rikkomiseen. Vaan jos hän laiminlyö yhdenkään näistä velvollisuuksista tai suosii luonansa huonomaineisia ihmisiä, niin on hän paikalla ja lähtöpäivää nauttimatta muuttava talosta pois.

N.N. pitäjässä ja kylässä j.n.e.

N.N. & Kumpp.

Sellainen on vuokrasopimus, lyhyt ja selvä. Ei se ainakaan rahaverolla rasita vuokraajaa, eikä se ole missään tapauksessa yhtiön tarkoitukseen, ja sen vuoksi se päältä nähden saattaakin näyttää varsin edulliselta vuokraajalle.

Mutta siinä on sentään pääasiassa kolme kohtaa, jotka metsäafäärin kannalta katsoen ovat erittäin viisaasti sovitettut ja joista vuokraajalle tulee paljon vastusta. Yhtiön tarkoitus on saada 1:ksi ulosteot tilalta maksetuiksi, 2:ksi saada vuokraajan kustannuksella lehtomaat niin paljon kuin mahdollista havupuita kasvaviksi ja 3:ksi saada talvisaikana työväelleen ilman suurempia kustannuksia jonkunlainen asunto.

Uuden pellon raivaamisesta ei mainita mitään, ja sekin kohta, että vanhat pellot ovat pidettävät kunnossa, on pantu kontrahtiin vaan näön vuoksi, sillä löytyy taloja, joiden vanhoillakin pelloilla on jo tavallisen hyvä puutaimisto, vaan ei asukkaita siltä ole häädetty pois, ja löytyy taloja, joissa katto uhkaa pudota sisään, vaan kaikessa rauhassa niissä siltä vielä asutaan.

Joka tuntee Karjalan miehen, varsinkin sellaisen, jolla on "vaaranmaita", se tietää mihin määrään kaskenpoltto on ollut hänen A:nsa ja O:nsa.

Tämän seikan ovat sahalaiset kyllä tienneet laatiessaan 3:tta pykälää välikirjaansa, mutta myyjät itse eivät sen sisältöä tajua, ennenkuin saavat kokemusta sen seurauksista. Heillä on näet kaksi tietä valittavana: joko luopua kaskeamisesta kokonaan, tai ruveta muuttamaan tilalla löytyviä lehdikoita arvokkaammiksi havumetsiksi ja siten tarttua siihen onkeeseen, johon sahalaiset heille ovat mielitehtoisin syötin asettaneet tuntien heidän rakkautensa kaskisavuun. Mutta jota enemmän arentimies kaskeaa, sitä vähemmäksi häneltä tietysti käy kaskettava ala, ja sitä vähemmäksi karjanlaidun, kun hän kahdeksaan vuoteen ei saa kaskiahoilleen karjaansa laskea, sillä jos hän tuon määrä-ajan kuluttua sen tekeekin, ei entisen kasken tilalla ole tietysti ruohon kortta, vaan taaja havumetsän alku.

Ajatelkaamme, että olisi joku niin sitkeä arentimies, että jaksaisi sinnes asua sahalaisen tilaa, kunnes olisi kaikki lehtomaat kaskennut kertaalleen ja jaksanut jokaista kaskeaan pitää kahdeksan vuotta aidassa omia elukoitaan vastaan. Silloin hänellä ei olisi ainoastaan laitumen loppu, vaan myös leivän loppu, sillä koska hän ei ole ruvennut alankomaita viljelemään eikä pysyväisiä peltoja laajemmalla raivaamaan silloinkaan, kun oli isäntä talossaan, niin vielä vähemmän hän sen tekee lampuotina. Eikä hän monasti sitä enää saisikaan tehdä, vaikka tahtoisikin, sillä parhailla alankomailla on tavallisesti siksi hyvä metsä, ett'ei yhtiö anna hänen siihen kajota.

Jos arentimies taas kerrassaan luopuu kaskenpoltosta, käy hänen leipänsä siinäkin tapauksessa vähiin, sillä vanhat pellot ovat tavallisesti tuiki pienet ja uuden raivaamiseen on halu kadonnut, sillä "kuka sitä toisen tilaa raataa, kun ei tiedä koska häädetään pois".

Hänellä on suo siellä, vetelä täällä, mutta jos hän olisi voinut pitää talonsa, jos hän olisi saanut muualta päin vähän innostusta vakinaiseen viljelykseen, niin olisi hän vähitellen oman kokemuksensa nojalla heittänyt kaskenpoltton ja eläisi vapaana miehenä omalla tilallaan.

Mutta tämä on monelle jo myöhäistä — monta kaunista korpea ja suota, monta lihavaa savikkonoroa on Karjalan maanviljelykseltä jo jäänyt metsän kasvuun, tiesi kuinka kauvaksi aikaa, vaikka vaaroja ja kankaita olisi siihen tarkoitukseen ollut enemmän kuin tarpeeksi.

Metsästäminen tilojen mailla on myös kielletty. Aikonevatko loordit Englannista tulla sinne metsästäämään, ja heidän varalleen säästetään riistaa metsiin, ett'ei heillä olisi muuta vaivaa kuin päähän nopautella, vai liekö tämä samaa herrasmetsästyksen intoilemistä, joka ilmenee siinä mielipiteessä, ett'ei esim. valtion metsissä niiden ainoilla vakinaisilla asukkailla, torppareilla, metsänvartijoilla y.m. saisi olla ollenkaan metsästysoikeutta. Jotain sellaista se lienee, sillä eihän lain myöntämän otuksen pyynnin pitäisi olla haitaksi metsänkasvulle, eikähän tähän aikaan luulisi arentimiehenkään enää viitsivän ruveta tukkipuuta kaatamaan niinkuin ennen muinoin tehtiin, kun esim. ammuttu orava sattui jäämään oksalle roikkumaan. Vaan onhan niitä sahayhtiöissä herroja, on monenmoisia päälliköitä, työnjohtajia ja metsäkonduktöörejä, ja sehän olisi liiaksi vapaamielistä, jos köyhälle arentimiehelle myönnettäisiin hänen entisellä omalla tilallaan yhteisiä oikeuksia heidän kanssaan.

Olipa kuinka tahansa, tämä nyt on pieni sivuseikka, mutta mitä tulee sitä seuraavaan viidenteen pykälään, niin se tuntuu melkein ihmisräökkäykseltä, kun tietää, kuinka kurjasti ja ahtaasti monessa sellaisessa talossa jo muutenkin asutaan. Ajateltakoon pienenpuoleista pirttiä, jossa makaa ensiksikin talon oma väki kaikki, sitten pari tai kolme metsätöissä olevaa loisperhettä lapsineen, sitten kymmenkunta muuta tukkimiestä, ja kaiken tämän lisäksi vielä muutamia sikaporsaita ja kanoja kolpitsan alla, sekä iltayöstä joitakuuta hevosia, jotka oven puolella pirttiä syövät apetta (ne viedään sentään yöksi "kujaan" tai talliin syömään heiniä) — ja jossa talon ainoassa pirtissä vielä kaiken muun hyvän ohessa tavallisesti löytyy uunin edustalla lattiassa joku mädännyt kolo, mihin yöllä kuletetaan lapsia asioilleen, niin saadaan käsitys, missä määrin tällainen asunto vastaa terveysthoidon käsitteitä.

Meillä on terveyslautakuntia, joille kaupunkilaisten terveyden vaaliminen on sangen tarkka tehtävä, mutta olisi sangen suotavaa, ehkä bakteriologisessa suhteessa hauskaa ja opettavaistakin, että joskus mentäisiin mittailemaan pirttejä esim. juuri Karjalan salokulmille, ja otettaisiin selko siitä, kuinka monta kuutiometriä ilmaa arvoisat sahayhtiöt siellä katsovat yhdelle hengelle riittäväksi, kun he velvoittavat ihmisiä ainoaan huoneesensa ottamaan vielä suuret joukot lisäväkeä.

Ja jos arentimies kaikki nämä ehdot täyttää, eikä pidä luonaan "huonomaineisia" ihmisiä kuten viimeisessä pykälässä sanotaan, niin saa hän tilalla asua ("vapaasti ja rauhassa niinkuin omallaan", on tavallisesti suullinen lupaus), vaan muussa tapauksessa on hänen "paikalla ja lähtöpäivää nauttimatta muutettava talosta pois." Ei ole ollenkaan ihme, että tällaisissa oloissa esim. keuhkotauti on Pielisen kulmalla paikkakunnan lääkärin lausunnon mukaan suuresti vallalla, eikä ole liioin ihme, jos siinä samassa leviäisi monta muutakin tautia kuleksivien tukkimiesten mukana, niin hyväksi kuin sahayhtiöt muuten heidän maineensa takaavatkin.

Sopisi sentään miljoonayhtiöiltä odottaa, että he uhraisivat sydänmaille joitakuuta satoja markkoja työmiestensä ja sen kansan terveyden hyväksi, jonka tyhmyydestä he ovat miljoonansa koonneet. Sillä suuret eivät kustannukset olisi, vaikkapa he rakentaisivat jonkunlaisia asumuksia työväelleen tai jatkaisivat niiden onnettomain tupaa, joilta he ovat suuret salot hyvien uittoväylien varsilla monasti melkein lahjaksi saaneet.

Joka kohdassa, missä metsäkeinottelu on anastanut etusijan kaikkien muitten pyrintöjen rinnalla, missä suuret yhtiöt ovat anastaneet kyläkunnittain maita valtikkansa alle, ovat seuraukset olleet samat: taantumista ja kurjuutta, niinhyvin aineellista kuin henkistä, alakuloisuutta, veltostumista ja autoiota taloja.

Ja asuttu sitä on sellaisissakin paikoissa, sentään on ennen ollut oma koti ja oma liesi lämmittämässä, omat lammet kalavesinä, omat metsät vapaina riista-aittoina, jos kohta jossakussa kohden hätätilassa onkin sekotettu peltua leipään. Ja asuttaisiin niissä vielä tänäkin päivänä, asuttaisiin ja edistytettäisiin muitten mukana, jos olot olisivat ennallaan, vaikka kohta joku onkin valmis väittämään, ettei niissä maan karun luonnon vuoksi voi kukaan elää ja etteivät sellaiset talot mihinkään muuhun kelpaakaan kuin sahalaisille. Mutta olisi niistä oikeissa oloissa kannattanut maksaa ulosteot niinkuin ennenkin, ja sen olisi voinut tehdä kuka muu tahansa yhtä hyvin kuin sahalainenkin, sillä aina niissä sentään on leipäkohtiakin, ja metsäaloja äärettömästi, niin paljon, että jo pelkillä niillä olisi nykyaikana pienimmälläkin järkihoidolla eletty vaikka kuinka kauvan. Vähällä niistä yhtiöt pääsevät, eivät heidän maksunsa valtiolle ja kunnalle niistä suuriinkaan summiin nouse, vaikka he ne itsekin maksaisivat. Suurempi huoli, pulmallisempi kysymys ja enemmän kulunkeja on sekä valtiolla että kunnilla pohtiessaan sitä kysymystä, mihin toimenpiteihin on ryhdyttävä yhä lisääntyvän irtolaisväestön ja sen kasvannaisten, vaivashoitolaisten suhteen.

Tämä irtolaisväestön kysymys ei suorastaan kuulu tähän aineeseen, siitä ei tässä sovi laajemmalla puhua eikä arveluita laskea sinne eikä tänne, mutta sitä ei voi kieltää, ett'ei se kumminkin ole jonkun verran yhteydessä sekä metsähuijauksen että erittäinkin itsenäisten maatalojen vähenemisen kanssa. Sillä missä tämä jälkimmäinen parhaiten kukoistaa, siellä irtolaisliikekin ottaa taajimmin vesoakseen, ja sieltä siitä kuuluu pahimmat valituksetkin, koska on luonnollista, että useimmat perheet jäävät

kulkurikannalle juuri siellä, missä torpparien täytyy paeta kaikkivoittavan metsän viljelyksen tieltä, missä pellot jäävät metsittymään, missä tiloja, joita ennen asuttiin, nyt alkaa jäädä autoioiksi. Ja samassa suhteessa kuin irtolaisetkin, lisääntyvät myöskin ne, jotka kunnilta vaativat vaivaisapua, sillä juuri irtolaisten joukosta ne astuvat useimmat rekryytit meidän tuhatlukuisiin vaivashoitopataljooniin. Kun eläminen joutuu kokonaan sattuman varaan, on sen pohja silloin isketty rikki, eikä siitä vähillä enää pitävää tule.

Ja kummallinen ristiriita vallitsee koko tässä liikkeessä, tässä jonkunmoisessa maa-työväenliikkeessä, niinkuin sitä ehkä sopisi nimittää. Luulisi maanviljelyksen tarpeihin olevan yllinkyllin työvoimia tarjolla siellä, missä enemmän kuin puolet pitäjien asukasluvusta on täydelleen maasta niinkuin kaikesta muustakin pysyväisestä ammatista irti, mutta asianlaita on ihan päinvastoin. Siellä juuri on maatyöväestä suurin puute, niin valitetaan kaikkialla. Ja vaikka väitetään — niinkuin totta onkin — että tuon irtolaisväestön toimeentulo monasti on parempi kuin tilallisten, jotka saavat taistella katoa, hallaa, tulvia y.m. vastaan, ja vaikka se yhtiöitten metsätöissä ja tehtaissa toisinaan "repii rahaa niinkuin muutakin paperia", niin kuitenkin, kuten sanottu, koituu siitä kunnille suurimmat rasitukset vaivashoidon muodossa.

Mutta syy on varmaankin molemmin puolinen, vaikka kumpikin puoli työntää sitä kernaasti yksinomaan toisensa niskoille.

Kuka käskää lahjoittamaan metsiään ja hyvä metsäisiä tilojaan yhtiöille. Kannattaahan niitten kiireisellä ajalla ja korkeitten puutavaran hintain vallitessa joskus maksaa ihan luonnottoman korkeita työpalkkoja, niinkuin monasti on ollut laita metsätöissä. Tiedetään varmaan, että miehen palkka on voinut kohota yli viiden markan lyhyeltä talvipäivältä. Kun työmies jonkun ajan vuotta tottuu saamaan tuollaista palkkaa, vaatisi hän sitä samaa aina, eikä väliaikoinakaan kernaasti tekisi halvemmallalla. Mutta jos sitte sattuu tauti tai muu hätä, on se sentään hyvin kerkeä hakemaan vaivaisapua, sillä suuretkin ansiot näyttäivät kiireellä menevän kädestä suuhun.

Missä tukkityöt ovat parhaat, missä ansiot suurimmat, siellä on myös tuhlaavaisuus suurin. Kivijärvellä esim. kerrottiin aivan varmana asiana, että siellä tukkitöissä syötiin vehnäleipää 50 p. à 1 markan edestä miestä ja päivää kohti, niin ett'eivät leipurit ennättäneet tarpeeksi pullia hiertää. Mutta mitä siitä — monella miehellä ja ehkä useimmilla on sentään kotona perhe, joka tarvitsee tietysti leipää myös, ja sille haetaan vaivaisapuna rukiista leipää! — Siinä monen muun ohessa yksi todellinen piirre meidän kansasta, joka näyttää, ett'ei se yleensä ole niinkään sitkeätä, joksi sitä on kuviteltu ja jota sen sydämmensä pohjasta soisi olevan jokainen, jolle sen pystyssä pysyminen ja kohoaminen ovat tunnon asioita.

Ei ole kumma, että tilanomistajain ja irtolaisten väli tällä tavoin tulee kireäksi. Sitä katkeruutta, minkä nykyinen tila maanomistajissa on synnyttänyt, osoittaa hyvästi muuankin pätkä eräässä maaseutulehdessä, jossa eräs lähettäjä Savon puolelta lausuu: "Jos irtolaisväestön tilan parantamiseksi sirotellaan miljoonia, niin ovat ne tervetulleita ja vuodessa eli parissa menneitä, näyttämättä muuta jälkeä kuin kasvavan luoton hallituksen apuun ja oman työkykyisyyden laiminlyömisin. Kansa tulvii sahayhtiöitten metsiin ja Kymnlaakson tehtaihin."

Mutta jos tämä meidän suurteollisuutemme — metsäliike — on lisännyt irtolaiskansaa ja vaikuttanut siihen hajoittavasti, jos se on saattanut työväestön monessa kohti maaseuduilla huolettomalle kulkurikannalle ja saanut sen elämään satunnaisten ansioitten nojassa jonkun ajan vuotta hyviä päiviä ja toisen ajan olemaan joutilaana ja valittamaan puutetta — tämä teollisuus kun meillä vielä on enimmäkseen sellaista, että se suuruuteensa nähden hyvin vähän tarjoo vakinaista työtä ympäri vuoden — niin ei se salokulmilla ole vaikuttanut paljoa paremmin kiinteään väestöönkään, maanomistajiin, niinkuin edellisessä jo monta kertaa on osoitettu. Se ei ole koko tämä liike vähimmässäkään määrässä vaikuttanut sivistävästi tai kohottavasti heihinkään, siitä kertyneitä varoja ei ole käytetty nykyhetken enempää kuin tulevaisuudenkaan turvaamiseksi, on opittu vaan tuhlaamaan, painuttu pikemmin alemmaksi entistä kuin kohottu ylös. Eikä voida kantaa kaikkia niitä uusia taakkoja, joita aika mukanaan on tuonut kuntain hartioille, vaikka rahatulo on kyllä entisestään lisääntynyt moninkertaiseksi, kun otetaan lukuun tulot metsistä. Mutta kun ne luistavat tilallisten käsistä yhtä helposti kuin työmiestenkin, niin helposti, että heidänkin täytyy turvautua yhtiöitten metsäajoihin, niin ei ole kumma, että valituksia kuuluu molemmin puolin.

Mainittakoon tässä esimerkiksi asiantuntijain puheitten mukaan muuan tapaus Kivijärven pitäjistä, vaikka paljon voisi mainita samanluontoisia tapauksia mistä seudusta tahansa, missä metsähuijaus ja tilojen myynti kukoistavat. Siellä kuuluu ensimmäisiin tehtäviin, sittenkun on metsärahoja saatu, viinan hankinta ja hyvien juoksijaoriitten pitäminen, joilla päästään ajamaan viinakyytiä ja markkinoilla retuamaan. Vaan kun sattuu hätä tai muuta sellaista, haetaan tietysti hätä-apua ja syytetään huonoja vuosia ja huonoja maita ja huonoja työ-ansioita — sehän on luonnollista. Mutta tässä erään kerran ei Vaasan läänin kuvernööri kuulunut pitäneenkään sitä niin luonnollisena kuin kivijärveläiset itse. He

pyysivät näet hätäaputoinä tehtäväksi maantietä Kivijärveltä Perhoon, mutta kuvernööripä puolestaan hylkäsi tuon pyynnön ja oli lausunut, ettei Kivijärvellä voi olla mitään hätää, siellä kun parasta aikaa juodaan viinaa enemmän kuin missään muualla. Tunnoton mies! Eikö hän tiennyt, että siellä sentään oli leivästä puute, ja on melkein aina — oikeasta rukiisesta leivästä, vaikka siellä kyllä vehnäleipää kuuluu monasti olevan liiemmäksikin.

Tämä selvästi osoittaa, mille kannalle on jouduttu, kuinka vähän on omaa tarmoa ja kuinka vähän siihen luotetaan, sittenkun on opittu joku aika huolettomasti elämään metsärahoilla ja talojen hinnoilla, niin että tekisi melkein mieli kiinteän ja irtolaisväestön keskinäisiä suhteita toisiinsa verratessa sanoa vanhaan tapaan "pata kattilaa soimaan j.n.e."

Uskottavaa lienee kumminkin, että juuri kiinteällä väestöllä, etupäässä tilanomistajilla, on monessa kohdassa enemmän syytä valitukseen kuin irtaimella kansalla, ja tämä varsinkin kunnallisen veroituksen suhteen. Sillä joka kohdassa, missä tiloja suuremmassa määrässä on joutunut yhtiökäsiin, kuuluu valitusta kunnallisten maksujen lisääntymisestä niitten niskoille, jotka itse vielä koettavat taloissaan isännöidä.

Asian laita on nimittäin sellainen, että monet entiset talolliset, jotka nykyään ovat yhtiöitten vuokramiehinä entisissä taloissaan, eivät enää jaksaa maksaa kunnallisia veroja niinkuin ennen itsenäisinä isäntinä ollessaan, vaan haetaan niihin alennusta yhä. Yhtiöt eivät liioin ole taipuvia maksamaan lampuotitilojensa viljelyksistä kunnalle mitään, väittäen, ettei heillä niistä ole mitään tuloakaan; ja metsätulojaan eivät he mielellään ilmaise, vaan koettavat panna puilleen niin pienen arvon kuin mahdollista.

Pihtiputaalla esim. on veroperustus laskettu siten, että sadan markan tuloista on laskettu yksi äyri, vaikka vasta kahdensadan tuloista on ensimmäinen äyri otettu. Siten on tilallisten tuloja laskettaissa otettu neljästä viljatynnöristä yksi äyri ja karja on arvioitu rahaksi. Mutta kun löytyy tiloja, joissa esim. on ennen elätetty kolmekymmentä nautaa ja saatu ehkä sata tynnöriä viljaa, vaan joissa nykyään sahayhtiöitten käsissä ei elätetä yhtään nautaa eikä saada viljaa ollenkaan, sitä kun ei kylvetäkään, niin mistä niitä veroittaa? Ja kun siitäkin pitäjästä, niinkuin edellä olemme nähneet, on toinen puoli sahayhtiöitten omaa, ja kaikilla heidän tiloillaan ovat viljelykset ja karjanhoito poikkeuksetta taantuneet, niin ei ole ihme, jos veroituksessa vaikeuksia syntyy. Ja verokuorma ei suinkaan vähene siellä enempää kuin muuallakaan, missä yhtiötilat synnyttävät yhä uutta irtolaiskansaa. Se päinvastoin enenee.

Yksi näiden "uusien rälssien" varjopuolia tässä suhteessa tuli myös Sulkavalla viime talvena räikeästi näkyviin. Yhtiöitten asiamiehet ja lampuodit vaativat siellä helppoitusta kunnallisissa veroissa, "koska heidän tilansa eivät tuota heille mitään". Tilojen tuottavuus on siis vähennyt, sillä ennen on niistä nurkumatta suoritettu kunnalliset verot samoin kuin muistakin tiloista.

Yhtiöitä veroitettiin metsän myynnistä samoilla perusteilla kuin meidän maalaiskunnissa yleensä on ollut tapana veroittaa yksityisiäkin, vaan siihenkään he eivät suostuneet. He lähettivät asiamiehillään selvän ja lyhyen ilmoituksen, ett'eivät he maksa kunnalle metsistään ainoakaan penniä, sillä he käyttävät niitä omiin tarpeihinsa. Ja eräskin yhtiö on viime kevännä yhden ainoan tilansa metsästä uittanut 26,000 sahatukkaa — onpa heillä omat tarpeensa jotensakin suuret!

Lakipa tässä tietysti päättäneen maksavatko herrat miljoonain omistajat kunnallisia veroja vai ovatko maksamatta, mutta joka tapauksessa on tämä varsin valaiseva esimerkki heidän kannastaan meidän kunnalliseen itsehallintoon nähden.

Eräällä yhtiöllä on Rautavaarassa parikymmentä taloa. Senkin sanottiin viime vuonna antaneet tuloistaan takseerauslautakunnalle sellaisen laskun, että heillä sen mukaan olisi ollut kaikista taloistaan tuloa vaan 100 markkaa, josta summasta heille äyriperustuksella ei olisi voitu panna yhtään veroäyriä. Ja sentään täytyy monelle miehelle, joka ainoalla hevosellaan vetää talvikauden tukkia yhtiöitten metsissä, panna 4-5 äyriä, että voitaisiin meno- ja tulopuolta kunnallisissa tileissä pitää vähänkin tasapainossa.

Eikä monen yhtiötilan vuokraaja kykene maksamaan mitään, panipa hänelle äyriä tahi ei, mutta hätäapupapereissa ilmestyy tämänkin pitäjän nimi varsin usein.

Kun hävinneitten yhtiötilojen kunnallisessa veroituksessa täten syntyy monia vaikeuksia, ovat kunnat paikoin, kuten esim. Keiteleessä ja Pihtiputaalla, koettaneet ruveta veroittamaan sahalaisia kasvavasta metsästä, s.o. siitä tulosta, miksi metsän kasvamisprosentti vuotuisesti arviotaan, kosk'ei heidän tilojaan voi mistään muustakaan veroittaa. Riita ja oikeudenkäyntejä on syntynyt tästäkin asiasta, ja ristiriitainen kohta siinä oikeastaan onkin, jos nimittäin metsän omistajaa taas takseerataan metsänsä koko arvosta silloin kun hän sen myy, joka tapa tuntuu kaikkialla olevan yleinen, kunhan vaan saadaan täysi tolkkua metsän todellisesta myyntiarvosta.

Nämä ovat vaikeita seikkoja tällaiset, sillä kunnilla on vuotuisesti jotensakin säännölliset menot, mutta tulopuoli jää epäsäännölliseksi, jos talosta ei ole mitään muuta verotettavaa kuin metsä, ja siitä veroitettaisiin vaan silloin, kun se hakataan. Tänä vuonna maksettaisiin veroa hakkuusta, mutta saattaa mennä taas vuosikymmeniä, ennenkun saman talon metsästä tukkia kaadetaan, ja koko sillä ajalla ei siis talosta lähtisi kunnalle veroa mitään. Sitä tulisi tosin runsaammin kerrassaan, vaan kovin harvoin. Kasvavaa metsää veroitettaissa olisi kunnan tulo tasaisempi, mutta kovin vaikealta tuntuu sellaisenkin veroituksen perustelevinen.

Tämä seikka ei oikeastaan minun aineeseeni kuulu, enkä minä ole kompetentti siitä päätöksiä tekemään sinne enkä tänne, mutta sen voi jokainen sanoa, että tällaisia pulmallisia kysymyksiä ei ollenkaan syntyisi, jos taloja asuttaisiin ja viljeltäisiin niinkuin ennenkin, pidettäisiin metsiä vaan hyödyllisenä sivutulona ja muokattaisiin maata ja kylvettäisiin pellot, että olisi millä itse elää ja mistä kunnille veronsa maksaa.

* * * * *

Paitse tässä edellä mainituita on metsähuijauksesta ja järjettömästä mautilojen myynnistä ollut monta muutakin ikävää seurausta. Ne ovat kasvattaneet kaikenmoista keinottelua ja synnyttäneet siveellistä rappeutumista meillä, jossa rehellisyyttä ja kansalliskuntoa aina on niin suureksi keuhuttu. Niissä on saanut niin tavattoman vähällä vaivalla rahaa ja niissä on ollut niin äärettömän monta tilaisuutta petoksiin, että viettelys on kasvanut ylivoimaiseksi; se vasta on ollut mies, joka parhaiten on osannut lähimmäistään petkuttaa. Ne ovat meillä synnyttäneet työtätekevään väestöön nähden aivan liian suuren työttömän luokan eli sellaisen "herrasluokan", joka koettaa viettää mukavia päiviä toisten kustannuksella. Ja esimerkki tarttuu helposti, varsinkin ylhäältä alaspäin. Kun on myyty omat metsät ja maat ja huomattu, että raha onkin helpommin käsistä luistavaa kuin on otaksuttu, on ryhdytty keinottelemaan toisen omaisuutta ja tavoittelemaan valtionkin maita muka viljeltäviksi, vaan itse asiassa useimmin metsien vuoksi myytäväksi. Jo edellä on kerrottu esimerkkejä niinkin ikäviä, etteivät meidän valtionvirkamiehettä enää ole kaikki ihan vapaita tällaisten sivutulojen hankkimisesta.

Meillä on paljon puolustettu uudistilojen lohkomista valtion maista ja yleensä valtion metsämaitten antamista yksityisten nautittavaksi. Ja myöntää täytyy, että tällainen toimenpide on varsin suotava ja paikallaan silloin kun sitä edellyttää todellinen halu uudisviljelykseen ja pellon raivaamisella elämiseen, sekä sopivia viljelysmaita siihen tarkoitukseen löytyy, vaikka kohtakin sen suuntainen uudisviljely olisi paremmin suotava, että ensin tulisi raivatuksi kaikki se raivaamaton kasvuvoimainen maa, joka jo on yksityisten hallussa ja jota meillä maan väkilukuun nähden on ylenpalttisesti. Mutta tarkkaan olisi valtion omaisuutta lohkoissa katsottava, mikäli se on mahdollista, onko avun anoja susi lammasvaatteissa vai onko se oikea lammas, joka itselleen todellisessa puutteessa syönnösmaita etsii. Sillä yhtä paljon kuin valtion maista yksityisten käsiin joutuneina on ollut todellista hyötyä, yhtä paljon on niistä nykyisen metsäkeinottelun kaikki sokaisevan rahanhimon aikana ollut molemmin puolin vahinkoakin. Sellaisia esimerkkejä löytyy paljon, ja edellisessä on jo kyllä mainittu, millaiseen kuntoon monet entiset valtion uudistalot ovat sahayhtiöitten käsissä menneet, mutta mainittakoon tässä vielä joku esimerkki, kuinka penniä koetetaan keinotella vähimmällä vaivalla sieltä, mistä sen otaksutaan helpoimmalla heltivän.

Joku aika sitten anoivat Länttä-Tenholan ja Penttilän kyläkunnat Kivijärven pitäjässä, että heille lohkaistaisiin valtionmetsistä lisämaata yhteisesti nautittavaksi, koska heillä on liian vähän maata, laitumien puute y.m. Siihen myönnyttiinkin ja heille lohkaistiin valtion saloa noin 4,500 hehtaria sillä ehdolla, että he metsähallituksen valvonnan alaisina saisivat sitä vapaasti nauttia 50 vuotta, vaan sen ajan kuluttua tulisivat maksamaan siitä veroa. Mutta asia olikin siten, ett'ei tässä ollut mikään todellinen avun tarve eikä toimeentulon parantaminen kysymyksessäkään, sillä kun lohkaus oli tehty, myydä paukauttivatkin ukot omin päinsä koko tuon laajan metsän miltei puhtaaksi ja pistivät rahat parempiin suihin. Asiasta tosin tehtiin heitä vastaan kanne, mutta vasta niin myöhään, ett'ei heille enää tullut ollenkaan edesvastusta. Nyt on metsähallitus uudestaan ottanut tuon yhteismetsän tarkemman valvonnan alaiseksi ja määrännyt forstmestarin ehdotuksesta sen 10 vuodeksi aivan kokonaan rauhoitetuksi kaikesta hakkuusta, sillä sellaisella vandalismilla olivat sahalaiset tehneet sinne rynnäkkönsä. Kelpaa niiden jälkiä valtion taas paikkailla, ja kasvattaa niille uutta metsää!

Eikä koko asia ole alusta pitäenkään ollut suuresti muuta kuin puhtainta metsäkeinottelua, johon alunaihe ehkä on lähtenyt juuri sahalaisista, sillä parasta aikaa koettavat he saada pohjineen haltuunsa näitä kysymyksessä olevia kyläkuntia kokonaan. Ja arvattavasti he onnistuvatkin, sillä Penttilän kylässä he ovat jo hyvällä alulla — ja niin saavat he koko tuon laajan liikamaankin määräjän kuluttua nautittavakseen.

Paitse tätä tapausta, on tullut varsin yleiseksi tavaksi hakea valtiolta lisämaata huonojen laitumien parantamiseksi, ja etenkin juuri siellä, missä valtiolla on parhaat metsänsä ja missä niitten rahaksisaanti käy helpoimmin päinsä. Mutta mikä näissä tällaisissa hakuhommissa miltei joka

tapauksessa on pohjimmaisena syynä, sen kyllä huomaa jokainen, joka ei anna vetää itseään nenästä tai katsele sormiensa lävitse, tai jolla rajainkäynteihin ja maitten lohkomisiin ei ole jotain erityistä intressiä.

Eräässä pitäjässä Oulun läänin puolella esim. on eräälle hakijalle muuan maamittari antanut sellaisen puoltolauseen, että hänen tulisi välttämättä saada lisämaata ruunun metsästä, koska hän on suuresti laajentanut viljelyksiään ja ruokkii nyt karjaa jo 40 päätä yli talven, vaan että hänellä kesällä on laitumen puute. Sitten määrättiin piirin forstmestari tutkimaan asiaa, ja hän tuli aivan päinvastaiseen huomioon. Talossa ei ollutkaan karjaa kuin parikymmentä päätä, mutta laidunta kyllä vaikka neljällekkymmenelle. Hakemus hyljättiin hänen lausuntonsa johdosta, ja se oli paikallaan, sillä mitä siitä on hyötyä valtiolle, mitä paikkakunnalle, mitä yleensä koko isänmaalle, jos tuolle yksityiselle olisi tuo liikamaa lohkaistu. Hän olisi varmaa varmemmin myynyt heti joko metsän siitä tai koko talonsa ensimmäiselle sahayhtiön asiamiehelle, joka olisi taloon sattunut, lähtenyt rahat saatuaan luultavasti itse Amerikkaan, läheteltyt sieltä tietoja tänne, kuinka siellä rikkaassa lännessä puuveitsellä kultaa vuollaan ja vieteltyt siten monta muuta seikkailijaa jälessään.

Nämä ovat asioita, joilla on äärettömän monta puolta ja joista voi olla monta näkökantaa, aina sen mukaan, miltä kannalta niitä kukin katselee. Ja äärettömän paljon ja julkisemmin täytyisi niitä pohtia. Voi olla, että tuo mies, joka ei saanut pyytämänsä lisämaata, myy talonsa kumminkin sahalaisille, ulkomaalaisille, elää paremmin eli huonommin aikansa, joutuu lopulta työmieheksi ja ehkä vihdoin vaivaihoidon niskoille (josta on paljon esimerkkejä) — tai lähtee hän maasta pois; mutta myyköön hän talonsa, tehköön omallaan mitä tahtoo ja menköön mihin tahtoo, kosk'ei häntä kumminkaan voi holhun alle asettaa, vaan säästettäköön meidän valtion omaisuutta turhaan lahjoittamasta. Siitä voi joskus maailmassa olla meille, jotka itsepintaisesti pysymme täällä kylmässä Suomessamme, vielä suurtakin apua jonakuna todellisena tarpeen hetkenä.

Tarkoin sietäisi *harkita tällaisia* seikkoja, ylen perusteellisesti ja etäälle *näkevällä* silmällä punnittapa sekin asia, kumminko puolin sellaiset kaupat lienevät etuisampia tilojen entisille eläjille ja valtiolle itselleen, kun entisiä kruununtorppia laajoine, säästetyine metsineen uudistaloiksi ja perinnöksi lohkaistaan? Tuleeko valtiolle niistä suurempi hyöty kun ne joutuvat sahalaiden käsiin (kuten ne usein näyttävät joutuvan) ja onko entisten asukasten niillä parempi elää sahayhtiöitten kuin valtion lampuoteina tai torppareina, tahi miksi heitä kutsuttaisiin? Vastatkoon tähän se joka asian tuntee. On siitä tietysti voinut olla hyötyäkin joskus, mutta sekin tiedetään varmuudella, että monia tällaisia tiloja on maassamme jo joutunut autioina ja raakkina valtiolle takaisin, ja se on varmaa, että hallituksen hoidossa ollen niillä sadan vuoden päästä on taas siksi hyvä metsä, että sahalaiden kyllä kannattaa niitä silloin uudestaan "spekuleerata."

VIII.

Kaipaavatko edelläkerrotut seikat korjausta, ja mitä niitten suhteen olisi tehtävä?

Eikö kaikkien näitten asioiden, joita tässä edellä on kosketeltu, pitäisi antaa aihetta sangen vakaviin mietteihin.

Tiedetäänhän muualta saaduista kokemuksista, niinkuin esim. Irlannista, kuinka tukalaan asemaan ja kuinka vaikeihin oloihin joudutaan siellä, missä maata viljelevä väestö on menettänyt omistusoikeutensa ja missä suuret kapitaalit pääsevät afääritarkoituksissa isännöimään liian laajoilla maa-alueilla sellaisissa seuduissa, joissa asutus ja vapaa viljelys jo ovat olleet jotenkuten kehittyneellä kannalla ja joissa väestön luontainen ja järjellinen elinkeino olisi maanviljelys.

Ja myöntäneepä jokainen, että meillä Suomessa nyt ja aina täytyy maanviljelystä ja karjanhoitoa pitää pääelinkeinoina — ja oikeastaan ainoana elinkeinona suurimmalle osalle kansaa, "kannattakoon" se sitten hyvin tahi huonosti, sillä varsinaista teollisuusmaata ei tästä maasta voi ikinä tulla raaka-aineitten puutteen vuoksi, jos kohta luonnon antamia käyttövoimia onkin ja jos vastaiset keksinnöt voinevatkin niille antaa suurempaa merkitystä. Eikä ole sanottu, kuinka pitkäikäinen on senkään teollisuushaaran tuottavuus, joka meillä on suurimmaksi päässyt, nimittäin sahaliikkeen ja puunjalostamisen, sillä helposti voi tapahtua, että liian korkealle pingoitettu yritteliäisyys lopettaa raaka-aineen silläkin alalla ja rajoittaa tuotantoa. Silloin on meidän tahtoen tai tahtomatta eletävä ainoastaan maasta.

Mutta ensimmäisiä ehtoja sille, joka tahtoo maanviljelystä kannattavana elinkeinona harjoittaa, on se,

että hän on itsenäisessä asemassa ja että hänellä on vapaa omistusoikeus siihen maahan, jota hän kyntää. Sillä samalla hetkellä, kun hän alistuu muihin rajoituksiin maansa vapaassa omistusoikeudessa, kuin mitä yhteiskunta hänelle määrää, kun hän luovuttaa sen esim. jollekulle liikeyritykselle, olkoon tuon yrityksen tarkoitus mikä tahansa, samalla hetkellä on hänen itsenäisyytensä entisen maansa viljelijänä mennyt, eikä hän enää voi siitä elää niinkuin ennen. Ja jos hän lähtee maaltaan pois ja joku toinen tulee hänen sijaansa, on tuo uudistulokas samassa asemassa.

Tämä on lampuotijärjestelmää tällainen. Eikä se ole koskaan eikä millään maailman kulmalla ottanut oikein soveltuakseen yhteen vapaan ja hyvästi elättävän maanviljelyksen kanssa, sillä siinä pitää toinen afäärin tavoin maita hallussaan ja laskee työhuoneessaan tulojaan ja menojaan, joista hän luonnollisesti aina tahtoo ensiksimmäisiä lisätä noiden toisten hiellä, jotka raatavat hänen maitaan sillä alakuloisella tunteella, että jokainen vako, jonka he kääntävät, on käännetty toisen maasta, ja että jokainen parannus, jonka he mahdollisesti maassa tekevät, jää sen toisen hyödyksi, joka ei ikänä ole ehkä jalallaan heidän peltosaralleen astunut.

Tällainen lampuotijärjestelmä, joka tavallaan muistuttaa entisiä lahjoitusmaita ulkomaisine isäntineen, on meillä pääasiassa ihan viime vuosina alkanut levitä pelottavassa määrässä, niinkuin edellä on osoitettu, ja sen voi lyhyesti määritellen pitää suorana seurauksena siitä, että tuota meidän "suurteollisuuttamme", puutavaraliikettä, ei ole tahdottu laskea supistumaan kohtuuden rajoihin, vaan on alettu ponnistella sitä osittain maanviljelyksen kustannuksella yhä suuremmaksi ja yhä tuottavammaksi — ja koetetaan ponnistaa varmaan vieläkin ylemmä, huolimatta siitä, jääpikö lopulta muuta kotimaista taikinan vastinetta kuin sahajauhoja.

Ei tarvitse ilman syyttä ajatella Irlannin oloja, kun tiedetään missä määrin vapaat, itsenäiset maanomistajat meidänkin sisämailla jo ovat vähentyneet.

Niissä 24:ssä pitäjässä, joista tämän kirjoittajalla on tarkempia tai osapuisia tietoja, on niitten luku vähennyt noin tuhannella.

Harkitkoon jokainen järkevä lukija itse, eikö ole jo arveluttavaa, että niin harvaan asutussa maassa, kuin meillä, tällainen summa vapaita, itsenäisiä tiloja on muuttunut lampuotitiloiksi. Ja jos pantaisiin toimeen tarkempi tutkimus kaikissa Suomen sisämaan pitäjissä, missä vielä on metsiä jälellä ylitse kotitarpeen — toimi, joka olisi erittäin suotava — niin varmaan tämä luku nousee vielä toisen mokoman ja ehkä enemmänkin, sillä nämäkin numerot ovat viime talvena otetut, ja uusia kauppoja hierotaan yhä.

Eikä niitä kaikkia voi enää sanoa edes lampuotitiloiksi. Useimmissa niissä, kuten on nähty, kyllä elää kituuttelee joko entiset tai uudet asukkaat jonkunmoisilla välikirjoilla tai ilman niitä, pitäen parhaasta päästä elinkeinonaan metsätöitä ja rahtiajtoa sekä muita toimia, jotka ovat hyvin vähän yhteydessä maanviljelyksen ja tilojen asutuksen kanssa, mutta ainakin 10 prosenttia niistä on jo kokonaan tai osittain autiona.

Mutta nykyään, tai juuri viime talvena, kun näitä asioita alettiin vähän tarkemmin kosketella, väitettiin sentään eräällä taholla varsin itsekkäästi, että nämä kaikki ovat kahden kauppoja, jotka eivät syrjäiseen koske lainkaan, ja olot ovat ihan niinkuin niitten olla pitääkin.

Tästä seikasta voi kumminkin olla eri mieltä. Sillä jos kaksi henkilöä tekee sellaisen kaupan, että siitä kolmas tavalla tai toisella kärsii, eikö silloin tuolla kolmannella ole heidän kauppaansa mitään sanomista? Tähän kysymykseen ei pitäisi kenenkään, jolla järkeä on ja joka sitä oikein käyttää, löytämän muuta kuin yhden vastauksen.

Mistä päin tällainen edellämäinittu, suurinta itsekkyyttä osoittava väite tulee, se kyllä tiedetään. Se tulee siltä taholta, jossa kaikki teräs, mitä meillä tätä nykyä auroihin pannaan, ehkä mieluummin kulutettaisiin sahanterinä ja massatehtaitten hiertiminä, jotka viimeainitut jauhavat kaiken sen, mitä edellisiltä on jäänyt kajoomatta, ja tekevät hävityksen täydelliseksi. Eikä tarvitse muuta kuin muistaa erästä viime valtiopäivillä pohdittua asiaa, niin jo pitäisi huomaaman, eikö yleinen, terve mielipide katso kolmannellakin olevan näihin kauppoihin jotakin sanottavaa. Niiden seuraukset ovat liian selvästi näkyvissä, ja nämä seuraukset ovat kaikkialla sellaisia, että elleivät syrjäiset hyvissä ajoissa iske tarmolla väliin, niin saa niistä kärsiä tuhannet ihmiset, kokonaiset kunnat, vieläpä koko maa. Jotkut harvat yksityiset tosin kokoavat itselleen suunnattomia summia ja puhuvat sitten ylvästellen ja ikäänkuin kiitosta pyytäen niistä miljoonista, joita he vuosittain *levittävät* maahan. *Näillä* miljoonilla he muka estävät kansan kuolemasta nälkään — tämän poloisen kansan, joka kuitenkin kaikissa tapauksissa syö omaa omaisuuttaan, tai oikeammin sanoen maansa omaisuutta, metsiänsä, ja elättää siitä vielä kaikkia niitä herroja, jotka täällä yhdessä liitossa kulkevat monien "firmojen" ja "yhtiöitten" nimillä, sekä kokoo miljoonia heidän taskuihinsa, ellemme nyt puhuisikaan niistä kymmenistä tuhansista vaivaisista ja irtolaisista mieron kiertäjistä, jotka alituisen ovat sen niskoilla, ja joita tuntuu yhä lisääntyvän samassa suhteessa kuin itsenäiset maanomistajat vähentyvät.

Ei ajatella ollenkaan, että noita kehitettyjä miljoonia nyletään juuri meidän metsistämme, ei mainita koskaan, kuinka monta Jaakopin lahjaa niissä syötetään meidän yksinkertaisille salolaisille, kuinka moni niitten vuoksi on luopunut esikoisuudestaan. Ei myöskään lasketa, kuinka monta tunnotonta ja ennen aikaista raikausta niitten tähden on tehty parhaassa kansallisomaisuudessamme, jonka säästämiseen ja järjelliseen käyttämiseen ostajat eivät suinkaan ole opastaneet kansaa, vaan ihan päinvastoin. Ja kun tämän kansan ytimelle, sen maata viljelevälle väestölle tulee hätä, kun kunnat huokailevat monien raskasten kustannusten painosta, kun ne hiellä ja väellä kokoavat rahaa kaikki nieleviin vaivauskassoihin, kun maamiehen tärkeimmät toimet usein jäävät tekemättä työväen puutteessa, joka viettää seikkailevaa kulkurielämää milloin minkin miljoonamiehen työmailla eikä kernaasti lähentele talonpojan tanhueita muulloin, paitse kun tilapäisen suuren ansionsa syötyään tai muuten työhön kykenemättömäksi tultuaan etsii vaivaisapua — silloin tekevät rikkaat yhtiöt valituksia oikeuksiin, jos kunnat heitä koettavat veroittaa heidän todellisten tulojensa mukaan saadakseen heiltä osaa niitten kurjien hoitoon, joista suuri luku on juuri heidän työmailtaan kurjuutensa käsittänyt.

Kysymme vielä kerran, eikö näihin asioihin ole syrjäisillä mitään sanomista? Kautta maan kootaan hätäapuvaroja, ja suurin osa niistä syödään juuri niillä kulmakunnilla, joista sahayhtiöt parhaat satonsa niittävät. Sillä tosiasiana täytyy pitää, että juuri siellä, missä itsenäinen maanomistus vähenee, irtolaisten ja vaivashoitolaisten luku kasvaa, koskapa siellä päin entisiä maastaan luopuneita talonmestariakin on joutunut kuntien autettaviksi.

Sellaista ovat ne miljoonat saaneet aikaan. Jos niistä on ollut suuri hyötykin sillä kertaa kun niitä on syöty, ovat ne jouduttaneet juuri niitten monien synkkien epäkohtien kasvamista, joiden poistaminen nykyään antaa niin paljon päänvaivaa. Ne ovat panneet hohdolla päät pyörälle, ehkäisseet entisen rehellisen ja uutteran työn, kurjehdittaneet monta kaunista peltoa. Täältä ne ovat kiertäneet lisän kanssa takaisin ulkomaille ja kulkea kahnustaneet taas sieltä hiljalleen pitkinä, murhemielen näköisinä jauhosaakkijonoina liistereissä meidän saloille takaisin, tai saapuneet humuten ja hurraten, Bakkuksen seppelle otsallaan, tuoden tynnyreihin sulettuina vanhoista kulttuurimaista valoa ja sivistystä tänne meidän kylmiin metsiimme — ja ehkä samalla lohtua monelle pahalle omalletunnolle.

Väärin olisi sentään syytää syy metsähuijauksen seurauksista yksinään sahayhtiöitten, muitten tehtaitten ja liikemiesten niskoille tai moittia yksinään heitä siitä, että he metsien vuoksi ostelevat niin suuressa määrin maatiloja, eivätkä osota erityisempää intoa maanviljelykseen niissä, sillä he luonnollisesti katsovat omaa etuaan hekin ja ottavat siinä, missä helpolla saa, pitäen tietysti päätarkoituksenaan metsien hoitoa. Ovathan he ihmisiä hekin. Eikä afääri-alan vahvimpia puolia ole koskaan ollut mikään aatteellisempi tarkoitusperä tai lähimmäisen rakkaus, ellei vasta tulle. Ei siinä ole veljeä eikä sisarta, raha siinä on kaikkivaltias ja sen tunnussana on aina: joka ei katso eteensä, kärsiköön. Ja niinpä onkin syytä paljon kansassa itsessään, kun ei se ole eteensä katsonut. Ja niin muuttuvat suuret kyläkunnat, kohta kokonaiset pitäjät laajoiksi metsätiluksiksi, joita lampuotijärjestelmällä koetetaan pitää asuttuina ja viljeltyinä vain nimeksi, vain niin paljon, että omistajat saavat niistä, jos mahdollista, ulosteot valtiolle ja kunnille suoritetuksi, joista valtion osa, maavero, on tietysti pakosta maksettava aina täysiksi, vaan kunnan osassa kyllä on alituista tinkimisen varaa.

Myöntää täytyy, että metsät, joille entiset omistajat eivät ymmärtäneet mitään arvoa panna, tulevat täten järkipäiseen hoitoon, mutta onko tämä kaikki terveellistä maan yleiselle hyvinvoinnille ja vaurastumiselle, siinä on tärkeämpi kysymys, johon meillä näihin saakka vielä on pantu varsin vähän painoa, vaan joka nyt jo olisi ensimmäisten joukossa välttämättä otettava esille.

Kansan silmät ovat metsiemme suhteen olleet näihin saakka ja ovat yhä vieläkin ummessa, ja nyt olisi jo aika avata ne näkemään, mitä sen rauhaan tulee. Siinä voisi samalla avautua onnellinen ratkaisu monelle muulle pulmalliselle kysymykselle.

Mutta kuinka ne ovat avattavat, mihin keinoihin ryhdyttävä? Siinä vaikeita kysymyksiä, joiden ratkaisu ei mahdu tämän kirjasen kansiin ja jota tässä ei ole tarkoitus tehdä, vaan lausuttakoon sentään yhtä ja toista, matkalla heränneitä mietelmiä tämän asian suhteen. Niille kyllä moni saattaa naurahtaa ja kohauttaa olkapäitään, se on varma, mutta onhan lupa puhua yhden niinkuin toisenkin.

Mitä metsänhaaskuuden yleensä tulee, on meillä kyllä jo vanhastaan laki osittain ehkäisemässä sitä, mutta se on ollut kuolleena kirjaimena. Ja uusi tepsivämpi on laadinnan alaisena. Mutta lakien täyttämistä on aina vaikea valvoa, ellei kansan oma näköpiiri ole kohonnut lain tasalle, ellei se itse käsitä itselleen edullisimmaksi noudattaa sitä. Ja vielä vaikeampi se on tällaisessa kohdassa, jossa vielä lisäksi aina tulee olemaan viettelystä ulkoa päin.

Mutta jos nyt ohitammekin, että metsänhaaskuun voi lainmääräyksillä estää, niin toinen kysymys ja oikeastaan miltei tärkeämpi on se, millä voidaan estää itsenäisten maanomistajain vähentyminen, mikä sulkua voidaan panna tehtaitten ja suurien yhtiöitten rajattomalle maan himolle.

Siinä tuskin auttaisivat mitkään uudet lait, ja niitä olisi mahdoton laatiakaan, sillä jo vähemmissäkin asioissa huudetaan meillä elinkeinovapauden sortamista — ja rajoitettaisiinhan toiselta puolen sillä tavoin suorastaan omistusoikeuttakin, joka meillä maahan nähden on niin rajattomaksi päässyt, jos mies kiellettäisiin myymästä taloan kelle tahtoo.

Tässä olisi ryhdyttävä muihin keinoihin, ja sellaisiin, jotka auttaisivat pian, sillä viivyttelämällä voi asia kääntyä auttamattomaksi. Mutta enimmäkseen keinot, jotka tässä suhteessa olisivat parhaita sekä kenenkään vapaata ammattia tai omistusoikeutta rajoittamattomia, lienevät sellaisia, että ne täysin vaikuttaakseen vaativat pitkän ajan.

Jos me esimerkiksi voisimme lähettää kautta koko maan, mutta erittäinkin metsäseutuihin ja kaikille salokulmille joukon täydellisesti valistuneita ja kaikista itsekkäistä pyrinnoista täysin vapaita miehiä, jotka samalla voisivat asettua täydelleen kansan käsityskannalle, jos voisimme lähettää — kerran omaankin maahamme — sellaisia miehiä yhtä suuren ja asiassaan yhtä innokkaan ja yhtä sitkeän lähetysaarnajajoukon, kuin on sekin joukko, joka nykyään kiertää salojamme kiehtomassa ja viettelemässä metsiä ja taloja haltuunsa, ja tämä valiojoukko saarnaisi joitakuuta vuosikymmeniä joka kylässä ja talossa metsien arvoa ja niiden hoidon tärkeyttä, opastaisi kansaa järkeviin ja meidän oloihin parhaiten soveltuviin viljelystapoihin, saattaisi sen huomaamaan että vapaa mies, joka pysyy paikallaan ja muokkaa omaa sarkaansa, olipa se kuinka pieni tahansa, on aina onnellisempi ja vauraampi ja itsenäisempi kuin toisen puoliorja tai muu maankiertäjä, ja ennen kaikkea saarnaisi sille todellisen työn arvoa ja velvollisuuden tuntoa, niin tällainen keino veisi lopulta ehkä paraisiin tuloksiin.

Tämä on tietysti utukuva ja kokonaisuudessaan mahdoton toteuttaa, mutta olisi se ainakin yhtä kristillisveljellistä kuin joku muukin lähetystoimi.

Mutta se vaatisi eri koulut, kokonaan toisen suuntaisille perusteille pohjatut oppilaitokset, kuin mitä meillä tätä nykyä vielä on, ja se vaatisi perinpohjaisia muutoksia jo suurimmassa osassa itse meidän valistunutta säätyä, joka harrastuksillaan ja esimerkeillään vielä on kovin paljon erillään kansasta, vaikka sen pintaisiin puolin katsoen luulisi olevan sitä kylläkin lähellä. Sillä useimmassa kansan miehessä, mutta etenkin juuri salolaisessa, asuu vielä itsepintaisesti jonkunlainen synnynnäinen, salainen epäluulo jokaista valistunutta "säätyhenkilöä" kohtaan, joka yrittää yhtyä hänen kanssaan missä tahansa jalommassa tarkoituksessa kuin kaupanteossa. Jos edessä myönnetäänkin hänen tarkoituksensa oikeiksi, niin takana salaa pidetään niitä turhina, jopa kateudesta ja pahansuopaisuudesta lähteneinä ja kuiskaillaan, että "kuuntele niitä, herrain neuvoja." Mutta kaikenmoisia kuleksivia mairittelijoita uskotaan paremmin, olivatpa ne sitten reppureita, tukkijunkkareita tai mitä muuta tahansa, kun ne vaan osaavat kutkuttaa ihmisten turhamielisyyttä ja luvata heille velvollisuuksiensa laiminlyönnille "herraspäiviä." Joka kaikki osoittaa, ettei parempiosaisten valistuneitten vaikutus rahvaasen ole vielä ollut niin syvä ja luottamusta voittava, kuin sen tulisi olla, ja että paljon vaadittaisiin vielä opin ja esimerkin antajissa itsessään muutosta nykyisestä ja tavallaan "alentumista", ennenkun tässä ajateltu suuri lähetystyö voisi kantaa hyviä hedelmiä.

Toinen keino, joka todella on helpommin toteutettavissa ja josta on syytä toivoa paljonkin hyvää, on meillä nykyään alkuun päässyt yhteistoiminta. On huomattu, että jos joku yksityinen alkaa opastaa myyjiä tai kilvoitella yhtiöiden kanssa, niin osaavat sahalaiset kyllä tehdä hänen elämänsä karvaaksi, ja jos toinen taas luettaa metsänsä ja vaatii siitä kohtuullista hintaa, niin häntä aletaan joka tavalla syrjiä, ja hänen metsänsä jää kokonaan myömättä, seikka, joka ainakin toistaiseksi näyttää olevan yleinen kaikkialla, ja joka juuri osoittaa, että metsäin ostajat kyllä osaavat toimia yhteisesti.

Olisi siis luonnollisesti etuisampaa, että myöjätkin kävisivät miehissä pahaa vastaan, ja onpa sitä jo vähän koetettukin.

Mutta vastuksensa ne ovat yhteistoiminnassakin meillä, sillä jos tämän suomalaisen rodun suurimpia heikkouksia jo tuntuu olevan juuri yhteistoimintaan ja yleensä toisiinsa luottamisen puute, niin puuttuu vielä tarpeellista rohkeutta ja alotettakin tällaisiin yrityksiin, sekä välttämätöntä vapautumista itsekkäistä pyrinnoista, joka olisi kaikista tärkein. Pieninkin viri oman voiton pyyntöä, joka alkuunpanijoissa huomataan, synnyttää hajaantumista heti, sillä sitä syntyy usein ja aivan syyttäkin, kun ei voida käsittää, kuinka toinen saattaa ilman omaa hyötyään toisen hyväksi toimia. Sitäpäitse ovat varsinkin salokulmilla, joissa juuri yhteistoiminnan apua etupäässä tarvittaisiin, enimmäkseen sellaiset miehet, joilla voisi olla ja joilla todella onkin kansan luottamusta, kääntyneet itsekkin yhteistoimintaan päinvastaisessa suunnassa, s.o. ruvenneet kaikin tavoin ajamaan yhteistä asiaa metsäkeinottelijain kanssa. Ja jos yhteistoiminnasta, monet tällaiset vaikeudet voittamalla voikin tulla hyvä apu metsäkauppoihin nähden, niin ei sitäkään ole helppo sovelluttaa maatilojen pohjakauppoihin, sillä mistä ne pääomat otettaisiin, joilla voitaisiin ruveta ponnistelemaan miljoonayhtiöitä vastaan? Jos voitaisiinkin yhteistoiminnan pohjalle perustaa jonkunlainen "maanviljelysyhtiö", "maanasutusyhtiö", tai miksi häntä nimittäisi, vastapainoksi metsäyhtiöille, niin eivät rahamiehet kuitenkaan sijoittaisi pääomiaan

sellaiseen yritykseen, josta äfäärikannalta katsoen tulisi vähän tai ei mitään tuottavaa.

Parasta olisi, jos asiaa tältä kannalta ruvettaisiin korjaamaan, että hallitus ryhtyisi siihen jollain tavoin käsiksi. Ja ellei se ryhtyisi siihen suorastaan itse, niin ryhtyisi edes välillisesti, auttaen kuntia ostamaan itselleen kunnallisiksi yhteismetsiksi tuollaisia metsätiloja, silloin kun niitä myytäviksi ilmestyy. Voisivathan kunnat niistä sitten tarpeen tullen jakaa paraita paikkoja palstatiloiksi ja käyttää niitä muuten hyväkseen. Muualla, esim. useissa paikoin Saksassa ovat kunnalliset yhteismetsät vieneet vallan erinomaisiin tuloksiin. Siellä löytyy kuntia, jotka yhteismetsistään täyttävät vuotuisesti kaikki kunnalliset menonsa.

Olisi ollut onnellinen asia, jos meillä jo varemmin, isojakoja tehtäissä, olisi huomattu eroittaa kaikki liialliset metsämaat kuntien yhteismetsiksi ja asettaa ne kyllin lujan tarkastuksen alaisiksi. Silloin ei olisi maatilojen kauppakeinottelu metsien vuoksi eikä mikään metsähuijaus päässyt edistyvää viljelystä lamauttamaan, kun yksityisen mielivallassa olisi ollut vaan kohtuullinen kotitarpeen metsä, eikä penikulmia laajoja saloja niinkuin nyt. Tämä kohta sietäisi ajatteleminen nytkin vielä sellaisissa seuduissa, missä yksityiset myyvät äärettömiä metsä-alueita nälkähinnoista tehtaille ja sahayhtiöille.

Keinoja voisi kyllä ajatella paljonkin, kunhan ne vaan olisivat mahdollisia toteuttaa ja kun vaan käsitettäisiin, että niiden toteuttaminen tällä hetkellä olisi välttämätöntä.

Mutta suoraan ja lyhyesti: yhden seikan luulisi olevan tehokkaimman kaikista — vaikka se vaatii pitkän ajan sekin, jonka kuluessa jo saattaa tuhoja tapahtua, — sen nimittäin, että kaikki pyrinnot sekä henkisen että aineellisen tilamme parantamiseksi muutettaisiin hiukan toisenlaatuiseksi, paremmin meidän omia olojamme vastaaviksi. Alettaisiin nousta juuresta puuhun, eikä pyritäisi yhdellä potkaisulla latvaan — ja kaikkein ensimmäiseksi, heitettäisiin pois se itsetyytyväisyyden torkahdukseen vievä luulo, että nyt jo ollaan latvassa.

Tämä koskee ensinnäkin maanviljelystä, joka noilla salokulmilla — ja tinkimättä muuallakin — olisi saatava kohoamaan. Mutta ei se kohoa sillä, että lähetetään agronoomeja neuvomaan turnipsin viljelystä sinne, missä vielä parhaat korvet ja heinämaat lojuvat luonnon tilassa, missä ei näe ojaa, ei lantakasaa pellolla. Mutta kun Tanskassa pidetään turnipsia välttämättömänä karjalle, niin tietysti meilläkin — ja monet luulevat sitä meidän ainoaksi pelastukseksemme, vaikka se on jotensakin samaa, kuin jos neuvottaisiin ihmistä elämään sokerivedellä silloin kun hänellä ei ole leipää. Tanskassa on tuhansia taloja, joissa ei enää ole kapanalakaan maata, mistä heinätulooaan lisäisi, meillä tuskin vielä yhtään — ellei jonkun vuosisadan päästä. Mutta kun tiedetään, että karja heinilläkin elää mainiosti — ja siinä samaa rintaa sitten ihmisetkin — ja koska on tunnettua, että ruohonkasvu menestyy vielä Lapissakin, niin koetettakoon ensin sitä. Ja mitä on peltoa, opetettakoon kansa sitä viljelemään voimaperäisemmin, muokkaamaan ja lannoittamaan ennen vaikka kuinka pienen tilkun täyteen kasvuvoimaan, kuin että tuhrustetaan laajoja aloja.

Ei meidän ole väkipakolla pyrittävä suoraan sellaisiin keinoihin, jotka edellyttävät jo korkeinta kulttuuria, mitä tätä nykyä on maailmassa saavutettu; ei se ole onnistunut koskaan, vaan tulee siitä todellisen kulttuurin irvikuva. Ryhdyttäköön ensin keinoihin, jotka meidän nykyisellä kannallamme näyttäytyvät soveliaimmilta, ja vasta sitten kun niillä on päästy yksi porras ylemmäksi, koetettakoon niitä keinoja, jotka silloin tuntuvat parhaiten soveltuvan. Ajateltakoon niitä monia väliportaita, joita myöten kauvan viipyen ja suurilla ponnistuksilla on päästy sille korkealle asteelle, millä nykyään ollaan jossakussa vanhassa kulttuurimaassa. Ja jos otetaankin heistä esimerkkiä, joka tietysti monessa kohti on välttämättä paikallaan, niin luotettakoon sentään etupäässä omaan kokemukseen ja mainittakoon myös aina, että heillä siellä — esim. juuri Tanskassa — tuhannet yliopiston ja muun korkeamman oppilaitoksen käyneet eivät pidä ollenkaan häpeällisenä eikä terveydelleen vaarallisena astuskella auran kuressa tai puida viljaa. Sellainen käsityskanta se kohottaa kulttuuria, mutta jos luullaan, että se on saavutettu velttoudella ja koreilla vaatteilla, niin silloin on sivistyksen astemitta oikeastaan laskeutumassa.

Maanviljelyskouluja on meillä jo paljon ja niiden kautta luulisi parempien viljelystapojen leviävän kansaan mainiosti. Mutta onko kellään tietoa kuinka suuri prosentti niissä käyneistä on ruvennut omaa maataan viljelemään tai antautunut ollenkaan edes koko maanviljelijän ammattiin? Se on varmaan pienempi kuin luullaankaan, ja jos tarkka lasku tehtäisiin, niin tavattanee niitä paljoa suurempi määrä kaikilla muilla aloilla kuin peltosaralla. Tätä on vaikea ottaa miksikään muuksi kuin haluttomuudeksi ruumiilliseen työhön, sitten kun on hiukankin saatu "koulua", tahi maatyön halveksumiseksi, koska sitä katsotaan liian raa'aksi ja vähemmän tuottavaksi, ennen kuin sitä on todenteolla edes koetettukaan.

Toisekseen: älköön liioin ruvettako ennaikaisella innolla tyrkyttämään omaa maata maan puutteessa oleville siellä, missä ei ole ollenkaan takeita, tokko he sitä halavatkaan, tai tokko he saatuaan sen pitävät, koska selvästi nähdään, kuinka herkkiä ovat maastaan luopumaan nekin, joilla sitä jo on ollut. Koetettakoon ensiksi saada entiset pysymään tiloillaan, herätettäköön heissä työn halua ja intoa maanviljelykseen, ja kun tämä on voitettu, ratkeaa tuo toinen kysymys itsestään.

Sillä jos ihmisiin todella on tullut voimakas halu vapaasen ja itsenäiseen maatyöhön, niin kyllä he meikäläisissä oloissa itselleen aina maata löytävät, kunhan vähänkin siihen ylykettä saavut, niinkuin kyllä jo on nähty useissa talkoissa.

Nämä olkoot vaan esimerkkejä. On paljon kohtia, jotka tällä alalla vaatisivat korjausta, ja joissa *kansa* tarvitsisi *oikeaa* opastusta.

Tärkeintä kaikista on painaa kansan mieleen jo lapsesta alkaen, ettei ihmisen velvollisuus täällä maailmassa olo mieltä sitä, miten voisi elää työtönnä, vaan että hänen päinvastoin on tehtävä työtä ja mietittävä, kuinka saisi enemmän työtä tehdyksi. Ja tämä asia, tämä tieto ja pohjimmainen tajunta ihmisen velvollisuuksista olisi painettava lasten mieliin etupäässä kansakouluissa, laitoksissa, joissa tästä lähtien jo voi sanoa enemmän osan kansan lapsia saavan ensimmäisen valmistuksensa elämänsä todellisiin tehtäviin astuessaan, koska sen tiedon antaminen niin monissa kodeissa laiminlyödään. Sillä ei se, että oppilas tietää jonkun joen tai vuoren nimen toisella puolella maanpalloa, tai oppii ääntämään "meitän" ja "yhteksän", kohota häntä mihinkään ylempään kansanluokkaan, joka otaksuminen meillä tuntuu niin laajalti päässeen vallitsevaksi, vaan se häntä kohottaa, että hän oppii rakastamaan työtä ja tekemään sitä. Karkeintakin työtä tekevä mies, jolla vaan on taitoa käsissä, velvollisuuden tuntoa ja aateluutta sydämessä, on todella paljoo parempi herra kuin joku keikaileva narri, joka itse itselleen herran nimeä vaatii ja joista meillä Jumala paratkoon ei ole puutetta, Kaikkea tällaista on paljoo tärkeämpi teroittaa nousevan polven mieliin kuin monta muuta vähäpätöistä saivarrusta. Ja meidän on kaikkien tehtävä työtä, meidän täytyy täyttää velvollisuutemme jälkipolvea ja tätä maata kohtaan, meidän täytyy asua ja viljellä tätä, kun kerran olemme tänne asettuneet. Meidän täytyy tehdä työtä täyttääksemme velvollisuutemme ihmiskuntaakin kohtaan, sillä sellaisiakin meillä on, vaikka olemmekin pieniä.

Ja jos meiltä nykyään riistetään mitä riistettäneekin, eikä panna arvoa meidän vanhoille kiinnekirjoillemme, niin maata meiltä ei riistetä niin kauvan kuin vaan itse tahdomme sen pitää. Ja meidän täytyy se pitää, me emme saa heittää sitä muukalaisten käsiin ja lähteä itse pois, sillä muistakaamme vanhaa kaunista sananlaskua: "parempi omalla maalla vetonenkin virsun alta, kuin on maalla vierahalla kultamaljasta metonen." Sehän niin mainiosti soveltuu maahan sekä laajemmassa että ahtaammassakin merkityksessä.

*** END OF THE PROJECT GUTENBERG EBOOK METSÄT JA YHTIÖT ***

Updated editions will replace the previous one—the old editions will be renamed.

Creating the works from print editions not protected by U.S. copyright law means that no one owns a United States copyright in these works, so the Foundation (and you!) can copy and distribute it in the United States without permission and without paying copyright royalties. Special rules, set forth in the General Terms of Use part of this license, apply to copying and distributing Project Gutenberg™ electronic works to protect the PROJECT GUTENBERG™ concept and trademark. Project Gutenberg is a registered trademark, and may not be used if you charge for an eBook, except by following the terms of the trademark license, including paying royalties for use of the Project Gutenberg trademark. If you do not charge anything for copies of this eBook, complying with the trademark license is very easy. You may use this eBook for nearly any purpose such as creation of derivative works, reports, performances and research. Project Gutenberg eBooks may be modified and printed and given away—you may do practically ANYTHING in the United States with eBooks not protected by U.S. copyright law. Redistribution is subject to the trademark license, especially commercial redistribution.

START: FULL LICENSE
THE FULL PROJECT GUTENBERG LICENSE
PLEASE READ THIS BEFORE YOU DISTRIBUTE OR USE THIS WORK

To protect the Project Gutenberg™ mission of promoting the free distribution of electronic works, by using or distributing this work (or any other work associated in any way with the phrase "Project Gutenberg"), you agree to comply with all the terms of the Full Project Gutenberg™ License available with this file or online at www.gutenberg.org/license.

Section 1. General Terms of Use and Redistributing Project Gutenberg™ electronic works

1.A. By reading or using any part of this Project Gutenberg™ electronic work, you indicate that you have read, understand, agree to and accept all the terms of this license and intellectual property (trademark/copyright) agreement. If you do not agree to abide by all the terms of this agreement, you must cease using and return or destroy all copies of Project Gutenberg™ electronic works in your possession. If you paid a fee for obtaining a copy of or access to a Project Gutenberg™ electronic work and you do not agree to be bound by the terms of this agreement, you may obtain a

refund from the person or entity to whom you paid the fee as set forth in paragraph 1.E.8.

1.B. "Project Gutenberg" is a registered trademark. It may only be used on or associated in any way with an electronic work by people who agree to be bound by the terms of this agreement. There are a few things that you can do with most Project Gutenberg™ electronic works even without complying with the full terms of this agreement. See paragraph 1.C below. There are a lot of things you can do with Project Gutenberg™ electronic works if you follow the terms of this agreement and help preserve free future access to Project Gutenberg™ electronic works. See paragraph 1.E below.

1.C. The Project Gutenberg Literary Archive Foundation ("the Foundation" or PGLAF), owns a compilation copyright in the collection of Project Gutenberg™ electronic works. Nearly all the individual works in the collection are in the public domain in the United States. If an individual work is unprotected by copyright law in the United States and you are located in the United States, we do not claim a right to prevent you from copying, distributing, performing, displaying or creating derivative works based on the work as long as all references to Project Gutenberg are removed. Of course, we hope that you will support the Project Gutenberg™ mission of promoting free access to electronic works by freely sharing Project Gutenberg™ works in compliance with the terms of this agreement for keeping the Project Gutenberg™ name associated with the work. You can easily comply with the terms of this agreement by keeping this work in the same format with its attached full Project Gutenberg™ License when you share it without charge with others.

1.D. The copyright laws of the place where you are located also govern what you can do with this work. Copyright laws in most countries are in a constant state of change. If you are outside the United States, check the laws of your country in addition to the terms of this agreement before downloading, copying, displaying, performing, distributing or creating derivative works based on this work or any other Project Gutenberg™ work. The Foundation makes no representations concerning the copyright status of any work in any country other than the United States.

1.E. Unless you have removed all references to Project Gutenberg:

1.E.1. The following sentence, with active links to, or other immediate access to, the full Project Gutenberg™ License must appear prominently whenever any copy of a Project Gutenberg™ work (any work on which the phrase "Project Gutenberg" appears, or with which the phrase "Project Gutenberg" is associated) is accessed, displayed, performed, viewed, copied or distributed:

This eBook is for the use of anyone anywhere in the United States and most other parts of the world at no cost and with almost no restrictions whatsoever. You may copy it, give it away or re-use it under the terms of the Project Gutenberg License included with this eBook or online at www.gutenberg.org. If you are not located in the United States, you will have to check the laws of the country where you are located before using this eBook.

1.E.2. If an individual Project Gutenberg™ electronic work is derived from texts not protected by U.S. copyright law (does not contain a notice indicating that it is posted with permission of the copyright holder), the work can be copied and distributed to anyone in the United States without paying any fees or charges. If you are redistributing or providing access to a work with the phrase "Project Gutenberg" associated with or appearing on the work, you must comply either with the requirements of paragraphs 1.E.1 through 1.E.7 or obtain permission for the use of the work and the Project Gutenberg™ trademark as set forth in paragraphs 1.E.8 or 1.E.9.

1.E.3. If an individual Project Gutenberg™ electronic work is posted with the permission of the copyright holder, your use and distribution must comply with both paragraphs 1.E.1 through 1.E.7 and any additional terms imposed by the copyright holder. Additional terms will be linked to the Project Gutenberg™ License for all works posted with the permission of the copyright holder found at the beginning of this work.

1.E.4. Do not unlink or detach or remove the full Project Gutenberg™ License terms from this work, or any files containing a part of this work or any other work associated with Project Gutenberg™.

1.E.5. Do not copy, display, perform, distribute or redistribute this electronic work, or any part of this electronic work, without prominently displaying the sentence set forth in paragraph 1.E.1 with active links or immediate access to the full terms of the Project Gutenberg™ License.

1.E.6. You may convert to and distribute this work in any binary, compressed, marked up, nonproprietary or proprietary form, including any word processing or hypertext form. However, if you provide access to or distribute copies of a Project Gutenberg™ work in a format other than "Plain Vanilla ASCII" or other format used in the official version posted on the official Project Gutenberg™ website (www.gutenberg.org), you must, at no additional cost, fee or expense to the user, provide a copy, a means of exporting a copy, or a means of obtaining a copy upon request, of the work in its original "Plain Vanilla ASCII" or other form. Any alternate format must include the full Project Gutenberg™ License as specified in paragraph 1.E.1.

1.E.7. Do not charge a fee for access to, viewing, displaying, performing, copying or distributing any Project Gutenberg™ works unless you comply with paragraph 1.E.8 or 1.E.9.

1.E.8. You may charge a reasonable fee for copies of or providing access to or distributing Project Gutenberg™ electronic works provided that:

- You pay a royalty fee of 20% of the gross profits you derive from the use of Project Gutenberg™ works calculated using the method you already use to calculate your applicable taxes. The fee is owed to the owner of the Project Gutenberg™ trademark, but he has agreed to donate royalties under this paragraph to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation. Royalty payments must be paid within 60 days following each date on which you prepare (or are legally required to prepare) your periodic tax returns. Royalty payments should be clearly marked as such and sent to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation at the address specified in Section 4, "Information about donations to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation."
- You provide a full refund of any money paid by a user who notifies you in writing (or by e-mail) within 30 days of receipt that s/he does not agree to the terms of the full Project Gutenberg™ License. You must require such a user to return or destroy all copies of the works possessed in a physical medium and discontinue all use of and all access to other copies of Project Gutenberg™ works.
- You provide, in accordance with paragraph 1.F.3, a full refund of any money paid for a work or a replacement copy, if a defect in the electronic work is discovered and reported to you within 90 days of receipt of the work.
- You comply with all other terms of this agreement for free distribution of Project Gutenberg™ works.

1.E.9. If you wish to charge a fee or distribute a Project Gutenberg™ electronic work or group of works on different terms than are set forth in this agreement, you must obtain permission in writing from the Project Gutenberg Literary Archive Foundation, the manager of the Project Gutenberg™ trademark. Contact the Foundation as set forth in Section 3 below.

1.F.

1.F.1. Project Gutenberg volunteers and employees expend considerable effort to identify, do copyright research on, transcribe and proofread works not protected by U.S. copyright law in creating the Project Gutenberg™ collection. Despite these efforts, Project Gutenberg™ electronic works, and the medium on which they may be stored, may contain "Defects," such as, but not limited to, incomplete, inaccurate or corrupt data, transcription errors, a copyright or other intellectual property infringement, a defective or damaged disk or other medium, a computer virus, or computer codes that damage or cannot be read by your equipment.

1.F.2. LIMITED WARRANTY, DISCLAIMER OF DAMAGES - Except for the "Right of Replacement or Refund" described in paragraph 1.F.3, the Project Gutenberg Literary Archive Foundation, the owner of the Project Gutenberg™ trademark, and any other party distributing a Project Gutenberg™ electronic work under this agreement, disclaim all liability to you for damages, costs and expenses, including legal fees. YOU AGREE THAT YOU HAVE NO REMEDIES FOR NEGLIGENCE, STRICT LIABILITY, BREACH OF WARRANTY OR BREACH OF CONTRACT EXCEPT THOSE PROVIDED IN PARAGRAPH 1.F.3. YOU AGREE THAT THE FOUNDATION, THE TRADEMARK OWNER, AND ANY DISTRIBUTOR UNDER THIS AGREEMENT WILL NOT BE LIABLE TO YOU FOR ACTUAL, DIRECT, INDIRECT, CONSEQUENTIAL, PUNITIVE OR INCIDENTAL DAMAGES EVEN IF YOU GIVE NOTICE OF THE POSSIBILITY OF SUCH DAMAGE.

1.F.3. LIMITED RIGHT OF REPLACEMENT OR REFUND - If you discover a defect in this electronic work within 90 days of receiving it, you can receive a refund of the money (if any) you paid for it by sending a written explanation to the person you received the work from. If you received the work on a physical medium, you must return the medium with your written explanation. The person or entity that provided you with the defective work may elect to provide a replacement copy in lieu of a refund. If you received the work electronically, the person or entity providing it to you may choose to give you a second opportunity to receive the work electronically in lieu of a refund. If the second copy is also defective, you may demand a refund in writing without further opportunities to fix the problem.

1.F.4. Except for the limited right of replacement or refund set forth in paragraph 1.F.3, this work is provided to you 'AS-IS', WITH NO OTHER WARRANTIES OF ANY KIND, EXPRESS OR IMPLIED, INCLUDING BUT NOT LIMITED TO WARRANTIES OF MERCHANTABILITY OR FITNESS FOR ANY PURPOSE.

1.F.5. Some states do not allow disclaimers of certain implied warranties or the exclusion or limitation of certain types of damages. If any disclaimer or limitation set forth in this agreement violates the law of the state applicable to this agreement, the agreement shall be interpreted to make the maximum disclaimer or limitation permitted by the applicable state law. The invalidity or unenforceability of any provision of this agreement shall not void the remaining provisions.

1.F.6. INDEMNITY - You agree to indemnify and hold the Foundation, the trademark owner, any agent or employee of the Foundation, anyone providing copies of Project Gutenberg™ electronic works in accordance with this agreement, and any volunteers associated with the production, promotion and distribution of Project Gutenberg™ electronic works, harmless from all liability, costs and expenses, including legal fees, that arise directly or indirectly from any of the following which you do or cause to occur: (a) distribution of this or any Project Gutenberg™ work, (b) alteration, modification, or additions or deletions to any Project Gutenberg™ work, and (c) any

Defect you cause.

Section 2. Information about the Mission of Project Gutenberg™

Project Gutenberg™ is synonymous with the free distribution of electronic works in formats readable by the widest variety of computers including obsolete, old, middle-aged and new computers. It exists because of the efforts of hundreds of volunteers and donations from people in all walks of life.

Volunteers and financial support to provide volunteers with the assistance they need are critical to reaching Project Gutenberg™'s goals and ensuring that the Project Gutenberg™ collection will remain freely available for generations to come. In 2001, the Project Gutenberg Literary Archive Foundation was created to provide a secure and permanent future for Project Gutenberg™ and future generations. To learn more about the Project Gutenberg Literary Archive Foundation and how your efforts and donations can help, see Sections 3 and 4 and the Foundation information page at www.gutenberg.org.

Section 3. Information about the Project Gutenberg Literary Archive Foundation

The Project Gutenberg Literary Archive Foundation is a non-profit 501(c)(3) educational corporation organized under the laws of the state of Mississippi and granted tax exempt status by the Internal Revenue Service. The Foundation's EIN or federal tax identification number is 64-6221541. Contributions to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation are tax deductible to the full extent permitted by U.S. federal laws and your state's laws.

The Foundation's business office is located at 809 North 1500 West, Salt Lake City, UT 84116, (801) 596-1887. Email contact links and up to date contact information can be found at the Foundation's website and official page at www.gutenberg.org/contact

Section 4. Information about Donations to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation

Project Gutenberg™ depends upon and cannot survive without widespread public support and donations to carry out its mission of increasing the number of public domain and licensed works that can be freely distributed in machine-readable form accessible by the widest array of equipment including outdated equipment. Many small donations (\$1 to \$5,000) are particularly important to maintaining tax exempt status with the IRS.

The Foundation is committed to complying with the laws regulating charities and charitable donations in all 50 states of the United States. Compliance requirements are not uniform and it takes a considerable effort, much paperwork and many fees to meet and keep up with these requirements. We do not solicit donations in locations where we have not received written confirmation of compliance. To SEND DONATIONS or determine the status of compliance for any particular state visit www.gutenberg.org/donate.

While we cannot and do not solicit contributions from states where we have not met the solicitation requirements, we know of no prohibition against accepting unsolicited donations from donors in such states who approach us with offers to donate.

International donations are gratefully accepted, but we cannot make any statements concerning tax treatment of donations received from outside the United States. U.S. laws alone swamp our small staff.

Please check the Project Gutenberg web pages for current donation methods and addresses. Donations are accepted in a number of other ways including checks, online payments and credit card donations. To donate, please visit: www.gutenberg.org/donate

Section 5. General Information About Project Gutenberg™ electronic works

Professor Michael S. Hart was the originator of the Project Gutenberg™ concept of a library of electronic works that could be freely shared with anyone. For forty years, he produced and distributed Project Gutenberg™ eBooks with only a loose network of volunteer support.

Project Gutenberg™ eBooks are often created from several printed editions, all of which are confirmed as not protected by copyright in the U.S. unless a copyright notice is included. Thus, we do not necessarily keep eBooks in compliance with any particular paper edition.

Most people start at our website which has the main PG search facility: www.gutenberg.org.

This website includes information about Project Gutenberg™, including how to make donations to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation, how to help produce our new eBooks, and how to subscribe to our email newsletter to hear about new eBooks.